

TODS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

Iunie 1999, Nr. 6 (347), anul IV (XXXIV) • 16 pagini — 3500 lei

A TREIA ÎNTÂLNIRE A SCRITORILOR ROMÂNI DIN ÎNTREAGA LUME

LAURENȚIU ULICI,

Președintele Uniunii Scriitorilor din România

INSTITUȚIA CULTURALĂ NEPTUN

Statul român nu dispune în prezent de posibilități prea mari pentru a încuraja cultura. Pe de o parte, din motive care țin de situația economică a României, pe de altă parte, din motive care țin de un slab management cultural. Pentru aceasta nu trebuie căutați neapărat vinovați. Este vorba de o mentalitate întârziată, și care va mai întârzia în schimbare. Important este faptul că ne-am reîntâlnit din nou la Neptun. Mă bucură sincer participarea din străinătate, care este superioară ediției precedente.

În acești ultimi doi ani Uniunea Scriitorilor din România a continuat să-și ducă la îndeplinire proiectele asumate prin Statut și prin dorința membrilor săi. Cele trei direcții majore în care acționăm presupun eforturi financiare deosebite. Este vorba în primul rând de protecția socială a scriitorului. Foarte mulți dintre autorii români de literatură trăiesc în prezent la limita supraviețuirii, ca să spun așa, din pensii foarte mici, cu posibilități reduse de satisfacere a minimului existențial. Pentru ei am asigurat un program special, oferindu-le ajutor la cerere, în caz de boală, iar celor aflați în imposibilitate de a se deplasa, le oferim zilnic o masă de prânz la domiciliu. Aproximativ 100 de scriitori din București beneficiază de acest program, dar vom continua să identificăm pe toți cei care au nevoie de sprijinul nostru. De altfel, e bine să cunoașteți că o treime din bugetul U.S.R. este alocat protecției sociale.

Protecția creației literare propriu zise constituie o a doua direcție. Mă gândesc la cele 12 reviste literare la editarea cărora colaborăm financiar. Și aici au fost și sunt în continuare mari dificultăți, pentru că în economia de piață se pune problema managementului publicistic. Noi am ales formula

colaborării cu revistele în speranța că directorii acestora vor găsi mijloacele financiare care să le permită editarea în continuare a respectivelor publicații. Nu e simplu. Acest fapt presupune acomodarea cu un lucru inedit. Managerul unei publicații literare trebuie să fie un căutător de bani, dar nu toți managerii sau redactorii șefi sunt dispuși în prezent să facă așa ceva. Mai ales dacă sunt și scriitori, orgoliul exclude umilinta de a întinde mâna după bani. Dar din experiența pe care deja o am, fără această umilinta este imposibil de a face ceva în România și cred că mulți ani de acum încolo va fi la fel. Problema este de a transforma această umilinta în orgoliu. Sper că, treptat, conducătorii revistelor vor învăța această lecție, uneori dureroasă, dar obligatorie, pentru ca publicațiile literare să supraviețuiască, în condițiile în care subvențiile de la stat sunt mici, pe măsura bugetului României, pe măsura lipsei chefului de muncă al românului de la această oră!

A treia direcție în care am acționat este încercarea de a concepe și de a pune în funcțiune un organ care lipsește românilor, nu de ieri de azi, ci de 150 de ani de cultură și politică modernă. O instituție care să promoveze valorile culturii naționale în lume, care să arate că această promovare a devenit politică de stat. Din păcate, până la această oră, România nu se poate lăuda cu așa ceva. În această direcție totul s-a făcut la voia întâmplării, fără nici-un fel de strategie, după criterii bizare. Mai ales în ultimii 50 de ani, când valoarea era, de regulă, legată de poziția politică și socială a celui promovat. Este una din pricinile pentru care literatura noastră, de exemplu, este atât de puțin cunoscută în lume. Și nu numai puțin, ci și rău, din păcate, pentru că până spre mijlocul anilor '70 traducerea din literatura română n-au reflectat valoarea reală a literelor românești. „Afară” suntem cunoscuți prin autori de raftul al IV-lea, care nu pot da măsura reală a potențialului creator al scriitorului român. Prin cei care trăiesc și scriu în străinătate încercăm astăzi să facem un lobby pentru literatura noastră. S-a dovedit că este absolut necesar, fiindcă alții, cu un potențial mult mai mic, știu să-l facă și imaginea lor este cu mult mai bună. Până când vom avea un Institut care să se preocupe de promovarea valorilor culturii naționale, Uniunea Scriitorilor, pe măsura

continuare în pag. 2

NICOLAE BREBAN:

„Aș dori să avem mai multă încredere în noi înșine, să ne stimăm ca și cum am fi scriitori universali”

Încep prin a deplânge faptul că președintele Academiei nu e aici, prietenul meu Eugen Simion, ca și alți colegi ai noștri, care nu sunt numai prestigioși, ci și responsabili. După aceea constat iarăși absența unei importante instituții, Fundația Culturală Română, a colegului meu nu mai puțin prestigios, domnul Augustin Buzura, care ar fi fost firesc să fi participat la întâlnirile noastre, la fel ca și un alt amic, domnul Nicolae Manolescu. Mai constat absența Ministerului Culturii sau a unor vârfuri din acest minister, responsabile cu propaganda și cultura românească în străinătate. Eu vreau să salut prezenta dvs. aici. Spuneam în tinerete că prietenie înseamnă prezentă fizică, nu comuniune de idei, afinități electice. Într-un moment de nenorocire e suficient când prietenul tău își pune trupul lângă tine. Nu-i neapărată nevoie să comunici cu el. Faptul că dvs. vă aflați aici, arată că sunteți prieteni cu literatura română vie. Eu aș vrea să promovăm literatura vie. Pentru că în numele literaturii clasice, a fost omorâtă literatura vie. Sub comunism, noi, tinerii de atunci, eram împiedicați să publicăm, pentru că erau publicați *in extenso* clasicii. Noi am fost împiedicați să publicăm în străinătate, pentru că partidul și propaganda împingeau înainte clasicii. Rebreanu avea însă puține șanse în anii cincizeci sau șizeci să mai facă senzație la Paris sau New York. Un scriitor viu are întotdeauna mai mulți sorti să facă să se vorbească despre literatura din care vine. Exemple sunt numeroase și în general scriitorii vii din est au șansa de a promova literatura lor. Iată, Kadare sau Kundera reușesc să spargă gheata, indiferența arogantă a unor foarte mari culturi. Salut acest început de tradiție. Nouă ne e teamă nu atât de formele fără fond, cât mai ales de absența tradiției, de absența consecvenței. S-a spus, de atâtea ori, că noi o luăm din nou de la început, iar și iar, că nu suntem apti de

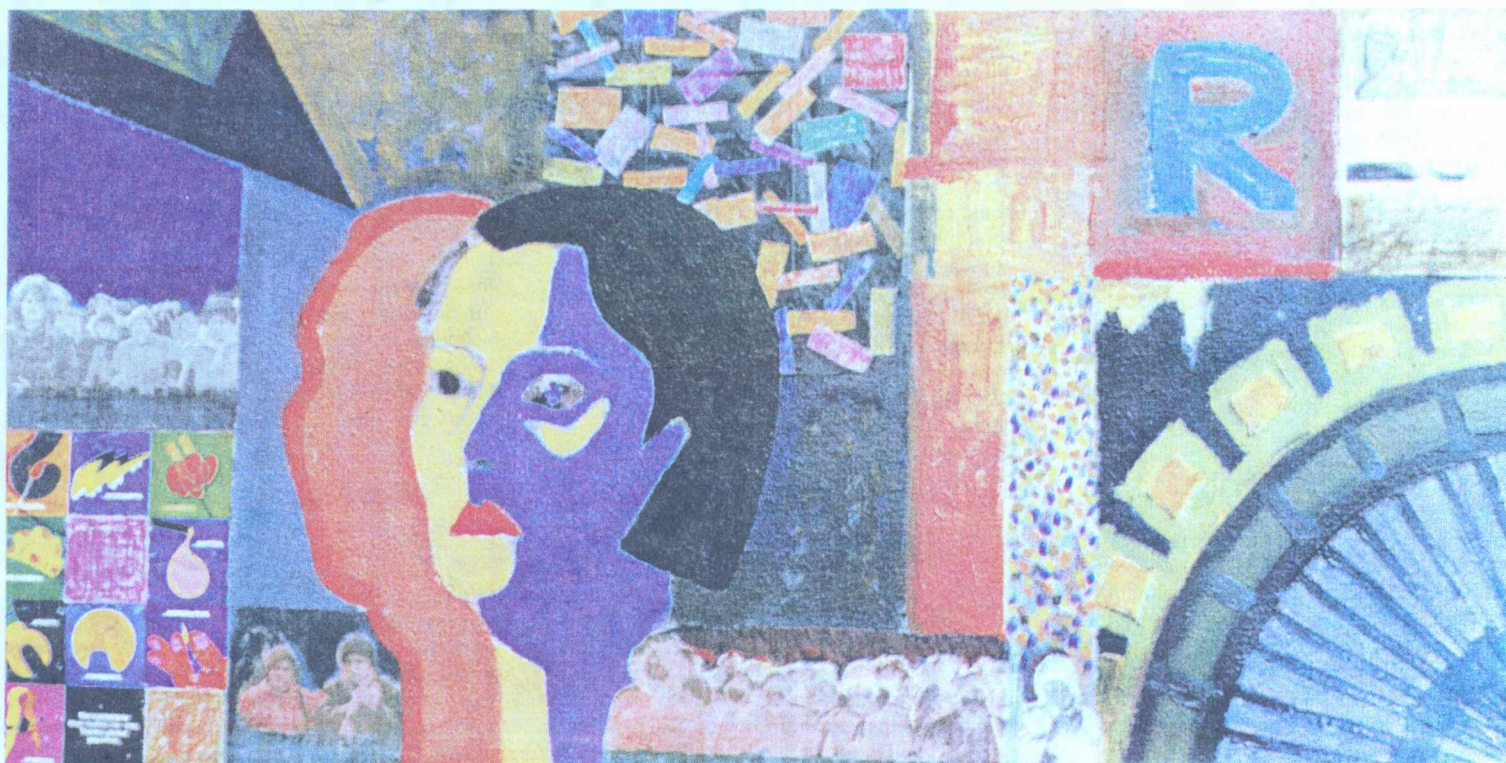
tradiție, în sensul păstrării experiențelor dinamice ale unui mod de a gândi și a te exprima. Eu urez acestui tip de întâlnire, care s-a născut după revoluția din 1989, să devină tradiție, mai ales că în 1988 am fost într-o delegație a scriitorilor francezi la Belgrad și spre mirarea și jignirea mea ca român, am văzut că era a douăzeci și opta întâlnire a scriitorilor sârbi din toată lumea, în vreme ce la noi erau omorâți scriitorii plecați, în sens spiritual.

Noi ne plângem că nu suntem asistați de stat, dar în același timp ne certăm între noi, uneori cu mijloace urâte. „România literară” și-a permis să publice un fragment al dosarului de securitate al lui Ion Caraion, un foarte mare poet și am rămas uimit că noi începem să publicăm dosarele de securitate ale noastre — eu aș fi bucuros să îl văd și pe al meu — dar am întrebare de ce, cine a hotărât și cum, de ce acum, de ce Caraion, de ce să murdărim unul dintre ai noștri, un om care a scris enorm, și mai ales să murdărim figura sfântului literaturii române, Eugen Lovinescu și a soției sale, despre care se afirmă că era adulteră. E un nivel de mahalagism cultural care nu se potrivește de loc cu această revistă la care am lucrat și eu. În primul rând, dacă e să publicăm dosarele unor vârfuri, ar trebui aprobată legea accesului la dosare, ca să nu aibă numai unii acces la ele și să le publice preferențial. În al doilea rând, dacă se începe publicarea dosarelor unor vârfuri din zone importante, să se publice și dosarele unor parlamentari, ingineri, preoți, guvernanti și, desigur și scriitori. Dacă e vorba să facem lumină asupra elitelor românești sub comunism, acest lucru să se facă la modul echitabil și în slujba adevărului. În al treilea rând, eu nu am siguranță că aceste delatțiuni au fost delatțiuni. Eu nu-i cred pe securiști pe cuvânt, nici înainte nu-i credeam și nu sunt sigur că acest jurnal nu a fost cu adevărat găsit în casa lui Caraion. Deci, atâta timp cât avem un dubiu, conform legilor justiției, se achită inculpatul. Și, mai ales, nu sunt de acord să fie maculat acest nume, Lovinescu. Nu sunt de acord cu acest lucru și mai ales să-l facem noi. Asta arată încă o dată dispersiunea noastră și provincialismul nostru, sau chiar mahalagismul nostru cultural. Multe din relele pe care le trăim noi astăzi vin din ceea ce eu numesc „socul libertății”. Noi am trăit înainte un soc al dictaturii, al acelei încercări de a instrumentaliza literatura și cultura în scopuri politice, am traversat această perioadă destul de onorabil, cred, au apărut opere importante, care au continuat o

continuare în pag. 2

SEMNEAZĂ:

- **NICOLAE BALOTĂ**
- **EUGEN URICARU**
- **PAVEL CHIIAIA**
- **ALEXANDRU GEORGE**
- **BUJOR NEDELCOVICI**
- **Acad. MIHAI CIMPOI**
- **Acad. DAN BERINDEI**
- **GHEORGHE PLATON**
- **ȘTEFAN DRĂGHICI**
- **LEO BUTNARU**
- **FL. CRUCERU**
- **EUGEN COJA**
- **ADRIAN RĂDULESCU**

• Număr ilustrat cu lucrări de Eduard Andrei • Womankind

a treia

A S C R I I T O R I L O R R O M Â N I

LAURENȚIU ULICI:

urmare din pag. 1

posibilităților ei, încearcă să suplinească această absentă. De câteva luni am izbutit să înfiintăm un Centru european de cultură, care are subsumat și un Centru de traduceri, la Gura Văii, lângă Turnu Severin, unde U.S.R. a obținut o fostă vilă a lui Ceaușescu, și în care am demarat deja două programe care țin de acest sector.

Ne împiedicăm în continuare de problemele în care se poticnește tot românul: problemele financiare. Editura noastră, „Cartea Românească”, continuă să insiste în a publica scriitori români contemporani. Pierzând. Pentru că orizontul de așteptare al cititorului din România o fi el cum o fi, dar bugetul lui cultural este extrem de scăzut, piața de carte este pe tobogan, într-o cădere vertiginosă, performanța la această oră fiind atingerea unui tiraj de 500 de exemplare! (Dacă vinzi 200, te poți considera fericit!) Acestea sunt date statistice indubitabile, care atestă faptul că literatura română contemporană nu merge pe piață. Cel puțin deocamdată... Eforturile editurii „Cartea Românească” trebuie aplaudate ca o formă de sacrificiu în folosul literaturii române.

Întâlnirile de la Neptun au devenit o instituție. Dacă ajungem cumva cu toții la această concluzie, am putea să ne gândim, pentru întâlnirea din mileniul următor, ce și cum anume să facem pentru ca această nouă instituție să fie cu adevărat semnificativă în ordinea practică a lucrurilor, adică vizând mai ales promovarea literaturii române în lume.

NICOLAE BREBAN:

urmare din pag. 1

anumită tradiție a spiritului românesc și a literaturii române de dinainte de război. De altfel nici dictatura lui Ceaușescu nu a reușit să ne readucă la reperatele proletcultiste. Generațiile mai tinere, optzeciști, nouăzeciști, au putut să fie bine informate, să se dezvolte într-un climat real cultural.

Acum câțiva ani cineva se plângea, cum am auzit și astăzi, că ne citim doar între noi și am spus că ar fi formidabil să ne citim între noi. Dar nu ne citim. Avem un ciudat snobism ușor provincial față de ce facem noi înșine. Acest snobism, acest dispreț mai mult sau mai puțin explicit l-am întâlnit și la unii prieteni ai mei care au plecat în străinătate, care aici au pus umărul și au crezut enorm în revigorarea literaturii române după anii șazei și au ajutat pe unii dintre corifeii generației mele să se afirme, să aducă un alt spirit în literatura română, pentru ca plecând de aici, e vorba de câțiva critici care trăiesc în America, să uite total de ceea ce au crezut în România. Deci ei, universitari excelenți de altfel, credeau că valorile noastre sunt bune numai pentru România. Aici totii suntem patrioți față de propria noastră literatură. Sunt puțini cei asemenea lui Dumitru Tepeneag care, trăind la Paris, nu uită de literatura română, o respectă, crede că literatura română e aptă de un limbaj universal. Această neîncredere în noi, acest snobism prost înțeles, disensiunile, absentele care se văd aici și se vor mai vedea ale unora sau ale altora, duc la un concert bâlbâit, fragmentat, adeseori nereprezentativ, care ne umple de o pornire de a ne retrace la uneltele, cum am simțit și eu uneori, de ce să stau să scot o revistă mică, fără bani... As dori să avem mai multă încredere în noi înșine, să ne stimăm ca și când am fi totii scriitori universali și poate că unii dintre noi suntem mai buni decât părem în proprii noștri ochi. România produce, în ciuda limbii ei periferice, genii ca Bacovia sau Bleher, capabile de un limbaj universal. Dar trebuie să credem noi înșine în noi, pentru că știm că la baza vocației artistice, stă nebunia de a crede că ai ceva important de comunicat lumii.

PAVEL CHIIAIA, Germania:

Iată că s-a creat o continuitate a întâlnirilor scriitorilor români din întreaga lume, o tradiție, astăzi, când suntem înconjurați de discontinuități, de adversități și instabilități. Această manifestare a statorniciei se desfășoară într-o atmosferă extraordinară, în timp ce la hotarul de sud al țării este în plină desfășurare un război sângeros. Chiar dacă legăturile culturale între scriitorii din România și cei răspândiți în Europa, sau pe alte continente,

sunt destul de strânse, întâlnirile directe au o importanță deosebită, dar în absența acestei remarcabile inițiative a Uniunii Scriitorilor ele ar fi fost aproape imposibil de realizat. În situația de criză economică în care se află țara noastră, noi afirmăm aici o importanță prezentă intelectuală. Desigur, în mileniul III se vor continua trăsături, năzuințe și probleme ale literaturii actuale (printre altele, promovarea internațională a literaturii române), astfel încât răspunsurile creatorilor de literatură nu vor însuma numai ipoteze. Așteptăm aceste contribuții venite de sub ceruri diferite, dar inspirate de tradiția noastră literară.

DUMITRU RADU POPA, S.U.A.:

În plan personal, întâlnirile de la Neptun mi-au schimbat, dacă nu creația literară, cel puțin viziunea asupra opțiunilor de publicare. Pentru că îmi câștig

2 iunie 1999, ora 10. Încrămenit deasupra țărâmului, un nor meticulos toarnă cu găleata peste vegetația luxuriantă a zonei rezidențiale, dar cine să-l mai bage în seamă? Grupuri, grupuri, puzderie de tineri și vârstnici laolaltă, sporovăind, gesticulând, hohotind pe sub pălcurile de soc înflorit, renunțând să mai deschidă umbrelele, se îndreaptă agale spre edificiul devenit familiar al Bazin-Club-ului. Peste puține minute va debuta oficial a treia întâlnire a scriitorilor români de pretutindeni. Când au trecut încă doi ani? Chiar dacă vremea e deocamdată mohorâtă, asemeni vremurilor, Neptunul a devenit din nou capitala mondială a literaturii române.

Indiscutabil, această ediție va intra în istorie. Într-un moment de profundă criză a întregii societăți românești, organizatorii, adică Uniunea Scriitorilor, având ca vârf de lance trio-ul Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru și Mihai Chicuș, nu numai că s-au întrecut pe sine, dar au reușit, cu sprijinul substanțial al unui sponsor de excepție (GELSOR), să ofere o lecție memorabilă tuturor posesorilor păguboasei mentalități „de stat”, incapabili să conceapă măcar toretic un fapt cultural de asemenea proporții și importanță!

Ora de începere nu mai are nici-o importanță. Holul spațios, marele salon anex și terasa au devenit neîncăpătoare pentru sutele de invitați, ziariști, pentru iubitorii de literatură veniți pe cont propriu. Standurile de carte și presă culturală („Du Style”, „Cartea Românească”, „Ex Ponto”, „Tomis”, „Contrafort”) sunt luate cu asalt. Se dau autografe, interviuri, dedicații, se leagă noi prietenii, sub tirul necrutător al flash-urilor. Densitatea numerelor ilustre, ori cu mare rezonanță, ale scrisului românesc este năucitoare. Nu știu de câte ori în viață poți avea ocazia să o saluți pe Nina Cassian, care tocmai stă de vorbă cu Nicolae Balotă, Alexandru George și Nicolae Breban, în imediata apropiere a exuberantei Ana Blandiana, căreia Bujor Nedelcovici și Mihai Ursachi îi răspund, pe rând, la întrebări, acoperiți de vocea baritonă a lui Shaul Carmel, aflat în dialog cu Nicolae Prelipceanu și Pavel Chihai! Iar mai apoi, întocmai ca într-un Eden al scriitorilor, să te strecorei cumva, stânjenit, scuzându-te, printre Laurențiu Ulici și Mihai Cimpoi, spre a-ți îmbrățișa pe Dan Cristea, Radu Bărbulescu și Leo Butnar, făcându-le loc „polinezianului” Vasile Andru, Florenței Albu și lui Ion Dumitru...

Participarea peste toate așteptările, spiritul elevat în care au decurs lucrările simpozionului și consistența acestuia în plan informal și practic, organizarea ireproșabilă și condițiile asigurate tuturor participanților au constituit tot atâtea surprize plăcute. Fără ezitare, se poate vorbi despre *spiritul Neptun*, emblema de lumină tănuită în sufletele scriitorilor români din întreaga lume, mai apropiați ca niciodată acum, în pragul mileniului III.

SORIN ROȘCA

existența din cu totul altceva decât din literatură și am lipsit mai mult de 12 ani din literatura română, unde, de altfel, eram o prezentă foarte discretă. După primele două întâlniri de la Neptun am publicat 4 cărți în 4 ani, contrazicându-mi într-un fel formula eternă pe care o repet în interviuri, cum că așa fi un scriitor care scrie în doze homeopatice. Aceste întâlniri mi-au sporit oarecum vizibilitatea în singurul centru cultural care mă interesează și care este România.

VASILE ANDRU, Noua Zeelandă:

Locuiesc în insula Antipodes, în vârful triunghiului polinezian. Acest reper geografic este și un reper moral, o raportare la o lume întoarsă, o lume pe dos. În New Zealand trăiesc și comunități de români, de ordinul sutelor. La Wellington sunt 150-200 de persoane, dar există și orașe cu comunități românești mai mari. Elementul cel mai puternic de identitate este limba română. Cultura are o trecere foarte mare, desi în dominion nu există scriitori full-time. Scriitorul este o curiozitate. El trebuie să-și asigure mai întâi o situație materială care să-i permită apoi să scrie, dar repet, scriitorii sunt foarte rari. În acest context, în comunitățile românești prestigiul scriitorilor este foarte mare, cartea este foarte apreciată și cred că trebuie valorificată această premiză pentru a mări prezența noastră acolo. Doar travaliul scriitoricesc poate duce la sincronizarea acestor două lumi atât de îndepărtate, să creeze existența Bucurestiului pentru Wellington, și a Wellington-ului pentru București. Întâlnirile de la Neptun repară ceva din viciul acesta de non-existent, când te afli la antipodi. La Neptun, astăzi, redescoperim de fapt existența noastră!

MIRCEA M. IONESCU, S.U.A.:

Marti, treizeasuri rele, am plecat spre Neptun. La Fundulea mă oprește un echipaj de poliție. 100 km/h! Vreau să plătesc contravenția, întind actele americane, mă întreabă dacă batem Ungaria. Nu mai eram scriitorul, eram comentatorul de fotbal. Unde mergeti așa grăbit? La Neptun, răspund. Jucăm

acolo? Joacă tineretul? Îl privesc atent. Nu, merg la întâlnirea scriitorilor de pretutindeni. Ridică din sprâncene, își dă chipul pe ceafă. Mai există și astăzi scriitorii în România?

Amenda era de 900.000 lei. I-am dat 50.000 lei pentru o bere, am înghitit în sec și am plecat. La Neptun, vreme rea, ca și vremurile. Măine începe a treia noastră întâlnire și mă întreb și eu încotro ne îndreptăm? Pentru că, dacă timp de 4 ani am discutat (și nu zic „fără pic de succes”) despre răspândirea literaturii române măcar în comunitățile românești, în perioada care s-a scurs din toamna anului 1997 și până astăzi am trăit mai mult în România, experiență care m-a obligat să scriu și un volum de teatru, intitulat, „New York — București, reîntoarcerea niciunde”. De ce niciunde? Pentru că în țară nu mi-am mai regăsit nici limba adevărată și cred că este cea mai dureroasă problemă. Prietenii, confratii, colegii, rudele s-au schimbat, dar limba parcă nu avea voie să se schimbe! Colegii new-yorkezi veniți acum cu

fată la Neptun, în 1995, când un scriitor important a strigat: „Vezi-ți domnule de treabă cu întâlnirile astea! Cine o să vină? Dar ce-o să se discute?” Iată că s-a încheiat și a treia ediție și începem să vorbim deja despre tradiția acestor întâlniri. S-au făcut numeroase referiri la politica statului român în materie de promovare a culturii noastre în străinătate, arătându-se că nici în trecut și nici astăzi nu s-a făcut și nu se face aproape nimic. Faptul că Uniunea Scriitorilor a izbutit să facă ceea ce statul nu poate, este ceva foarte încurajator. Ceea ce urez eu pentru a patra întâlnire, din anul 2001, este să ajungem să nu mai pomenim despre acest „stat”!

RADU BĂRBULESCU, Germania:

Am încercat la München să adun materiale ale autorilor români nu numai din Germania, și am avut plăcuta surpriză de a primi răspunsuri și de la scriitorii de limbă română din Israel, unul din America, de la Ion Dan, sau de la George Astalos, unul dintre dramaturgii cei mai jucati și mai cunoscuți în străinătate la ora actuală. Brosura ce a urmat, („Literatură în mileniul III”) nu am reușit să o fac într-un tiraj prea mare. Costurile și problema editării într-o țară ca Germania, mă rog, mai prosperă la ora actuală, sunt totuși mari.

Există câteva centre culturale românești, cum este Centrul Cultural din Viena, cu o prestație apreciabilă în promovarea literaturii române. Au avut loc mai multe invitații ale scriitorilor din țară și seri de lectură. Ambasada română din Berlin probabil va avea ca anexă un Centru Cultural și în Bavaria. În München e posibil să fie înfiintată o Casă de Cultură română unde, probabil, că vom avea și noi loc, cei care ne ocupăm de literatura română. În schimb, o prestare sub așteptări, am întâlnit din partea Ministerului Culturii la Târgul de carte de la Leipzig anul trecut, când România a fost centrul de greutate al Târgului, iar anul acesta la fel. Un stand frumos și destul de scump față de buget, dar nu s-a găsit un mod de prezentare în limba germană. Există o rușinoasă foaie în trei culori și o broșură în limba engleză, pe principiul că toți nemții cunosc engleza. S-a trecut pe lângă standuri fără folos. Nici editurile nu au prezentat traduceri în limba germană și să ținem cont că e vorba de un târg a cărui importanță o să crească enorm în anii viitori.

ANDREI STRIHAN, Israel:

Scriitorii israelieni de limbă română sunt ultimii mohicani ai scrisului românesc din acel spațiu. Trăim, de fapt, o dramă paradoxală, as putea zice o dramă fericită, pentru că nepotii noștri nu vor mai scrie în limba română, în limba bunicilor, ci vor scrie în ebraică sau engleză și-și vor aduce contribuția la dezvoltarea culturii ebraice din Israel. De aceea, pentru noi, cei care existăm încă, singurul timp pe care-l conjugăm este prezentul. Viitorul nu ne apare decât sub forma dispariției lui! Rezervele pe care le-am avut la prima întâlnire de la Neptun unui fată de alții s-au risipit în acești ani. Ne cunoaștem mai bine, ne-am apropiat, colaborăm. Tocmai de aceea această inițiativă este, din toate punctele de vedere, benefică și a ajuns să fie așteptată cu nerăbdare și emoție.

VASILE VASILACHE, R. Moldova:

Vreme de 50 de ani, centrul de cultură pentru noi, basarabeni, a fost Moscova. Cine apărea de la Moscova, primea urgent statutul de scriitor. În caz contrar nu aveai nici-o șansă să fii citit în cele 10-12 limbi ale imperiului sovietic. Eu datorez scriitorilor ruși faptul de a nu mă fi pierdut atunci când am fost interzis în republica mea vreo 15 ani. Cartea mi-a circulat prin celelalte capitale de republici... Si uite așa, din amicitie, scriitorii ruși au cultivat și promovat, de fapt, literatura, cultura română! Cartea mea era cât se poate de folclorică, deci curioasă pentru toate celelalte popoare, care începeau și ele să se trezească, să devină independente, cu prezidenți foști secretari de Comitet Central. Un scriitor rus venit la Chisinau îmi spunea: „Măi, dar voi trăiți bine aici! De unde aveți bogăția asta, dacă nu de la noi?” Eu zic că bogăția noastră este pământul! Pământul negru la mine în curte are un metru și jumătate adâncime. Pot să-l duc la o expoziție! Norocul nostru dacă ar mai fi și niște nemți pe acest pământ...!

ALEXANDRU GEORGE:

Toti cei care mă cunosc și care au oarecare informație din scrisul meu, știu că sunt un susținător tenace, permanent, în orice ocazie și cu toate riscurile al formulei „formă fără fond”, pe care o susțin cu și mai mare tărie de când m-am convins că este inexistentă! Instituirea acestui simpozion în urmă cu patru ani este ceva ce poate semăna cu „forma fără fond”. Întâmplarea a făcut să pot fi de

Întâlnire

DIN ÎN TREAGA LUME

NICOLAE BALOTĂ, Franta:

Când mă trezesc uneori dimineata foarte devreme — probabil eu undasau undaral vârstei —, mă gândesc în urmă și mă văd aici, pe malul mării, cu părintii, la Mangalia, apoi ceva mai târziu, mult mai târziu, cu prietenii la 2 Mai (Nina Cassian și Doinas, pe care nu îl mai văd printre noi), apoi cu propria mea familie, încă și mai târziu, aici, la Casa Scriitorilor cea atât de primitoare. Mă gândesc acum câți dintre ei mai sunt și pe unde? În Germania, în Franta, în SUA, alții în Israel ori în Suedia, alții mult mai departe, nu știu exact unde și nici n-am putea deocamdată să le dăm de urmă.

Nu demult am fost invitat la Școala Normală Superioară din Paris să le tin o prelegere tinerilor români de acolo. Am constatat cu bucurie că printre ascultătorii mei erau și fiul regretatului Papahagi, fiul lui Paleologu și mulți alți tineri străluciti. Întâlnirea aceasta m-a făcut să meditez asupra faptului că suntem la sfârșitul unui veac (uneori convingerea mea e că trăim sfârșitul evului modern, că trecem într-o altă epocă, pe care o simțim în noi, îi simțim în jur semnele prevestitoare), a unui veac în care centrele vor fi pretutindeni pe globul pământesc. Bunăoară, pentru lumea literelor, prevăd că Parisul va fi un centru tot atât de important pentru noi ca și Bucureștiul, Clujul sau Iașiul. Am meditat și asupra unui alt fenomen: de 9 ani pleacă mereu tinerii români la Școala Normală Superioară, studiază fizica, filosofia, literatura, dar nici unul nu se mai întoarce în țară dacă și-a terminat acolo studiile doctorale. O fi bine? O fi rău? Vorbeam despre o hemoragie a culturii române, a spiritului românesc. Astăzi nu mai sunt chiar atât de sigur că e vorba de o hemoragie... Știu însă că tinerii cei mai buni vor rămâne peste tot în lume. Suntem deci risipiți pretutindeni și nu este un lucru rău, nu trebuie să privim această realitate ca pe o sărăcire, dintr-un unghi etnocentrist. Cred că e mai bine să vedem cultura într-o continuă extensie, în expansiune.

Astăzi sunt mult mai optimist decât cu 10 ani în urmă, când vorbeam la „Europa Liberă” despre hemoragia culturii române. Noi, cei ieri în exil, alcătuim astăzi o diasporă a spiritului, a culturii. Cei care sunt legați numai de un pământ, numai de un centru, numai de un cer, sunt condamnați, în lumea viitoare, la un provincialism iremediabil. Să-l evităm!

EUGEN URICARU:

Politica oricărui stat european, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, se va face la Strasbourg; politica militară, la Bruxelles sau la Pentagon; politica internă se va face la nivelul județelor, sau chiar al comunităților; politica economică, la diferite burse, de la Hong Kong până la Valparaiso sau chiar Moscova și statul va fi doar un perceptor. Nimic mai mult. Va încasa taxe și impozite pentru diferite nevoi ale colectivității. Deci, grupul intelectual trebuie să se așeze pe poziția de perceptor. Apărarea și afirmarea spiritualității românești, dezvoltarea și căutarea punților de înțelegere cu alte culturi și găsirea unui loc specific al culturii noastre în această ofensivă a globalizării sunt datorii extrem de importante atât pentru noi, cât și pentru întreaga umanitate. Nu va putea exista o globalizare abstractă. Noi suntem datorii față de trecut și, mai ales, față de viitor să găsim un loc al nostru și să demonstrăm că această globalizare va fi, de fapt, o sărăcire a umanității dacă ea nu va permite existența culturilor mici și mijlocii, sau cum vreti să le spuneti.

În altă ordine de idei, știu foarte bine că imaginea despre lume a concetățenilor noștri se poate schimba destul de ușor după o perioadă de 10-15 ani de propagandă dirijată, de influențe pe diferite căi. Pericolul este că, fie vom deveni fani ai culturii Coca Cola, fie că vom deveni niste naționaliști feroci, dintr-un reflex de apărare, fie că vom deveni cu totul neinteresați de cultură, ceea ce este greșit în toate cele trei ipostaze. Datoria scriitorului la ora actuală, cred eu, este mult mai mare față de societate decât față de propriul destin literar. Știu că este foarte greu să renunțăm la egoism, la instinctul de supraviețuire artistic, dar este prioritară în acest moment datoria de a ne implica în așa numita „politică culturală”. În 1990, într-o sedință de Consiliu a Uniunii Scriitorilor am propus înființarea grabnică a unui ziar politic al scriitorilor din România. În țară erau momente de derută totală și eram convinși că scriitorii sunt printre puținii cetățeni care știu cât de cât despre ce este vorba. Ei bine, am fost contrazis imediat de un lider de opinie, care a spus că nu este momentul, că

noi trebuie să ne întoarcem la literatură. După numai câteva luni respectivul a înființat un partid politic...

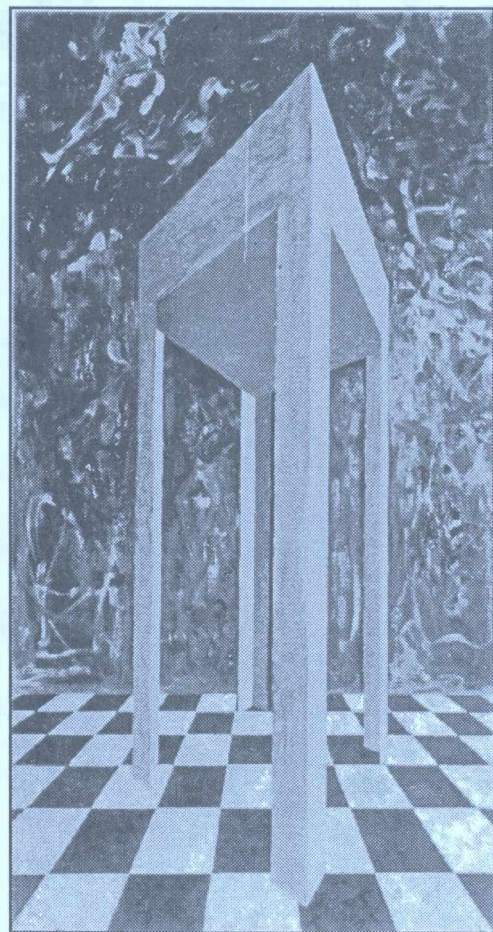
Datoria noastră față de societate este imensă pentru că, din păcate, tot ceea ce trăim astăzi vine din lipsa de experiență civică a cetățeanului român. Scriitorii sunt cei care ar putea să suplinească nevoile de educație civică. Ne pândesc în continuare mari pericole. România s-a înscris cât de cât pe drumul spre vest, spre Europa, spre valorile occidentale care sunt și ale noastre și, datorită acestui fapt, asistăm la acte publice majore de violență împotriva acestui curs. Toate acestea nu pot să ne lase indiferenți, fiindcă foarte ușor putem aluneca înapoi, în spațiul C.S.I.!

GABRIELA M. THORTON, S.U.A.:

Scriitorul plecat în străinătate trebuie să facă față, în primul rând, șocului cultural, care are mai multe faze. Întâi se manifestă „luna de miere”, câteva zile când totul îți se pare frumos, interesant, o lume diferită. Urmează o fază cumplită, depresia, în care nu mai reușești să te identifice cu nimic din jur, sau cu aproape nimic, în funcție de țara în care te afli și de formația pe care o ai. Este o perioadă lungă, până îți însușești limba vie a țării respective. Am observat că scriitorii depășesc mai greu decât un om obișnuit această fază, pentru că ei sunt legați intim de cultura-mamă. Ion Caraion spunea că limba maternă vine odată cu laptele matern și avea multă dreptate. Foarte mulți scriitori continuă să scrie în limba țării de obârșie, iar publicul lor se află, poate, la mii de kilometri depărtare. Tocmai de aceea sentimentul însingurării și al înstrăinării crește. Scriitorul englez Garland, la numai 28 de ani ai săi, cunoaște momente de glorie. Cărțile lui sunt în top și se vând foarte bine. I-am citit ultima carte, „The Beach”, și am constatat că este excepțională. Garland locuiește la Londra. Invitat în S.U.A., unde este deja cunoscut, a fost întrebat de ziaristi: „Acum, când sunteți o celebritate, intenționați să vă mutați în America?” El a răspuns: „Doamne ferește! În Londra sunt scriitori, am o glorie. În S.U.A. nu doresc să mă multumesc cu o glorie modestă...”. Vreau să spun că S.U.A. este o entitate mult mai dură față de scriitori, chiar dacă reușești să te afirmi, datorită unei scăderi valorice cumva diferite. Pentru noi, scriitorii români de peste ocean, dificultățile în acest sens sunt mai numeroase.

BUJOR NEDELCOVICI, Franta:

M-am gândit, ca și dvs., ce înseamnă secolul viitor și am avut obraznicia să scriu chiar un eseu, intitulat „Întâlnirea cu secolul al XXI-lea”, un eseu care a fost publicat în Franta, în Canada și în

• Între cer și pământ (Turn II)

România și în care meditam care ar fi căile pentru a intra în secolul viitor. Ne putem întâlni cu secolul viitor mergând spre o apropiere de gândirea mitică sau sacră, către o nouă experiență religioasă, către o nouă idee a alterității, către o altă răspundere etico-morală, către o nouă utopie filozofică. Până acum nu s-a adevărit nici una din aceste căi, cu o singură excepție, o nouă experiență religioasă. Prezenta papei Ioan al II-lea în România e o confirmare. Dar secolul următor, privit din punctul nostru de vedere, al cărții, este plin de interogații, nu pesimiste și nici optimiste, ci unele care ne determină să avem o gândire lucidă. Ce se va întâmpla, căci suportul s-a schimbat. Mă refer la suportul casnic, hârtia. Au fost tăbălitele de lut, papirusul, galaxia Gutenberg și acum este era imaginii dactilo. Am vrea să păstrăm cartea pe suport de hârtie, chiar dacă ofensiva imaginii este enormă. M-am speriat deunăzi aflând că s-a inventat cartea electronică, care poate să cuprindă 14.000 de file. Pe compact disc se publică Baudelaire și Flaubert. Deja, generația copiilor care au șase ani, începe să uite ce înseamnă hârtia și se îndreaptă spre televizor. Dar, repet, nu este o viziune nici catastrofică și nici tristă, e o constatare, un act de luciditate.

S-a pus problema promovării literaturii române în străinătate. În fond, nu trebuie să uităm scopul acestei întâlniri, cum să promovăm literatura română în străinătate (pentru că în țară sunt instituții și reviste care o fac cu eficiență). Și aici revin la ideea de strategie. Fac o paranteză. La o reuniune ținută de Școala Superioară de Comert, la care erau invitați oameni din toate domeniile, l-am întâlnit pe Ismail Kadare, pe proprietarul unei case de mode, dar și pe reprezentatul McDonald la Paris și el a ținut un scurt spici: noi, când ne plantăm într-o țară, într-un oras, într-un cartier sau pe o stradă, facem un studiu de strategie atât de amănunțit, încât eliminăm eșecul. Și asta m-a îngrozit, pentru că în gândirea lor era eliminată tocmai o problemă pe care un scriitor și-o pune mereu: eșecul. Mi-am zis: de ce nu gândim și noi la fel când avem de făcut o treabă practică? Măcar să cunoaștem un succes parțial. O să mă refer la acel lobby. Ce înseamnă: un grup de persoane, care urmărește, prin mijloace concrete, un scop definit. Există la noi acest grup de interese comune? Mă îndoiesc și cred că există grupe de interese exact pe invers. Eu scriu eseuri și articole în franceză, dar am păstrat ca limbă a literaturii pe care o fac, româna. Deci eu depind în Franta de referatele pe care editurile le cer unor scriitori români din Franta. Ei bine, primii care mi-au blocat romanele în edituri, au fost românii. La Gallimard, de ani de zile este un referent, care dă numai referate negative pentru români. În general există această dihonie între noi. Nu am naivitatea să fac un apel la reconciliere pe motive etno-culturale, dar dacă nu ne ajutăm, nu la modul prietenesc și de gască, dacă nu ne susținem valorile, înseamnă că noi nu ne putem afirma în străinătate. S-ar putea face, la centrele culturale, la Ministerul de Externe, diverse acțiuni. Am propus la Centrul Cultural de la Paris, ca pentru anul 2000, să se înceapă o strategie, încât România să aibă cel puțin o zi închinată la Salonul de carte. Asta ar însemna enorm pentru România, pentru că ar fi prezenta acolo editori, scriitori, ar fi posibile dialogurile cu presa, s-ar putea prezenta filme — un succes enorm pentru România în Franta. Nu s-a făcut însă nimic și nici nu cred că se va merge pe această cale. Mă gândesc că Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Ministerul de Externe, ar putea găsi o soluție practică, o strategie a prezentei României la Salonul de carte din 2000, cu cel puțin o zi sau două. Cred că nu ar fi imposibil. Sunt necesare doar energie, forță, luptă cu descurajarea.

Acad. MIHAI CIMPOI, R.Moldova:

Ne apropiem de 15 ianuarie 2000, când vom sărbători 150 de ani de la nașterea lui Eminescu. Ceea ce se întâmplă în jurul subiectului „Eminescu” la această oră cred că este simptomul unei boli adânci a societății românești. Doar cu trei săptămâni în urmă, dl Gheorghe Grigurcu a publicat un articol zdrobitor la adresa mea, în care am fost etichetat ca naționalist ultraconservator, provincial etc. În lumea noastră, a eminescologilor, eu trec drept un exeget modern, cele trei cărți de până acum pe această temă fiind bine apreciate (mă laud cu scopul de a mă apăra). În felul acesta cred că ne autodemolăm, aducem mari prejudicii receptării corecte a fenomenului literar românesc. Gheorghe Grigurcu

spune că nu este nici un pericol deosebit, dar ceea ce apare în presa de la București este totuși înspăimântător. Dau un singur exemplu. Colegul nostru, Dan Silviu Boerescu, afirmă negru pe alb, în ziarul „Curentul” din 15 ian. 1999, că nu există cultură românească! Cică este „neant de cultură românească”! Nu a fost, nu este și nu va exista. Românii, spune D.S.B., nu au altceva de făcut decât să-și acopere acest neant cu mitul Eminescu. Dacă gândim și noi așa, nu văd ce rost ar mai avea să revenim la Neptun în anul 2001...

Unii colegi de-ai noștri afirmă că e învechită până și notiunea de „poet național”, că în marile culturi nu se mai folosește așa ceva. Eu am luat la rând, din curiozitate, toate Istoriile Literaturii și nu de aiurea, ci aparute în românește, la București. În Istoria literaturii germane, Goethe este considerat „omul deplin al culturii germane”; în Istoria Literaturii spaniole găsim: „Lopé de Vega, sinteză națională a culturii spaniole”; Francesco de Sanctis, în a sa celebră Istorie a literaturii italiene, nu se sfieste să-l considere pe Dante „biblie națională a poporului italian”; în Istoria literaturii ruse, Lihaciiov nu se lasă mai prejos, afirmând că „Puskin este totul nostru” (al lor, firește, al rusilor). În Germania a fost deja declarat „Anul Goethe”, fiind anunțate 1000 de manifestări! Rușii au declarat, printr-o hotărâre a Dumei de Stat, „Anul Pușkin”. Eu am auzit în Ardeal un banc. Cică, de ce neamțul cheleşte în frunte și românul la ceafă? Foarte simplu: înainte să facă un lucru, neamțul se scarpină în frunte, întrebându-se cum să-l facă mai bine, pe când românul, după ce îl face rău, se scarpină la ceafă și zice: „Băi, ce-am făcut...!”

VALENTIN HOSSU LONGIN:

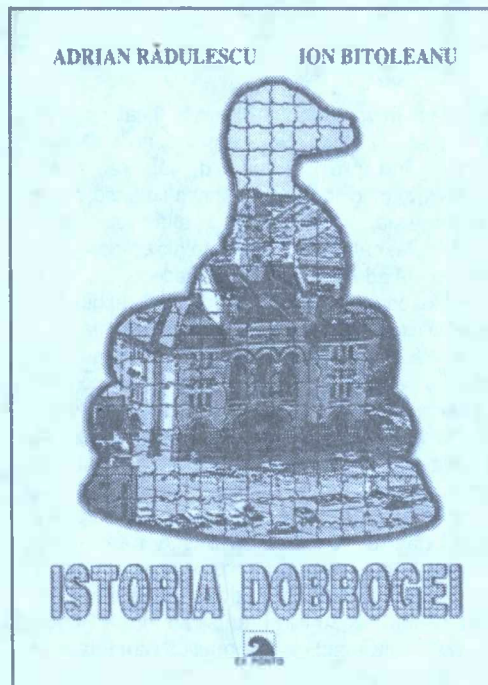
Sunt consilier director la nou înființatul Departament pentru relațiile cu românii de pretutindeni. S-a ajuns la concluzia că, într-adevăr, în România trebuie să existe un organism cu un statut bine stabilit pentru relațiile cu românii de peste hotare, unde trăiesc peste 12.000.000 de români. Ori față de acestia, nu am avut, din păcate, niciodată grijă. Ei se împart în două inele. Sunt românii din fostele teritorii ale regatului România Mare, din jurul actualelor hotare și cei din sudul Dunării, din spațiile etno-istorice. În al doilea inel, sunt românii de peste mări și țări, care începând cu sfârșitul secolului trei, au emigrat din varii motive, sau cei care în perioada comunistă, care a dat cel mai mare număr de „diasporeeni”, au plecat din țară. Actualul departament, înființat în ianuarie acest an, încearcă, având un buget bunșor la ora aceasta, de 10 miliarde lei, să satisfacă în primul rând necesitățile românilor din primul inel, deoarece trebuie să știți, ei sunt supuși unei denaționalizări perfecte, indiferent dacă trăiesc într-o țară ca Ucraina, care are o legislație superbă, anihilată însă de realitățile locale. Și între noi se află poetul Vasile Tărățeanu care, de fiecare dată când vine în București să ia mărunta contribuție care îl ajută să editeze revista „Arcașul”, o publicație senzatională pentru felul în care aduce în plin plan situația reală a bucovinenilor și a celor din ținutul Herta, are lacrimi în ochi. Tot datorită unei legislații superbe a Ucrainei, românii din sudul Basarabiei, care a fost totalmente alipită de către Stalin Ucrainei, mai pot vorbi limba română în școli, dar scriu cu litere slavone. Am avut surpriza ca anul trecut, la întâlnirea redactorilor posturilor de radio din lume, redactora de la emisiunea în limba română la radio Odessa, să ne spună: „Domnilor, fiti vă rog amabili, să-mi trimiteți o mașină de scris cu caractere latine. O mașină de scris, nu computer, nu mașini de teren”.

De bine de rău, de câțiva ani am încercat să ajutăm aceste colectivități. Chiar și faptul că am ajutat la refacerea unor biserici transformate în perioada comunistă în depozite și grajduri și am ajutat la construirea unor biserici, e un fapt important. În sud, am încercat să deschidem niste căi, treabă mai dificilă acum, pentru că războiul barează niste relații, dar am construit prima biserică românească din Albania, unde se află o populație română și aromână puternică. Am mai construit o biserică maramureșană în îndepărtatul Caracas, în Venezuela, unde trăiesc 6000 de români. A fost construită în Maramureș, transportată și ridicată apoi peste ocean, fiind singura biserică ortodoxă din America de Sud, care este un continent catolic. Și ea figurează acum pe toate ghidurile și prezentările turistice ale Venezuelei și în general ale Americii Latine. A devenit o mare curiozitate această expresie în lemn a sufletului maramureșean. Spersă realizăm acum o punte de suflet mult mai puternică, mult mai stabilă între țara mamă și fiii ei de pretutindeni.

O NOUĂ ISTORIE A DOBROGEI

Profesorii Adrian Rădulescu și Ion Bitoleanu au realizat o nouă **Istorie a Dobrogei**. Tipărită în excelențe condiții grafice, bogat ilustrată, această monografie înfățișează istoricul provinciei în 17 capitole. În primele sunt prezentate mărturiile arheologice și informațiile istorice privind epoca paleolitică, cea neolitică, epoca bronzului, cele două epoci ale fierului — Hallstatt și La Tène —, o atenție deosebită fiind consacrată traco-geților și de asemenea și cetăților grecești. Scitiei Mici în vremea lui Burebista i se acordă, de asemenea, un capitol.

În mod firesc, un amplu capitol, care însumează dimensiunile celor șase anterioare, înfățișează Dobrogea stăpânită de romani, el fiind urmat de alte trei, în care sunt urmărite destinele provinciei începând cu veacul al IV-lea, după ce provincia Dacia fusese evacuată de împăratul Aurelian, iar teritoriul dobrogean devenise provincia Scythia, pentru ca, în secolul VII, să devină o temă a Imperiului Bizantin, care, la sfârșitul secolului al X-lea va lua numele de Paradunavon sau Paristrion. Dobrogea fiind în calea migrațiilor, uneori, pe perioade mai lungi ori mai scurte, împărații de la Constantinopol i-au pierdut stăpânirea, dar, așa cum demonstrează primul dintre autori, dependentă de Bizanț a fost întreruptă doar temporar, Dobrogea fiind singura parte din

teritoriul carpato-danubio-pontic care a rămas pentru un mileniu sub dominația Romei ori a Bizanțului. Judicios sunt înfățișate momentele de prezentă și stăpânire bulgare în timpul

primului și celui de-al doilea război. Deosebit de interesante sunt analizele privind mărturiile arheologice, viața religioasă — mai ales în ceea ce privește răspândirea și afirmarea creștinismului — și urmele culturale.

Prezența românească în istoria Dobrogei este urmărită începând cu capitolul XI consacrat provinciei în vremea lui Mircea cel Bătrân. Potrivit profesorului Bitoleanu, otomanii au luat în stăpânire definitivă Dobrogea la mijlocul secolului al XV-lea, între 1445 și 1462, Delta adăugându-se în 1484. În două ample capitole, însumând peste o sută de pagini, este înfățișată stăpânirea otomană a Dobrogei, acordându-se o atenție precumpănitoare prezențelor românești, ca și evoluțiilor demografice.

Dobrogea, anexată la Țara Românească în secolul XV, este reîntrupată în statul român în 1878. Într-un capitol este urmărită această revenire, preluarea provinciei și stabilirea definitivă a graniței. Un amplu capitol prezintă dezvoltarea Dobrogei în cadrul statului național (până la sfârșitul primului război mondial). Analiza este complexă și pertinentă. Sunt trecute în revistă evoluția statutului provinciei, problema proprietății, problemele economice, dar și cele cultural-confesionale. Războaiele balcanice și problema Cadrilaterului, avatarurile Dobrogei în primul război mondial, dar și viața culturală și

unele probleme legate de marină sunt și ele prezente. Capitolul următor este consacrat perioadei interbelice, încheindu-se cu pierderea Cadrilaterului. Și de data aceasta, autorul zăbovește asupra unei largi palete problematice, de la problemele economiei, la viața politică, un subcapitol fiind dedicat „colonizării” Dobrogei de Sud și de asemenea un altul problematicii cultural-stiințifice. Ultimul capitol înfățișează Dobrogea în perioada 1941-1989, trecându-se în revistă, într-un subcapitol și evenimentele militare din timpul celui de-al doilea război mondial, dar cea mai întinsă parte a capitolului este consacrată ocupației sovietice, instaurării regimului comunist, Canalului Dunărea-Marea Neagră și istoriei provinciei în timpul regimului comunist.

Lucrarea este însoțită de o foarte utilă bibliografie, pe capitole, și de un indice.

Autorii merită toate felicitările pentru efortul depus și pentru seriozitatea demersului lor științific. Este o lucrare de mare interes și care va rămâne indispensabilă pentru oricine este și va fi preocupat de istoria dobrogeană. Un elogiu merită și Editura „Ex Ponto” pentru prestația ei. Apariția unor lucrări de acest fel, în timpurile complicate pe care le trăim, este un semn încurajator!

Acad. DAN BERINDEI

Dacă este adevărat, așa cum s-a spus, că *istoria poporului român este adânc înrădăcinată în geografia lui, că acest pământ a pătruns în fibrele ființei noastre fiindu-ne parte a devenirii și că în dialogul românilor cu umanitatea se regăsește nu numai durată existenței și a experienței ei, ci și pulsațiile vieții românești*, înseamnă că, în cercetarea destinului istoric al poporului și al factorilor de permanență care-l alcătuiesc, nu se poate face abstracție de factorul geopolitic.

Gh. Brătianu — el nu este singurul, însă este unul dintre cei mai autorizați —, constata în acest sens că, în istoria noastră, „*munții ocupati și marea închisă ne sugrumă libertatea și viața națională. Marea liberă și munții în mâinile noastre sunt pentru noi nu numai spațiu vital, dar condițiuni vitale, sunt elemente însăși ale existenței noastre*”. Este una din cele mai pătrunzătoare observații cu privire la legătura existentă între geografia spațiului locuit de români și istoria care le-a călăuzit și le-a marcat destinul. Pornind de la dânsa, desprindem mai bine, poate, sensul aprecierilor formulate mereu, cu privire la Dobrogea, această provincie de peste Dunăre a României Mari. Întelegem mai bine de ce, pentru români (pentru destinul și viața lor istorică), Dacia pontică, nu reprezintă un simplu atribut geopolitic, numai „o continuare, o întregire fizică, economică și politică a Daciei carpatice” (S. Mehedinți), nu doar „o împlinire firească a cetății carpatice și a ținutului dimprejur” (C.C. Giurescu); a fost și este un „*complement esențial al patriei lor atât de organic unitară*” (R. Vulpe). Dacă pentru alte neamuri, provincia a fost doar o *poartă* dintr-un drum mai lung, un loc de refugiu (temporar), o fortăreață de apărare sau o bază pentru expansiune și influență, „*pentru românii trăitori în spațiul carpato-danubian, teritoriul de dincolo de Dunăre a fost, mereu, termenul final al drumurilor lor, care, toate, se concentrează aici*” (C. Brătescu).

Istoria acestui colt de țară scoate în relief faptul că funcția sa geografică, strategică și politică a fost diferită pentru stăpânitorii vremelnici și pentru aceia, pentru care provincia a fost atributul esențial al existenței. Astfel, cum N. Iorga o spune, pentru greci, Dobrogea a fost un simplu inel în *cingătoarea de colonii*, iar pentru romani o *continuare spre nord* a Moesiei; pentru bulgari, ea a fost un accident al năvălirii, al cuceririi, pe care un accident de același fel putea să-l înlăture —, o etapă spre uzurpare, substituirea Imperiului bizantin (prin bulgari), în timp ce pentru turci, provincia a fost un *bastion*, menit să asigure supremația Porții la Dunăre și Marea Neagră. Pentru daco-romani și români, însă, Dobrogea a fost, mereu, „*celălalt tărâm al Dunării*”, fluviu unificator și dătător de viață.

Am formulat aceste observații generale pentru a putea înțelege cum — și în cazul Dobrogei — istoria provinciei trebuie să fie aceea a permanenței românilor; argumentului cuceririi prin forță i se opune cel care se sprijină pe continuitatea existenței. Din nefericire, tribunalele lumii nu judecă asemenea procese; ele sunt lăsate pe rol, fiind transmise mereu, spre rezolvare, posterității.

Destinul nostru istoric, care, se știe, nu a fost puțin influențat de așezarea geografică, a făcut ca, multă vreme, românii să trăiască separați din punct de vedere politic, deși *poporul* și, apoi, *națiunea* s-au constituit și s-au afirmat în istorie prin elemente de unitate care nu au, sau au puține corespondente în alte istorii naționale. Din această cauză, până la *Unirea cea mică*, din 1859, căreia i-a urmat alipirea Dobrogei, în 1878, și, apoi, după *Unirea cea mare*, istoria acestui popor a fost fragmentată. Pentru a o reconstitui, au fost necesare scrierea unor istorii parțiale; o istorie a Moldovei, din care s-a desprins, apoi, cea a *Bucovinei* și a *Basarabiei*, aflate sub stăpânire străină. O istorie a *Țării Românești* (a Munteniei) și una a *Transilvaniei*, în care sunt cuprinse și celelalte provincii (Banatul, Crișana și Maramureșul). *Istoriile* separate au fost posibile, în primul rând, pentru că Muntenia, Moldova și Transilvania au fost, multă vreme, entități politice proprii, Basarabia și Bucovina, incluse în structurile administrative tariste și habsburgice (cu mici excepții, în timp) și-au păstrat atribute politice distincte (ca și în cazul, cunoscut, al Transilvaniei), care îngăduie urmărirea și reliefarea unor istorii separate. *Olteniei*, și ei, i s-a putut întocmi o istorie a perioadei în care s-a aflat sub stăpânirea coroanei habsburgice. Alta este, însă, situația Dobrogei.

De-a lungul istoriei, statutul său politic a fost diferit; acesta nu îngăduie, ca în cazul celorlalte provincii (rămase atâtea vreme în afara hotarelor Țării) scrierea unei istorii unitare. Cei doi autori (Adrian Rădulescu și Ion Bitoleanu), exegeți de aleasă ținută profesională, s-au străduit să ne ofere o *sinteză*, sprijinită pe cercetările proprii și pe numeroasele scrieri anterioare, intitulată impropriu, credem. Practic, ea adună, ordonează și explică *toate* informațiile mai importante asupra acestei provincii, până în momentul în care, alipită României, Dobrogea își contopește istoria cu cea a Țării. Abundent și de valoare inestimabilă pentru perioadele romană și bizantină (în parte), deși fragmentar, — materialul este foarte sărac pentru perioada evului mediu. Excepție fac informațiile privitoare la etapa istorică în care, sub domnia lui Mircea, hotarele Țării Românești s-au întins până la „Marea cea mare”.

De aceea, apreciind valoarea culturală și științifică a cărții, nu credem că titlurile celor două ediții (cele care au văzut lumina tiparului) sunt fericit formulate. Prima ediție este intitulată *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare — Dobrogea* (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978), iar cea de a doua, care formează obiectul atenției noastre, mai ambicioasă, *Istoria Dobrogei*, (Constanța, Editura „Ex Ponto”, 1998). În realitate, în ambele ediții, sunt cuprinse, comentate și valorificate *informațiile și materialele* existente care *pot servi* la o istorie a Dobrogei. Aceasta nu poate fi desprinsă, separată, din contextul administrativ și politic din care a făcut parte și analizată singură. Nu o îngăduie nici izvoarele, nici metodologia scrierii istoriei. Este limpede faptul, credem, că alcătuirea unei *istorii* presupune un mult mai complet orizont al cunoașterii.

O explicație mai cuprinzătoare în acest sens în *Cuvântul înainte*, ar fi eliminat lipsa de simetrie dintre titlu și conținutul cărții. Oricum, chiar fără să fie acceptată (poate fi susținută, foarte bine, și ideea contrară — cea a posibilității de scriere a unei asemenea *istorii*), observația se cuvine să fie avută în vedere. Un răspuns lămuritor, dezvoltat, este numai în folosul cercetării istorice.

Așa cum se poate observa, cele două cărți — semnificativ — au apărut la două date aniversare. Prima, în 1978, la împlinirea a 100 de ani de la revenirea provinciei la România, iar a doua, în 1998, când *Țara* a sărbătorit 80 de ani de la *Unirea cea mare*, uitând, se pare, că tot atunci, se împlinneau și 120 de ani de la unirea Dobrogei. În aceste împrejurări a fost realizată o concentrare — e drept, savantă — a știrilor despre Dobrogea până în momentul alipirii provinciei la România, după 1878, dată după care s-a putut scrie *istoria integrării*, a dezvoltării Dobrogei, a rolului care i-a revenit în desfășurarea conflictelor politice și militare în care a fost angajată România.

Cartea se vrea — și este, într-adevăr — o replică, o viguroasă replică a Dobrogei, frustrată în orgoliul ei de faptul că oficialitatea nu a sărbătorit, cu aceeași recunoștință, intrarea sa în cuprinsul spațiului național, nu a înscris în cărțile de istorie și în calendarul aniversărilor naționale data de 14 noiembrie 1878, când Carol I a lansat proclamația către armată, căreia i-a revenit misiunea de a încorpora această *Dacie în miniatură* în cuprinsul țării.

Acesta nu este un simplu orgoliu provincial; este o pretenție legitimă, menită să atragă atenția asupra faptului că actele istoriei trebuie apreciate și aniversate în acord cu importanța și valoarea lor și nu doar selectiv, în

raport cu beneficiile politice care pot decurge din apelul la ele.

Nu ne propunem să stăruim asupra conținutului cărții, valoros în totalitate; ne interesează, în mod deosebit, semnificația unora din datele și faptele integrate în istoria provinciei.

În acord cu cele consemnate mai sus, apreciem că titlul cărții nu corespunde conținutului. O *Istorie a Dobrogei*, care să răspundă rigorilor metodologice și științifice ale disciplinei, nu poate fi scrisă, în primul rând, din cauza poziției deosebite a provinciei în cuprinsul succesorilor stăpâniri politice. De asemenea, așa cum s-a notat și mai sus, lipsa materialului documentar — pentru unele perioade istorice, cel puțin — nu îngăduie decât reconstituiri realizate pe baza unor mărturii întâmplătoare, de multe ori puțin edificatoare. *Istoria românilor din Dobrogea* înseamnă, în fond, urmărirea vieții pastorale, a transhumantei, prin intermediul căreia provincia de peste Dunăre a fost menținută și integrată „*avant la lettre*” în perimetrul Țării.

Practic, cei doi autori, cu acribie și competență, cărora le acordăm aleasa noastră prețuire, au selectat informațiile esențiale și au discutat problemele cele mai importante, cunoscute, de natură să ofere repere pentru reconstituirea unei istorii. Perioada care a urmat anului 1878, care cuprinde istoria *integrării* provinciei în structurile statului român, se apropie mai mult de cerințele metodologice solicitate de titlu.

Scrișă și pentru a satisface nevoia de cunoaștere a unui public cititor mai larg, în maniera în care este alcătuită, cartea respectă, însă, rigorile științifice ale scrisului istoric. Trimiterile (deși făcute în text), bibliografia și indicele o dovedesc formal. Selectarea informațiilor și rigoarea analizei izbutesc să ofere, în final, o construcție echilibrată și atractivă, în care cititorul obișnuit găsește tot ceea ce este necesar pentru a cunoaște trecutul Dobrogei, iar cercetătorul aprecieri și observații interesante și valoroase, rod al unor cercetări proprii. Cei doi autori sunt prea bine cunoscuți, atât publicului larg, cât și cercurilor de specialitate, pentru a mai avea nevoie de vreo recomandare specială.

Unul din paragrafele lucrării — *Apartenența Dobrogei — O polemică inutilă* (p. 338-343), expune atât ofensiva concertată a bulgarilor, fără răgaz desfășurată, cu scopul de a contesta legitimitatea hotărârii europene, după cum subliniază și *conduita defensivă* a istoricilor români, care sunt încredințați că dreptatea cauzei naționale este un argument suficient prin el însuși (p. 238). În intenția autorilor, cartea ar fi trebuit să fie scrisă *sine ira et studio*. Ne

întrebăm, în ce măsură o istorie — mai ales, o istorie ca cea a românilor —, contestată de atâtea forte imperiale sau voit imperiale, poate să fie receptată și redată *strict* în acord cu cerințele unui asemenea imperativ (chiar atunci când ea este — mărturisit — *sinceră* sau *adevărată*). Nu știm din surse directe cum sunt scrise istoriile vecinilor bulgari despre Dobrogea, dacă sub raport metodologic se distanțează de istoriile scrise de români. Oricât de obiectivi ne-am strădui să fim, istoria cere nu numai consemnarea evenimentelor, ci și judecarea lor, cu argumentele științei, cu rațiunea, cu intuiția istorică s.a. Sufletul nu poate însă să nu însotească și să coloreze argumentele științei, atunci când este în joc istoria națională. Cu singura condiție, să nu le altereze, însă. Cei doi autori s-au străduit pe cât le-a stat în putință să respecte această regulă elementară a scrisului istoric.

Fără ca expunerea să reliefeze explicit, din capul locului, urmărirea *factorilor de permanență*, aceștia sunt reliefați mereu. Reprezintă răspunsul cel mai autorizat cu privire la apartenența provinciei; face inutile discuțiile oțioase, cu caracter umoral sau de interes politic. Întreaga istorie a Dobrogei probează permanența daco-romanilor și apoi a românilor; comunicarea continuă a oamenilor trăitori pe cele două maluri ale Dunării. Fenomenul transhumantei și stabilirea continuă și masivă a românilor de-a lungul fluviului, continuitatea și dezvoltarea așezărilor românești, nu ar fi fost posibile fără existența regimului mai puțin asupritor din Dobrogea, fără scutiile și avantajele acordate celor stabiliți aici de către autoritățile otomane (în secolele evului mediu și la începutul epocii moderne).

Unul din momentele cele mai importante ale istoriei provinciei transdubiene este, fără îndoială, momentul unirii cu Tara și a consacării sale internaționale. Spre deosebire de Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia, unde mișcarea națională — inclusă în circuitul mișcărilor din „secolul naționalităților” elaborase, de multă vreme, încă, strategia politică a reîntregirii, sprijinită pe dreptul natural dar și pe „spiritul vremii”, Dobrogea nu a fost și nici nu putea să fie inclusă în revendicările teritoriale ale mișcării naționale românești și nici nu și-a definit, practic, o mișcare similară, orientată în acest sens. În secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, aflul de români — prin intermediul ocupațiilor pastorale — a fost foarte puternic. În preajma revoluției de la 1848 și după aceea și N. Bălcescu și I. Ionescu de la Brad (ei nu sunt singurii) constată existența unei puternice „vii” românești în regiune, se pronunță în favoarea organizării acesteia în spiritul mișcării generale, naționale, a românilor.

Dobrogea era teritoriu turcesc, iar România se afla sub suzeranitatea Porții și garanția colectivă a Puterilor. Mișcarea națională din *Tară* avea drept obiectiv imediat independența și, în perspectivă, desăvârșirea unității. Considerentele politice — asupra cărora nu putem stăruia aici — nu îngăduiau includerea Dobrogei ca obiectiv al mișcării naționale românești. De asemenea, nici în interiorul provinciei nu era organizată o mișcare politică orientată în acest sens. Condițiile nu erau pregătite, încă.

Guvernul României, oamenii politici care au condus lupta în finalul căreia a fost câștigată independența, au trebuit să facă față unei situații deosebit de complicate. În afară de faptul că, pe plan extern, țara se afla complet izolată din punct de vedere politic, din cauza evoluției „problemei evreiești”, faptul că României nu i-a fost recunoscută calitatea de cobeligerantă, amenințarea la adresa *suveranității* țării și intenția Rusiei (agreată de Puterile garante) de a acorda României Dobrogea drept *compensatie* în schimbul celor trei județe din sudul Basarabiei, au situat țara într-o situație extrem de delicată. Proclamarea unilaterală a independenței și strădania diplomației românești de a face distincție între *retrocesiunea* Dobrogei (pământ românesc) circumscrișă *politicii de compensatie* și *reunirea* acesteia cu Tara (formal recunoscută și înscrisă în Tratatul de la Berlin) au însemnat, dacă nu victorii diplomatice depline, cel puțin, puternice acte de afirmare ale spiritului național.

Atunci, lupta diplomatică s-a dus, firesc,

pentru apărarea suveranității amenințate de Rusia. Aceasta, pentru apărarea *prestigiului* său, se pronunța, cu obstinație, pentru „recuperarea” celor trei județe din sudul Basarabiei, alipite Moldovei în urma Tratatului de la Paris. Diplomația românească a pierdut lupta directă pentru apărarea suveranității țării (pentru Basarabia). În schimb, însă, a fost câștigată lupta pentru Dobrogea. În Tratatul de la Berlin, termenii care desemnau *schimbul de teritorii* sau cel de *compensatie* au fost înlocuiți cu cel de *reunire*. Nu era o simplă chestiune formală; reprezenta expresia unei realități istorice, firești și necesare.

Particularitățile geopolitice ale dezvoltării sale și maniera în care a fost integrată în teritoriul național situează Dobrogea într-un alt registru decât acela în care se află mișcările naționale și reunirea cu România a celorlalte provincii. Ambele registre, însă, exprimă la fel de subliniat fenomenul național românesc și se cuvine a fi studiate și apreciate în ceea ce le caracterizează și definește.

Desigur, cartea pe marginea căreia stăruim nu a putut să abordeze problema decât în liniile sale esențiale; la fel a fost înfățișată și „istoria Cadrilaterului”, căreia nu i s-a putut conferi un spațiu mai larg decât îl solicita *sinteza*. Cele două *episoade* — importante în evoluția României moderne —, sunt tratate limpede și echilibrat.

Dificilă de tratat în întreaga ei complexitate, este și problema *integrării* Dobrogei, în condițiile în care România, ea însăși, își construia structurile moderne necesare integrării în Europa. Este un proces care se desfășoară într-o manieră particulară, pe care autorii au reușit să-l prezinte la fel de echilibrat. Regimul excepțional sub incidenta căruia a trebuit să fie situată Dobrogea până la începutul secolului al XX-lea, se afirmă, cu dreptate, că nu a reprezentat o expresie juridică a guvernărilor români, ci un *râu necesar*, dictat de starea de fapt, care nu a putut să fie schimbată imediat, prin simple norme juridice.

Importantă ni se pare și maniera în care a fost înfățișată *cultura* în spirit național din Dobrogea, până la 1878, în lipsa unei elite românești. Filiera populară prin care s-a răspândit a lipsit cultura acestei provincii de rafinament; în schimb, însă, i-a conferit autenticitate și vigoare. Inexistența unei elite intelectuale explică și caracterul particular al mișcării naționale. Intențiile manifestate după 1848 de N. Bălcescu sau I. Ionescu de la Brad, cu privire la *organizarea vieții românești* a provinciei, exprimă limpede starea de lucruri existentă.

Din cuprinsul cărții rezultă că este necesară rediscutarea în lumina motivațiilor contemporane — a unor numeroase alte probleme ale istoriei Dobrogei. Istoria perioadei totalitare face parte din rândul acestora. Autorul, domnul I. Bitoleanu, schițează câteva observații pertinente cu privire la istoria timpului nostru. Distrugerea complexului turistic de pe litoral, devastarea flotei și regresul economiei agrare dobrogene nu se înscriu, în nici un caz, printre victoriile regimului instaurat în 1989 — după cum nici *legendarul Hagi* nu este singurul însemn al progresului înregistrat în Dobrogea.

Sinteza celor doi autori, profesorii la tânăra Universitate a Dobrogei, se cuvine a fi salutăată cu căldură, fiind o călăuză importantă în istoria provinciei de peste Dunăre și un excelent prilej de meditație responsabilă pe marginea istoriei noastre naționale. Cine parcurge *Istoria Dobrogei* își formează o imagine corectă asupra vechimii românilor, a continuității lor, a începutului creștinismului în spațiul care ne aparține, a conviețuirii pașnice și benefice a unor oameni care aparțin unei varietăți de civilizații și culturi. Integrarea în structurile românești nu a însemnat *asimilarea*; a fost realizată în respectul pentru celălalt și prin dialog constructiv, care fac din Dobrogea un exemplu demn de urmat, pentru timpul pe care-l traversăm.

O carte, scrisă cu responsabilitate și acribie profesională, care nu este numai un important instrument de cunoaștere a trecutului; este, totodată, și un îndemn responsabil pentru păstrarea, valorificarea și dezvoltarea uriașului patrimoniu cultural al acestei provincii binecuvântate, atât de puternic integrată în conștiința timpului nostru.

GHEORGHE PLATON

Eminescu și războiul de independență

Citind, de curând, cu mai multă atenție publicistica lui Eminescu din editia Perpesicius, vol. IX-XIII, am constatat că nu sunt amendamente de adus la ceea ce istoricii literari eminescologi, de prestigiu, au scris. Câteva nuanțe și poate o re-actualizare la un moment în care jurnalistică de astăzi se găsește într-o ofensivă evidentă ar fi, totuși, necesare. Să le facem cu precădere tot din perspectiva istoriei literare, „ruda săracă” a studiului literaturii, cum ar spune T. Todorov. Ne vom opri îndeosebi asupra articolelor cu caracter pamfletar, încadrabile fazei „dionisiace” de la „Timpul”.

Comentariile despre publicistica eminesciană suferă de partizanat ideologic. Perspectiva estetică a fost neglijată aproape cu desăvârșire. Geniul lui Eminescu s-ar fi concretizat exclusiv în poezie. Disputa, cât a fost, între valoarea poeziei și cea a prozei a fost transată între timp de câteva voci critice de notorietate. Cel mai celebru editor al lui Eminescu, Perpesicius, se exprima în acest sens: „Istoricii literari și esteticienii vor stabili într-o bună zi cât de unitară a fost existența materială și sufletească a poetului, câtă prezentă artistică și ideologică este în articolul de ziare ca și în poezia cea mai hieratică”, G. Călinescu a punctat, afirmând că publicistica „poetului nepereche” este „o operă ideologică și poetică totodată, trairică literar atât cât și poeziile”.

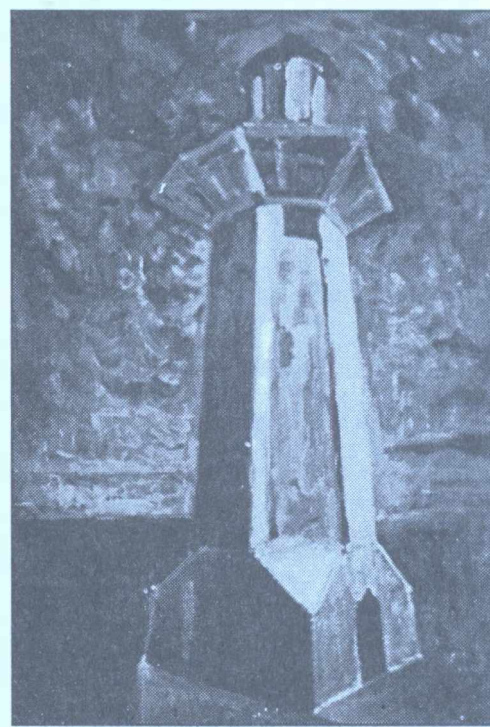
După război, publicarea și discuțiile asupra publicisticii eminesciene s-au dovedit acte temerare, au declanșat atitudini vehemente ostile orientuștazist partizane acțiunii în sine. Comentariile la opera gazetărească se resimt de aplicarea tehnicii eludării, alegerii acelor fragmente „exemplare” bune să sprijine afirmațiile care se străduiesc să țină seama și de realitatea textului, și de cea politică. Sunt de salutat cele câteva apariții editoriale consacrate publicisticii lui Eminescu, dintre care amintim pe aceea de la „Timpul”, 1997, *Opere politice I*, sub redacția lui Cassian Maria Spiridon și *Chestiunea evreiască*, Ed. „Vestala”, 1998, antologie, prefată și note de D. Vatamaniuc. Remarcăm, la ambele cărți, selecția dictată de o regrupare pe probleme, capabilă să faciliteze, pentru lectorul obisnuit, accesul la nivelul abordării unor anumite aspecte.

Voi prezenta în câteva articole anumite aspecte ale publicisticii lui Mihai Eminescu, vizând în special pamfletul dar fără să ignor, pentru înțelegerea problemei, acele afirmații necesare din alte scrieri. O primă chestiune se referă la atitudinea față de Războiul de Independență. Faptul că acest excepțional eveniment istoric nu și-a găsit imaginea în opera sa literară, faptul că a fost considerat antinațional de către liberali după ce a publicat în „Timpul” pamfletul *Dorobanții* a dus la concluzia că pe ce baze, oare?, că el a fost dezinteresat de Război. Realitatea este, însă, alta. Câtă vreme a lucrat la „Curierul de Iași”, el a ținut o adevărată „cronică de război”, foarte bine documentată, sprijinită pe articole din credibile ziare occidentale. Trecând la „Timpul”, chiar în perioada în care începuse încercuirea Plevnei, perspectiva asupra războiului este una tot mai

marcant politică. Faza ieseană apollinică, cum spune Al. Oprea, ceda locul celei dionisiace. Aderând la doctrina conservatoare, poziția lui a fost una de respingere a acestui război, defensivă, gândindu-se la faptul că țara este mică și se află între trei mari puteri. În fond, pleda pentru neutralitate. Independența obținută în urma Războiului a fost considerată una „formală”, fiindcă aceea „reală” a fost câștigată prin venirea lui Al. I. Cuza la domnie. Poziția sa a fost fermă, atingând treptele de sus ale violenței, când s-a pus problema integrității României, a situației românilor din provinciile românești ocupate. Intransigent, fără nici un dubiu, s-a dovedit în cazul ostașilor prost echipați și hrăniți. *Dorobanții*, pamflet cu o mișcare a invecției uluitoare, arată întreaga strategie a gazetarului sub raportul realizării discursului, al spectaculosului, al oralității! Presupunând două tipuri de receptare — pe de o parte obiectul pamfletului și pe de alta, cititorul pamfletului — marii autori de pamflete pot opta pentru una sau alta dintre posibilele receptări sau pentru amândouă. Arghezi, spre exemplu, avea în vedere în primul rând pe cel ce devenea obiectul pamfletului, la acest nivel se va produce impactul, aici era necesar să se vadă efectul. Eminescu este interesat înainte de toate de cititor. „Obiectul” nu este penetrabil, sensibilitatea o are lectorul, cel căruia i se adresează de fapt. Intenția este de a-l face martor într-un proces capital și de aceea atitudinea trebuie să fie una pe măsură, așa cum, de altminteri va și scrie într-un articol din „Timpul”, 16 sept. 1890: „Ar fi bine dacă în polemică am fi scutiți cel puțin de acel ton lins și gudurător al acelora dintre patrioții lucrativi care posedă arta de a se pune bine c-o parte și cu alta...” *Dorobanții* apare în „Timpul”, în numărul din 30 dec. 1877. Până acum polemica fusese purtată la nivelul politicii interne, în ideea că guvernul liberal nu trebuie atacat în aceste momente grele pentru țară. Era un consemn al conservatorilor, la care Eminescu și Slavici aderaseră. După căderea Plevnei, când pe front lucurile par să se aranjeze, limbajul eminescian trece de rigorile cenzurii. Este de reținut siguranța cu care își construiește discursul. Prima propoziție este pur expozitivă: „Au sosit în București dorobanții de pe câmpul de război”. Urmează o frază alcătuită din două propoziții, constatativă, bazată pe procedeul antitezei: „Acești eroi, cu care gazetele radicale se laudă atâtea, sunt, mulțumită guvernului, goi și bolnavi”. Constatarea nu se oprește aici, este urmată de o enumerare aptă să exprime starea deplorabilă a bravilor dorobanți. Argumentul atitudinii pamfletare fiind limpede, autorul își poate pune în aplicare mijloacele indignării. Succesiunea nenorocirilor îndurate, interjecțiile, reafirmarea, rapid, ca în treacăt, a poziției sale împotriva declanșării războiului fundamentează năucitoarea interogativă finală: „Consistă această țară din călăi și din victime?” Întrebarea pare că e aruncată în eter, fără o țintă exactă. Auditorul, numai, pare chemat să reflecteze. Ne întoarcem la acest scurt articol să vedem ce a determinat această concluzie interogativă, cum este organizat materialul în scopul transmiterii mesajului, care este coerenta limbajului excesiv. Poziția neutră de la început se prelungește, cantonându-se, pe moment, în observații referitoare la starea vestimentară, întâi a dorobanților: „Mantalele lor sunt bucăți, iar sub manta cămasa pe piele, și nici cojoc, nici flanelă, nici nimic. Încălțați sunt tot atât de rău, unul c-un papuc și-o opincă, altul c-o bucată de manta înfășurată împrejurul piciorului, tot într-o stare de plâns, într-o stare care te revoltă în adâncul inimei”. Accentele de revoltă se amplifică prin comparația cu situația celorlalți combatanți: „Turcii, despre care se zicea că mor de foame și de frig, au sosit la București mai bine îmbrăcați și mai îngrijii decât soldații noștri. Rușii care pleacă pe câmpul de luptă, sunt toți îmbrăcați bine, cu cojoc și cu manta sănătoasă, și bine încălțați; la ai noștri îmbrăcăminte e curat ironia unor haine, e goliiciunea parafrasată”. Comparațiile, revenirea obsedantă la starea ostașilor români — inclusiv stoparea vituperatiei declanșează ieșirea din rezerva autoimpusă. Oralitatea discursului pamfletar la Eminescu se bazează aici pe exploatarea resurselor situaționale. La nivelul structurii evidențiem acumulările care își găsesc realizarea stilistică prin coordonare. Ele se fac în ritm dinamitar până când situația, de-a dreptul criminală, unică, determină explozia: „Nu sunt în toate limbile omenești la un loc epitetă îndestul de tari pentru a înfiera ușurința și nelegiuirea cu care stăpîniturile ce stăpînesc această țară tratează cea din urmă, unica clasă pozitivă a României... Si pe când acești cumularzi netrebnci, această neagră masă de grecotei ignoranți, această plebe

NICOLAE ROTUND

continuare în pag. 14

• Farul genovez

NOUTĂȚI EDITORIALE

EX PONTO

RADUGYR. Balade. Notă asupra ediției de Ioan Popisteanu. Postfată de Adrian Popescu. Coperta: Marieta Besu și Constantin Grigoriu. Editie bibliofilă îngrijită de Ioan Popisteanu. 426 p. cu ilustrații în sepia.

DAN SILVIU BOERESCU. Păcatele tineretilor (fictiuni critice), 278 p.

FLORIN ȘLAPAC. Matei și Eva. Roman. Editie revizuită. Prefată de Evelina Cărligeanu. 260 p.

C A R O L ARDELEANU. Casa cu fete. Roman. Editie îngrijită, prefată și selectarea referintelor critice de Nicolae Rotund. Coperta: Ion Codrescu. 162 p. (Colecția „Romane interbelice”).

• **IRINA EGLI. Sânge amestecat.** Roman. Primul volum dintr-o trilogie. Deși parte dintr-un ciclu, romanul constituie un întreg care se poate citi atât în cheie realizată, conținând radiografii „balzaciene” ale epocilor și locului, cât și în cheie simbolică, configurând cu subtilitate livrescă o tragedie de sorginte antică. 280 p.

• **ARTHUR PORUMBOIU. Înțelepciunea ascetului.** Aforisme. Reflecții. Confesiuni. 58 p.

• **MIRCEA REGNEALĂ. Dicționar de biblioteconomie și știința informării.** Vol. 1-2 (englez-român; român-englez). Cuvânt de întâmpinare de Ion Stoica. Colecția „Vademecum” îngrijită de Ioan Popisteanu. 332 p. (vol.1); 342 p. (vol.2). Lucrarea apare sub auspiciile Asociației Bibliotecarilor din Învățământ — România, cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă.

• **MARIA SAJIN. Atlas de citohistologie în patologia colului uterin.** 134 p. (Colecția „Ars Medica”).

• **CRISTINA TAMAS. Fenomenul Baudelaire și poezia română modernă.** Studiu de literatură comparată. Coperta: Marieta Besu. 356 p.

• **CRISTINA TAMAS. Omul din cerc; Tata nu mai e ministru.** Teatru. Coperta: Marieta Besu. 150 p.

• **MARIN VOICU și MARIA VERIOTTI. Convenții maritime internaționale la care România a aderat sau pe care le-a ratificat.** Vol. 1-2. 780 p. (Colecția „Themis”).

ÎN CURS DE APARIȚIE:

• **SERBAN ANGHELESCU. Agon: tensiunea fundamentală a riturilor de trecere.** 322 p.

• **ELENA COMES. Les verbes fréquentatifs en français et en roumain.** 238 p.

• **BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA. Nuvele, povestiri, basme.** Cuvânt înainte și tabel cronologic de Nicolae Rotund. 184 p. (Colecția „Cartea de literatură a elevului”).

• **VASILE GAVRILESCU. Iubirea mea, floare nomadă.** Roman. 252 p. (Colecția „Proză contemporană”).

• **CORNELIU DAN HÂNCU. Betoane de mare rezistență aditivă.** 156.

• **DAN PERȘA. Vals cu lotofagii: moartea și reînvierea finalităților.** Pseudoeseuri. 152 p.

• **VICTOR PLOAE, ION LUNGU, VECONICA POPOVICI. Teste grilă de economie pentru admiterea în învățământul superior.** 370 p. (Colecția „Gaudeamus”).

• **AUREL RĂU. În inima lui Yamoto: 9 priviri lirice asupra Japoniei.** Ediția 2-a, rev. Coperta: Ion Codrescu. 118 p.

• **SORIN ROSCA. Sezonul indiferenței.** Versuri. 100 p. (Colecția „Arborada”).

efectul de prismă

În volumul **Efectul de prismă** (Iasi, „Cronica”, 1998), istoricul și criticul literar Florin Faifer propune o radiografiere a societății românești post-revolutionare. De la entuziasmul miracolului din decembrie '89, plin de speranțe până la dezamăgirile anilor imediat următori.

Înnoirile din fiecare segment al socialului au produs și numeroase *aluvii* precum ura, demagogia, viciul puterii, minciuna politică. La polul celălalt sărăcirea unui însemnat număr de persoane, ca simptom al abaterii de la calea firească spre dezvoltare.

Florin Faifer se alătură celorlalți intelectuali, ieșind din postura de *spectator* și condamnând tot ceea ce e regretabil în noul context social-politic. Observațiile sale sunt extrem de tăioase la adresa Puterii acelor primii ani post-revolutionari, dar și a presei, a televiziunii, a diferitelor persoane publice.

Imaturitatea democrației duce la inexistența unui echilibru în social și politic. Limpezirea gândurilor și îndreptarea atitudinilor se dovedesc a fi întreprinderi dificile, căci întreaga societate e măcinată de o imposibilă suspiciune; vanitatea excesivă față de propriile opinii face ca dialogul să fie greu de încropit. Dimpotrivă, monologul pare să se fi instalat comod la conducerea rostrilor țării.

Într-o „Jume pe dos” păstrarea valorilor autentice e bulversată. Întrecerea este „cine minte mai frumos” într-o viață publică tulbură, unde... „ca la noi la nimeni”. Mijloacele de informare înseși convertește adevărul în opusul lui sau îl ignoră. Dominante sunt „voci pităgăite, voci insinuante, voci surescitate”. Speranțele au redevenit firave. Ieșirea din „deșertul moral” se sprijină mai ales pe efortul tinerilor, care, mai apatici, mai descurajați, mai oboșiți, trebuie să găndească resursele necesare.

Un ieșean, Florin Faifer, în Bucureștii lui 1991, descoperă tot felul de neajunsuri, ca și cum orasul ar fi dominat de un „demon al neorânduiei”. Puterea de seducție a urbei lui Bucur pare să fi scăzut simțitor, datorită *inițiativelor* comerciale și urbanistice de un gust îndoelnic. Bucuria vine, cum era de așteptat, din lumea artelor, căci teatrele, cinematografele, librăriile asaltate de public sunt semne ale existenței firești.

Însemnările din capitolul *Întrări în Europă* vorbesc despre turneul naționalului ieșean în Slovacia, despre călătorii prin Italia și Germania operând inevitabilele comparații între Vest și Est, cu trimiteri la „cauzele tranziției” noastre. Ochiului ager al criticului nu-i scapă nici un amănunt al voiajelor. Tonul ironic însoțeste întregul volum.

E multă amărăciune în fiecare observație critică scrisă de Florin Faifer. Sentimentul de tristete în fața unei lumii care trebuia să se nască mai bună. Finalul este însă deschis. Efectele tuturor pericolelor ce pândesc societatea în schimbare se multiplică prin nedoritul efect de prismă. Speranța de mai bine există: firavă, însoțind răul ieșind din cutia Pandorei dintr-o prelungită tranziție.

lucianograme

Versurile noului volum (**Lucianograme**, Botosani, „Axa”, 1998) semnat de optzecistul Lucian Vasiliu sunt impregnate de lumina spirituală a Moldovei, în general, și a Iașului, în special. Eminescu, Bacovia, Creangă sunt *certitudinile* de la care scriitorul pornește propria sa *aventură literară*.

Poetul exprimă foarte limpede ideea apartenenței la un *lanț spiritual* existent în literatura română: „Vasile Alecsandri citește poezii / de Costache Conachi. / Mihai Eminescu citește poezii de Vasile Alecsandri. / Lucian Blaga citește poezii de Mihai Eminescu. / Cezar Ivănescu citește poezii de Lucian Blaga. // Lucian Vasiliu citește poezii / de Cezar Ivănescu. / De Lucian Vasiliu / cine citește poezii?” (*Continuitate*).

Scara magică pe care urcă generații de literați nu se frânge la întrebarea retorică din final. Permanența valorilor culturale tradiționale este pentru Lucian Vasiliu un crez, nicidecum sloganul evocat cu ușurință și uitat apoi în cursul de istoria literaturii. Sunt în volum și poezii în care există o neobișnuită tensiune dată de asocierea versului laudativ cu ironia extremă.

Versurile din *Statuia lui Eminescu, noaptea* sunt, fără îndoială, mixtura cea mai neobișnuită a tonalității grave cu teribilismul frapant: „Privesc statuia lui Eminescu, noaptea. / O noapte imperială. //... Mai mulți sobolani se adună brusc în jurul statuii într-un cerc conspirativ. / Încep să cânte pe trei voci, mai mult vociferând: Poetul este un impostor... // și finalul: Privesc statuia lui Eminescu, noaptea / o noapte clară și sfântă / încât poți citi oda (în metru antic)”. Critica a remarcat de altfel predispoziția scriitorului de a asocia cu o nedismulată plăcere. Nici versurile care vorbesc despre iubire nu fac excepție. Remarcabile „chemări” erotice se ivesc din seriozitate și ironie: „fii inima mea / la vreme conachiană serală / / cu toate urmările nefaste! (*Cuvânt înainte mergătoriu*) ori în *Versuri deochiate, contra boalei discopate*.

Măsura jocului poetic e dată prin excelență de *Ceai alpin*, în care Lucian Vasiliu tinde să se *înrucească* cu lirica barbiană: „Vignete-ti desenez, caligrafii facile - / în timp ce nu mai sunt și parc-aș fi / nababul Abu Ibu Abdalah Ibu Abdali // cum mi se-nțămplă-n 8 ianuar / când mă trezesc în

astămnuturi moi de țar, / când ingerintele se-aud cum vin / la mine, pentru ceai alpin / cu limuzina lui Céline...”.

Experimentele mai sus amintite nu anulează nici o clipă calitatea de poet al esențelor, al gravității existenței pe care Lucian Vasiliu o dovedește cu prisosință. Cele 12 grupaje de versuri intitulate **Lucianograme** sunt continue autoprovocări la sinceritate: poetul e un suflet care „vietuiește pretutindeni”. Privirea în oglindă nu aduce măsura realității decât cu pretul acceptării veșnicei neîmpăcări cu sinele. Polii stabilității sunt emblemele locului natal, istoria, simbolurile Moldovei, prietenii.

Evocarea nostalgică a perioadei din copilărie când începe să scrie, a unor evenimente biografice marcante nuanțează atmosfera întregului volum.

De altfel, Lucian Vasiliu își creează propriul univers, în care valorile tradiționale și experimentul poetic, stau alături în mod firesc.

Lucianograme încântă lectorul prin ingeniozitatea cu care autorul te atrage în jocul subtil al poeziei.

CORINA APOSTOLEANU

culegătorii de rouă

În colecția de poezie a primei reviste transilvane de haiku, „Orfeu”, apare la Editura „Ambasador” din Târgu-Mureș, în primele zile ale lui 1999, o microantologie a haiku-ului românesc din țară și din diaspora, inspirat intitulată **Culegătorii de rouă**, serioasă întocmire editorială ca, de altfel, tot ceea ce iese din spiritul și mâinile lui Ioan Găbudean, director al revistei mai sus citate, el însuși haijin de reală vocație și având ca puținii alții cultul dezinteresat al prieteniei și al desăvârșitei probități intelectuale. Sunt antologat în miniplachetă, cu câte o singură piesă reprezentativă, 80 de haijini succedându-se alfabetic de la Constantin Abălută la Octavian Gr. Zegreanu, urmând ca ierarhizarea valorică s-o facă laolaltă cititorii și critica literară, sau, poate, timpul, presupunând că nu toate cele 125 de exemplare ale unui tiraj mai mult decât parcimonios vor rămâne pitulate prin cine știe ce snoabe cotloane de biblioteci particulare. Cu specificarea că aproape fiecare haiku inserat în plachetă deschide un ochi de fereastră spre univers, ne vom limita să semnalăm acele momente care captează mai distinct un fior cosmic: „Nopti fără greieri. / Ceva i se întâmplă / Universului” (Serban Codrin); o definiție poetică și implicit poetică a inspirației: „Ca pe un inger în lesă / poetu-si plimbă / tolba cu pene de scris” (Stefan Aug. Doinaș); fraparea prin forta oximoronică de a vizualiza acusticul: „Sirena remorcherului / în ceată — gât de lebădă, tăiat” (Nichita Stănescu); uimirea filozofică și norocul irepetabil de a exista în univers: „Întâmplare / Cu mine se petrece ceva / O viață de om” (Marin Sorescu); vastele perspective speculare: „Crabii caută / stele căzute în mare — / cerul răvășit” (Clelia Ifrim); înțelegerea condiției umane: „Noapte de iarnă: / ce fulgi grei pe umerii / bătrânului” (Ioan Găbudean); încrederea justificatoare în atât de fragilul act al creației spirituale: „Cade ciocârlia — / rămâne în cerul ars / cântecul” (Bogdan I. Pascu). Firește că etichetările mai mult sau mai puțin diagnostice ar putea continua până la... 79, admitând că, din motive deontologice, semnatarul acestei mini-cronici s-ar lăsa pe sine pe dinafară, oricare dintre ceilalți scanând cu toate simțurile lor peisaje pe care le traversează asimilant situându-se nu o dată, în raport cu hazardul, în ipostaza scufundătorului care aduce pe tărâm mii de scoici și nutrește tainic speranța că una dintre acestea ar putea purta în viscerele ei atât de răvnita perlă hărăzită să facă înconjurul lumii.

Culegătorii de rouă e într-un totu o culegere onorabilă, probă elocventă la dosarul acclimatizării spirituale, în spațiul românesc, a atât de delicate și deloc la îndemâna oricui, specii literare de sorginte niponă care este haiku-ul, formă reprezentativă a poeziei zen din timpurile noastre.

roadele pasiunii

„Bogat e nu cel care are bani, ci cel care cheltuie!” Iată un gând de duh pe care eu l-am reținut cu ani în urmă de pe buzele arse de sete de viață ale unui muribund care, în tinerețe, practicase cu succes boxul și fraza testamentară mi-a venit în minte când am citit, pe nerăsuflăte, **Țara dorobanților de fier** (Ed. „Menora”, 1998, Constanta) a lui Marian Moise, gândindu-mă că adevărul axiomatice poate fi extrapolat, deloc fortat, și în plan pur spiritual, în sensul că pasiunea pentru istorie având drept corolare firești colecționarea de cărți rare și călătoriile de studiu, documentarea livrescă și cea „sur le viu” cohabitând exemplar într-o zămisli eseu și tablete dintre cele mai incitante și mai savuroase. Experiența de finantist a autorului își pune benefic pecetea pe aceste „comunicări”, întotdeauna departe de a rămâne simple înșirări de date. Abordând din perspectiva fiscalității trecutul istoric al Dobrogei romane, otomane sau reromânzate după 1878, autorul reușește să inoculeze viață fiecărei pagini, cititorul simțindu-se, ca printr-o vrajă, contemporan cu un trecut oricât de revolut. Convivă la ospățul spiritual pe care-l patronează ca un adevărat nabab, Marian Moise, acest cititor află atâtea și atâtea lucruri pe care le ignoră pentru că

manualele din școală nu catadixiseră să le facă loc în ele. Și regretă o dată cu autorul cărții că rolul lui Napoleon al III-lea în realizarea Unirii Principatelor Danubiene n-a fost îndeajuns subliniat până acum, și că tot acest ilustru nepot al lui Bonaparte, poate nu întâmplător economist, e cel care a sugerat românilor aducerea unui Hohenzolern la cârma României spre a pune astfel capăt luptelor intestinale din vremea lui Cuza. Cartea e o meditație pe tema istoriei, putând decela în ea o atitudine sau sentimente monarhicești mai mult sau mai puțin voalate. Categorical e, în schimb, poziția anticomunistă a cărturarului care notează undeva că din confruntarea celor două barbarii, fascismul și comunismul, a învins cea mai rea și cea mai durată: ideologia scleratului Tătuc, cu care noi am cooperat după principiul formulat cu umor de Ronald Reagan, astfel: „Voi ne dați grâu, noi vă luăm petrolul”.

Discursul istoric se îngemănează fericit cu unul turistic. Pământul Dobrogei mustește de istorie și găzduiește încă în toponimia sa mituri și legende care-si urcă seva miraculoasă în faptele oamenilor de excepție, pe care-i portretizează frapat de eroismul și abnegația lor cotidiană, modele vii de perseverență profesională, de cumsecădenie, modestie și frumusețe morală, trăind în concordanță cu legile nescrise ale naturii și locurilor a căror asprime îi călește și îi sanctifică. Autorului i se confesează, rând pe rând, biologi, marinari, arheologi, scafandri, pescari, preoți, întreprinzători și oameni de acțiune, incursiunile prin memoria culturală a Dobrogei dublându-le fericit pe cele prin spațiul mirific al acestui pământ binecuvântat și hărăzit cu peisaje unice și pe lângă care, robitii grijii zilei de mâine, trecem cel mai adesea nepăsători.

Jumelând utilul cu plăcutul, cartea lui Marian Moise se citește cu interes și ea devine un indispensabil instrument de documentare pentru orice cercetător al Dobrogei dintotdeauna.

un imn nevremelnic

La Editura „Cuvântul nostru” din Suceava vede lumina tiparului, în 1998, cartea de debut a poetului bucovinean Vasile Zetu, **Roua lăuntrică (psalmi)**, carte al cărei manuscris fusese definitivat încă din 1975. E, prin urmare, firesc să ne punem întrebarea, o dată cu prefatoarea Adrian Dinu Rachieru, dacă nu cumva volumul vine pe lume într-un timp impropriu, discordant, deoarece locul poeziei aurale, rourale, delicate, pudibonde, gratioase, ingenue, serafice, diafane etc. a fost luat de discursul ironic, cinic, zeflemist, stradal, exacerband urâtul existential, miasmatic, visceralul s.a., un răspuns posibil liniștitor fiind și acela că adevărata poezie transcende și umilește modelele pasagere, și că există ceasuri când simțim nevoia să ne întoarcem la *Cântarea cântărilor* ca la o fântână purificatoare. Poetul mai găsește în el elanul vital să se uimească în fața miracolului germinativ al firii în care „un cântec fără sfârșit este drumul / dintre sământă / și rod” și unde „soarele e rotit de cai albi / imprevizibil / câmpilor sacre”. Discursul poetic al lui Vasile Zetu, botoșănean prin naștere și sucevean prin adopțiune, ca dascăl din stirpea spirituală a Domnului Trandafir, e un imn de slavă închinat naturii ce se regenerează pașnic precum și celor „ce simt să-și depună speranța / în fagurii / clipele”, luminii și cântecului, iubirii care structurează universul și-l limpezește în sărbătorile ei necondonate căci „cine / cu primăvara-nlănuindu-se / mut ar putea să rămână?”. Poetul se dizolvă în acest miracol: timpul îi respiră în oase ca-n fluier, iar mâinile, ca și cuvintele, îi dau în floare. Un neîntrerupt imn i se înalță poetului, pentru că: „o, niciodată nu mor / cei înhâmați la cuvintele / zeului mut”. Poetii trec spre luceafăr, pe punți de polen, „cu primăvara / pe buze”. Pe ici pe colo, se simte și un suspin oricât abia perceptibil: născut din „cerească mahnire / că n-am reușit să mă nasc / din polenul / căzut pe bobite de rouă”. Fericită sau tristă, lacrima pe care poetul o pierde în câmp devine fântână având drept cumpănă geana ochiului izvoditor. Altădată, sufletul său e „o fântână de liniște” iar cântecul „fertilizează țărâna”. Biciuit de iubire cu flori de cires, poetul e sub „ghilotina cuvintelor / crin sovielnic”. Cântecul mioritic are la acest poet puritatea sacră a soapei vegetale: „semintii de mioare / tund muntii / cei mari de verdeată / în ochii / păstorului tânăr. // căci toate se adapă cu viață / din fluierul său fermecat. el aduce / la chip cu un faun / preadulce / și ramuri suave îi cresc / iar nu unghii / sau plete. // miei gingași / rup aerul proaspăt din juru-i / cu primul lor scâncet ce ume / cu susur de lapte potirile mamei / abia slobozite. // o clipă / se-nduiozează păstorul cel tânăr / și-i pare / măcută bătrână că-i plouă-n privire / atât de subțire, atât de subțire / dar e doar nălucă. / o, el se usucă / de roua nălucă / nimbă la ulucă”.

etajele realității

Paul Vinicius vine din deceniul trecut, mai precis reapare în tromba după o tăcere de 10 ani când vigilenta cenzură comunistă i-a interzis apariția plachetei **Lunea albastră, miercurea albă**, pe motivul că scria o „poezie bolnavă” și că autorul ei ar fi trebuit „internat de urgență la Spitalul 9”. N-am fi spicuit aceste amănunte din notița bio-bibliografică a cărții

dacă ele nu s-ar găsi filtrate sarcastic în titlul ei: **Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea pe jumătate** (Ed. „Crater”, Buc. 1998). Într-o literatură bântuită până la obsesie de demonul ficțiunii, placheta de debut a lui Paul Vinicius se încorporează, și reușește în cea mai mare parte să rămână cantonată într-o realitate etajată pe două nivele: unul parodiind rezumatele capitolului care urmează în romanele de aventuri, punându-l în temă pe cititor și oferindu-i, eventual, o cheie hermeneutică, celălalt fiind întotdeauna un poem impecabil care, cel mai adesea, te lasă fără comentariu ca orice fapt literar pe care-l simți scăldat în lamura ființei noastre grave și adânci: „Viata de zi cu zi, spune poetul, dă bobârnace fabulosului” căci „existența noastră (palpabilă) o lasă corigentă pe tovarăsa imaginație”. În realitatea exterioară, prozaică, socială, întâlnim actanți ancorati în drame cotidiene comune, nebunii frumoși și geniali ai unei lumi de hârtie și vopsea, poate alți crai de altă curte veche, deposeați până și de majuscula denotațională, diferențiindu-se și întregindu-se, ca tot atâtea fețete ale artistului boem intrupând condiția umană la răspântia unei istorii concrete cu atemporalul. Ei își petrec o parte din existența nocturnă „în grădina din spatele muzeului literaturii române” și se numesc, rând pe rând, *sardele*, *benone* și *vermut spirit*, fiecare trăindu-și în felul lui simptomele mai mult sau mai puțin *quijotești*, adică suferind de alteritate ori acceptându-și cu virilitate postura de victime în scenariul destinului. Astfel, lui *sardele* i se coagulează tot mai mult convingerea intimă și secretă că el vine din *maestrul și margareta*, text cu valoare oracular-constrictivă, grație căruia trăiește o existență regizată; *vermut spirit* tânjește după o asemenea ascendență în lumea textului: traducând poeme din alte limbi el nu pregetă să și le însușească, după cum nu se sfiește să-i fure jurnalul adolescentin al lui *sardele* din care citește pagini întregi femeilor mai slabe de înger, scuza lui fiind că nici *max brod* nu procedase altfel cu manuscrisele lui *franz kafka* de vreme ce, în ciuda promisiunii că le va arde, le dăduse publicității. Într-o lume alienantă, aceste personaje încearcă să se definească neîncetat raportându-se la regnurile proxime: animalic și poetic, vegetal și animal, ca și la spirit și divinitate, salvarea și identitatea fiind întrevăzute în iubire însă, pe acest tărâm, protagoniștii esuând de fiecare dată, fie că se trezesc pârșiți, fie că săvârșesc o crimă pasională. Dincolo de iubita în carne și oase, mult mai puternică e amintirea acesteia, absenta prezentificabilă prin lucruri care mitizează amintirea.

Nu lipsesc din această carte nici accentele de critică socială sau politică, *benone* intrupând fațeta civică a poetului revoltat care nu poate uita mizeriile fostei dictaturi și nici nu obosește să facă rechizitoriul salamului cu soia contemporan. Accese de justițiaritate are și blândul și oarecum iertătorul *sardele*.

Poet adevărat, Paul Vinicius are șanse să devină un reper, cum pe bună dreptate observă Alex Ștefănescu, în poezia secolului al XXI-lea.

ION ROȘIORU

banchetul

Una dintre aparițiile interesante ale editurii „Albatros”, în 1998, o constituie **Banchetul. Echilibrul stabil: un dialog**, volum semnat de Iustin Panta. După cum autorul subliniază într-un cuvânt de încheiere, cartea „încheie o tetralogie compusă pe cele trei forme de echilibru fizic (instabil, indiferent și stabil), plus o formă de echilibru meta-fizic (mișcare)”, tetralogie începută cu **Obiecte mișcate** („Eminescu”, 1991) și continuată cu **Lucruri simple sau echilibrul instabil** („Euhorion”), respectiv **Amilla și Echilibrul indiferent** („Arhipelag”, 1995).

Iustin Panta imaginează o convorbire, în doi, alături în trei, pretext pentru căutarea identității lumii în care trăim. Discursul narativ polifonic generează o atmosferă de confruntare de idei extrem de concentrată. Este practic contestat întreg sistemul de valori al contemporaneității, ideea că omnia se complăce să trăiască într-un surogat de existență străbate întreaga convorbire. Îndepărtarea de natură a atras după sine ieșirea din firesc; cu cât era mai aproape de univers, cu atât omul era mai aproape de propria sa esență.

Totul, începând cu obiectele care ne înconjoară, tinde să se transforme într-un imens fals. Din comoditate, din lipsă de timp, ființa umană și-a transformat mediul într-un simulacru; florile de plastic puse în pământul de plastic, obiecte scumpe dar „moarte”; așa-zisele însemne ale *civilizației* sunt în fapt cădere într-o „barbarie spirituală”.

Manipulat prin reclamele din ziare sau de la TV, asediat de propuneri îmbietoare de petrecere comodă a timpului liber, fiecare individ trăiește o existență lipsită de autenticitate, ca *rob* al mecanismului civilizației. Sistemul inițial de semne s-a pierdut sau nu mai înseamnă mare lucru. Formalismul înghite emoțiile unor momente (vezi exemplul felicitărilor ocazionale de sărbători).

Oamenii de știință ai zilei, mânduitorii și stăpânitorii ai unei supertehnologii, ce șanse ar avea să descopere lingura sau roata, se întreabă unul dintre interlocutori. Există numeroase reflecții asupra

binelui și răului, în contextul în care în lume bate un vânt de minciună. Răul fiind cel seducător, evident, e ca un drog ce aduce multumire sufletească restrâns și trecător. „Răul nu are taină”, spune Iustin Panta. Binele e rar și scump la vedere. Se poate face și rău dar și bine cu de-a sila. Mai există și puncte de vedere asupra rolului votului universal, al egalității între sexe, a mișcării feministe, a șanselor omenirii de a se lecu de răul de care suferă, probleme ce frământă lumea în acest sfârșit de secol și de mileniu. Fiecare idee se exemplifică prin situații concrete.

Un fior de lirism dă confesiunilor încărcătură emoțională. Încercările de a defini iubirea „ca una singură, unică” și dragostea ca admitând „pluralul” sunt incitante dialoguri asupra a ceea ce are mai frumos emoțional ființa umană. Insolită definiția feminității, pe care o cităm în cele ce urmează: „Femeia este zmeul acela pe care un pusti de câțiva ani îl înalță în aer: totul în ceea ce o privește este îndemănare, dexteritate dacă dai drumul prea mult din mână firului scapi zmeul în vânt, iar dacă îl ții la înălțime prea joasă se prăbușește la pământ”.

Festinel ideilor este susținut de o remarcabilă virtuozitate lingvistică într-o carte impresionantă și încântătoare de la primele cuvinte.

C. A.

epopeea celestă

Premiată la Concursul Național de poezie „Al. Piru”, organizat de Editura „Vlad & Vlad”, prima ediție, **Epopeea celestă** a lui Dan Persa dezvoltă o serie de sugestii biblice în care se regăsește insul ce a venit pe lume împresurat de indecizii, zbătându-se între a accepta credința și a o tăgădui, rob al păcatului originar, damnat la ispășire și la traversarea într-o purificare a infernului existential, al suferințelor iovice.

Drama omului modern constă în îndoiala pe care o încearcă privitor la existența divinității. Mesagerii acesteia au (in)consistența norilor, gurile lor emană miasme chitice și, în ele, neîmblânzitul de nimeni animal, care este limba, a putrezit „ca o mazăgă pe care se căsnea zadarnic s-o sculpte” (*Profetul*). Eterna ecuație om / Dumnezeu a fost deplasată dinspre mitic spre derizoriu. Cadrul rămâne oniric sau basmic în măsura în care imaginația copilului se mai străduiește să-l proiecteze ca atare, printr-un efort de umilintă, ca în *Briceagul* unde arhanghelul îi propune, hătru, fie o schimbare de destine, fie o mică destrăbălare lumească, un joc de popice pe cele 13 luni de pe cer și cu mânătarca sub care micuțul se ascundea ca sub o umbrelă. Cunoașterea metafizică nu-i deloc ușoară: devorarea cârtilor, spite ale unei roți prin care ar trebui să treacă osia lumii, e departe de a ostoi această sete, actul lectural lăstând procesul cognitiv, drept care „cerul se menține sterp și alburii ca o cremene” (*Roata*), contemplația și ambientul ei imediat situându-se sub semnul părelniciei: „Pluteam / cu picioarele încrucișate sub mine. / Știam doar că am un turban / cu nestemată / dar poate numai mi se părea că îl am. / Poate numai mi se părea că sunt / și că stau cu picioarele încrucișate / sub mine / că plutesc într-un spațiu real / imponderabil abstract” (*Turbanul*). Lamentății abstracte și intelectualiste prin care alți poeți și-au exprimat eșecul spiritual de a fi vrut să-l pipăie pe Dumnezeu ca să-și poată urla revelația existenței acestuia, Dan Persa îi contrapune parabola cu ingenioasă schelărie narativă în decinde creștină, adică pigmeizându-se pe sine până la nimicnicia furnicii încremenite lângă talpa uriescului Arhanghel portreturat panteistic, via Blaga, și care păzește cu sabia poarta dincolo de care s-ar putea afla Demiurgul. Subordonată nevoii de perfectare, aventura celestă încă implică jocurile copilăriei, cum ar fi, de pildă, mânătar cerului și se încarcă penitent de amintirile simplității pe care imaginația o putea oricând aureola regal. Nevoia de îndumnezeire a poetului (sau a poeticianului) presupune coborârea la izvoarele cuvântului dintâi: „El nu era lumină, așa cum se spune / era numai glas” (*Epopeea celestă*), iar contopirea într-un spirit cu Divinitatea, pentru a nutri certitudinea că participă astfel efectiv la truda ctitoririi universului poate conferi un sens existenței umane amenințate de pulverizarea în haosul vremelnice și neantului. Autosuspectarea de păcatul truției nu zăbovește prea mult să apară, întreținută de îngerul pizmas, „zurbagiu, cartofoi și bețiv / doldora de idei fixe / senzual și sensibil” înrudit cu cei din poemele lui Nichita Danilov prin aceea că și aprinde de câte ori îi vine bine câte o țigare, meteahnă pe care poetul și-o însușește ca gest de maculare iconoclastă, formă de smerenie, în fond, dar și de frondă provocatoare atunci când își răsucesce țigări din filele Ecleziasului (v. poemul *Asemenea*). Revelarea degradării misterului produce trăiri disconfortabile, revolta împotriva morții se acutizează, întrebările capitale capătă luciul ghilotinei, însă răspunsul glasului suprem scâmoșează imperturbabil ca un ecou temporizant cuvântul *răbdare*. Doar propriu-i disconfort îl scoate pe Dumnezeu, bătrânul ce înfulecă lacom orez fierț în lapte cu o lingură de lemn stîrbă, din tabieturile sale întroienite în veșnicie (v. *Bobul*). Altfel, blândul și înțeleptul poet e dispus să

• Lectură

accepte, aidoma frecvent invocatului Iov, ipostaza suferinței totalmente necrâncitoare, ceea ce dă mărție omului care, precum Sisifus camusian devine liber dezarmând absurdul și făcând inoperantă fatalitatea (v. *Mărul*). Nemaicăutat, Dumnezeu face rocade cu căutătorul lui, acum defebilizat, iar acesta, dezabuzat, nu-l mai recunoaște, viața derulându-se, cel puțin pe tărâm oniric, ca o aprigă și înșingurată luptă cu ispitele și obsesiile îndiavolitoare (*Călătoria dincolo de Gomora*).

Cu ciclul *Imagini din tablouri*, poetul își plonjează eul liric în hipertextul lumii aflat într-o supranaturală efervescență dialogică (pictură, muzică, literatură, dans de marionete etc.), această punere în oglinda abisului creându-i deopotrivă bucurii și spaime palimpsestare corepunzând nașterilor și morților succesive ale unei memorii individuale ce spre a se rupe de cea colectivă, se proiectează salvator în viitor. Dualitatea ființei reclamă o nouă demarcație a teritoriilor care o compun și acest imperativ nu-i deloc străin de oscilațiile de la bursa imaginărilor pe piața realului colonizat de Măria Sa, Spiritul atotdăinător.

Dan Persa are, în mod cert, vocația temelor și a interogațiilor capitale, dispunând în plus, cum puțin alții, de arta necantonării în „apatia gongorică / a metaforelor” și dovedind fapt că poezia e o treabă serioasă și nu un domeniu în care atâția neaveniti se înghesuie s-o mimeze până la a o demonetiza.

un eseist justițiar

În doi ani consecutivi, Florian Bratu e prezent în librării cu două volume continuând fiecare câte un eseu de largă respirație: **Albert Camus (Mit și metafizică) și Actul critic**, apărute în 1998, respectiv în 1999, la una și aceeași prestigioasă editură ieseană care este *Junimea*. Într-o lume literară în care se practică până la satietate, îndeosebi după 1989, un fel de critică foiletonistică desăntată prin aceea că nu mai prididește cu laudele ditirambice, că te și întrebi de ce și-o fi mai spunând critică și nu *osana*, bunăoară, Florian Bratu își întrerupe frecvent discursul său teoretico-aplicativ consacrat unor personalități de prim rang ale spiritualității universale, spre a pune la stălpul infamiei toată cohorta de pigmei ce-și dau cu presupusul într-ale exegezei îmbibate nerușinat de bâzâitul aferat al muștei doniciene din binecunoscuta fabulă. Precum odinioară Măiorescu, tânărul eseist este exasperat de emfaza inflației terminologice așa-zis critice: „În ultimii 30 de ani, de dragul de a ieși din anonim, au apărut în spațiul critic o pleoră de termeni care de care mai pompoși, împrumutați de aiurea, din retorică, filozofie, psihologie, chiar și din psihanaliză, pe care o respingeau cu înversunare căutătorii limbii, termeni cărora li se mai lipsea câte o terminație grecească ori latinească pentru a le da un lustru profund intelectual abstract. Ca să fiu în ton cu această lume *creatoare*, voi spune că au dat naștere la *prosteme*. În loc să se caute *realitatea*, ea este fabricată, pentru că e mai comod, una din trăsăturile fundamentale ale prostiei fiind comoditatea, asimilarea fără reflecție a fenomenelor” (*Actul Critic*, p. 42). Îi repugnă etalarea de mofturi și de ifose „date de poziția revistei în spațiul mioritic” ca și de „simpatiile hormonalabahice” ale „nostalgicilor putregaiului” care mai propăvăduiesc principiul egalității valabil în fata legii nu și în artă unde atâră diferențierile și non-repetiția. Există în cărțile justițiarului eseist un război declarat tuturor veleităților căci „în zilele noastre mai toate maimutele ambalate în straie nemțești care s-au produs în spațiul mioritic se cred atinse de aripa personalității, a creației originale”. Și suntem avertizați că „ziua numirii lor se apropie” (*Albert Camus*, p. 90). Așemenea paragrafe ar merita citite separat pentru

savoarea lor pamfletărească amintind de imprecățiile artistice pigmentate cu umor moldav ale lui Nichita Danilov, orice text, inclusiv cel critic urmând a fi încorporat artei și trebuind să uziteze plenar de funcția sa fascinatorie. Se cere revenit asupra operelor de reper clasicizat ale culturii universale, plecându-se de la premiza că arta contemporană s-a diversificat enorm într-un teritoriu spiritual al interdisciplinarității și al hibridării tipurilor de discurs scriptural, beletristic și exegeticul întretându-și fecund și stimulator granitele tradiționale, opera propriu-zisă și perspectiva critică manifestată asupra-i situându-se în același corp cum Animus și Anima. Iar dacă Opera e semnul, Critica e cunoașterea, notiuni aflate într-un raport de transmutare, de n-ar fi să amintim că în orice scriitor în sensul consacrat al termenului se află și un critic, reciproca fiind și ea la fel de adevărată și la fel de ușor demonstrabilă prin exemple la îndemâna oricui. Un alt demon care trebuie alungat din cetatea

R.I.

continuare în pag. 14

jurnal american

Specie literară „de frontieră”, jurnalul are încă un statut insuficient de bine clarificat. Cu „funcționalitatea” sa distinctă, de a absorbi și a transmite mai departe realitatea trăită, de a sugera în același timp dinamismul și neclintirea clipei, prinsă în pecetea unor notații impresioniste sau obiectiv-academic, jurnalul e suspectat adeseori de inautenticitate. O specie bizară este și aceea a scriitorilor care nu pot construi alte lumi decât cele pe care le văd și le pipăie; ei se povestesc de fapt pe ei înșiși chiar și atunci când scriu roman sau proză scurtă, ancorati în neputința de a trece dincolo de universul trăit, cunoscut.

Acest tip de literatură non-fiction este totuși cel mai accesibil pentru cititorul blazat de astăzi, trăitor în epoca informației, unde îi rămâne atât de puțin loc disponibilității ludice pe care o presupune și o solicită arta imaginativă. El nu mai are timp să se încurce printre itele complicate ale virtualității, vrea mai degrabă să afle, să știe, să compare reperele lumii în care trăiește. Este tocmai ceea ce oferă jurnalul american al cunoscutului socio-politolog Stelian Tânase (**L.A. vs. N.Y.**, colecția „Ego” a Editurii „Polirom”, 1998). Rod al șederii sale, ca *visiting professor*, în Los Angeles și New York, volumul acoperă vreo opt luni de observație minutioasă a lumii americane. Inevitabil, impresiile au un puternic accent subiectiv — e vorba deopotrivă de un subiectivism al intelectului și al afectivității. Senzațiile și emoțiile, înainte de a fi transcrise, sunt totuși supuse unui proces de analiză, trecute fiind prin filtrul destul de sever al inteligenței, textul păstrând în final doar expresia lor raționalizată. Peisajul, locurile, oamenii, dau naștere permanent unor asociații cu evenimente sau personaje care au marcat existența autorului (o vizită a celebrei închisori Alcatraz îi amintește, de pildă, de imaginea ceremoniei în care a fost făcut pionier și de vizita ulterioară la Doftana; o invitație la un colocvii marxist îi readuce în minte perioada sa troțkistă; o călătorie cu *cabletram*-ul — un soi de tramvai străvechi care străbate bătrânește colinele orașului San Francisco — îl întoarce la copilăria petrecută într-una din mahalalele bucureștene etc.).

Întâmplător sau nu, cele două mari orașe prinse în jurnal reprezintă doi poli opuși ai lumii americane. Los Angeles — oraș multicultural și policentrat etnic, întins pe orizontală și marcat de senzația provizoratului, „ouriasă tabără, improvizată în grabă”, trăind resemnat sub spectrul apocalipsului (cutremure, incendii, furtuni oceanice, inundații, conflicte rasiale), un „deșert cu trotaure kilometrice pustii, halucinante” — versus New York, metropolisul aglomerat, „o lume compactă, care detestă spațiul gol, terenurile virane”, cel mai european oras american.

Deși povestește cu amărăciune întâlnirile cu „românia” din America, de unde pleacă întotdeauna dezolat de spectacolul fellinian de care a avut parte, conștient apoi tot timpul de precaritatea realităților din țară, Stelian Tânase rămâne în fapt un român nostalgic, care lucrează cel mai bine tot în camera lui de 3/4 din mahalaua Filantropiei, pe fondul sonor dat de zgomotele familiare ale vecinilor de bloc, lătratul maidanezilor, „agitatie, paranoia și frenezia din intersecția unde stau, cu aspectul ei est-european inconfundabil”.

Referințele culturale sunt multiple și destul de interesante; sunt surprinse cu acurățate nuante dintre cele mai semnificative caracterizând un pictor, un regizor sau un muzician. Periplitul prin muzee, filmele sau concertele — mai ales de jazz — oferă ocazia unor observații și impresii aproape profesioniste, ca și a unor reușite portrete, descrieri, sau pasaje eseistice, care reușesc o sporire a gradului de autonomie estetică a jurnalului, o mișcare a operei dinspre documentar spre literar. Textul curge fertil, dezvăluind calitățile prozatorului lucid și cu metodă din „Corpuri de iluminat” sau „Play-back”.

GABRIELA INEA

După ce îți bați băiatul cum se cuvine (motivul nu importă), până îl lași întins pe patul mare, suspinând înfundat, nu mai rămâne decât să te duci într-o bombă afumată, din acelea pline cu animatoare și împătimiti care se găesc puzderie, de la „Calul troian” — magazin de lux până dincolo de piața cu vechituri comunitare; asta a și făcut Emil — a intrat la Cotoi, unde se adunau cei mai mulți chibiți de fotbal, să joace la „mașina lui Samoilă”.

Invenție de tip deștept, mașina, păcat că nu avea parte de un tripou rasat, Las Vegas bunăoară, să curgă petrodolarii! Așa, curgeau parale dar nu oricum: pe ecranul automatului artizanal erau afisate douăsprezece meciuri anterioare olimpiadei de la Barcelona; introduceai monedele, butonai pronosticul tău și ieșea o cartelă perforată; periodic, venea Samoilă, un măruntel cu ochi migdalati, scotea taxa lui și marca rezultatele. După aceea, în scurtul interval până la următorul afișaj, fericitul care prindea douăsprezece rezultate exacte băga cartela și cădeau banii; chestia se complica atunci când apăreau mai mulți norocoși.

Dar Emil nu-și bătea capul cu asta, nu se pricepea; era ocupat să comande în numele a două doamne de societate, care ceruseră permisiunea să stea la masa lui — erau neajutorate și comunicative, ziceau că aveau nevoie de prezența unui bărbat să le protejeze — una îi măturisise deja că făcuse pensionul de lângă cazarma „Malmezon” iar cealaltă îl anunțase că sunt în luna „mai-mai-MAII!” împungându-l cu degetul într-un locșor ce zbârlea părul pe antebrat.

Mult și bine ar fi putut ține tachineriile dacă șoldul unui haidamac n-ar fi lovit spinarea lui Emil, relevându-i brusc că își toacă banii degeaba; luând seama, s-a ridicat precipitat și a virat înspre locuința socrilor, adică o bucată serioasă de drum către Calea Veteranilor, cu gândul că de acolo îi va fi mai ușor să se

MARIAN DRUMUR

distracții de nejucători

întorcă acasă. Socrul Ionel l-a întâmpinat cu entuziasm:

— Taman mă socoteam să trec pe la voi, i-a zis, să vă mai aduc de unele, stii, ca din grădina noastră! Hai prin față, că avem musafiri, o să vezi!

Tropăind în antreul îngust, s-au îndreptat către glasvandul care delimita sufrageria; dincolo, părea să fie o mulțime de lume, așa cum se risipise în toate părțile.

— Uite, faceți cunoștință pe parcurs, a exclamat socrul. E ginerele meu, niciodată nu mi-a spus o vorbă mânăioasă, ia vedeți-ll!

Emil a efectuat un ocol rapid prin încăpere, a dat mâna cu un detailist și un revizor școlar, apoi s-a înecat cu gâtul zdravăn de coniac tras în credință că e vin. În camera de la stradă își făcuse teritoriu un grup de fete care juca „statuile”; câte una încremenea într-o poziție sugestivă iar celelalte încercau să ghicească ce reprezintă dar se învâneau pe acolo niște băietandri care se strâmbau la ele ca să izbucnească în râs și să-i admonesteze cu prefăcută severitate. Un nou musafir și-a făcut apariția — de la minister, a spus socrul Ionel —

care le-a propus să iasă în grădină, să prindă fluturi ca să vadă ală micu a lui Stanca ce înseamnă natura.

Cu bete lungi de bambus în mâini, adulții s-au îndreptat spre ușa terasei, răsând de revizorul școlar care, după ce a înșfăcat agil de la băieți un teanc de poze, face obscen cu ochiul și îi încredințează că sunt „compromițatoare și sugestive”, spre indignarea „statuilor” neîncrezătoare.

Oprit la marginea terasei, în dreptul treptelor care duc spre grădină, Emil privește legănându-se cum pâlcul de pomi fructiferi întreține siluetele ce se mișcă sacadat anunțând: „uite o albiță... un ochi-de-păun... coada rândunicii...” și aspiră parfumul magnoliilor ce maschează peretele netencuit al vecinilor.

— Încântător, nu? vine de alături o voce feminină — a unei doamne ce poartă deasupra fustei un sort minuscul.

— Mda, mormăie Emil, stânjenit.

— Doar la Curte mai vezi asemenea anacronism, subliniază ea, dar interlocutorul, fascinat de nasul ei acvilin, nu știe încotro să-și

îndrepte privirile, încuviințează din profil.

— Mă duc să mă îmbrac, mai spune el și se retrage, convins că a ratat ceva nedefinit.

Socrul Ionel îl ajunge în antreu și îl întoarce.

— Vezi că ai niște vin acolo, zice și îi îndeasă o sacoșă în mână, prune uscate, de toate, numai să ieși pe poarta cealaltă, prin spate, că pe dincolo mai sosesc alții.

Emil iese pe la colțul gardului din blâni cătrănite, trânteste bine porțița și străbate ulicioara, să iasă la stradă, către casă. Sacoșă atârână, iar la capătul Căii Veteranilor îl mai opreste și un zid de oameni îndărătul unui cordon de oficiali care limitează bulevardul nefiresc de gol. Vuiet de claxoane care se apropie, lumini albastre și încep să treacă limuzinele fotbaliștilor ce părăsesc stadionul — automobile joase, strălucitoare și exotice — în vreme ce lumea strigă încântată identificându-i, ovatii și urale întretăiate de exclamații respectuoase: „Uite-l pe Mangăru, ah, e și Hanaxa... acela e Burlinca!...”

Schimbând greutatea în mâna cealaltă, Emil își aduce aminte de bomba lui Cotoi. Ce-ar fi să joace la mașina lui Samoilă, își zice, și se strecoară, nerăbdător, pe la piața Găzarilor. Odată ajuns, vede că aparatul e stins și se miră cu voce tare.

— Păi n-ai auzit, zice unul din claca Operei, Samoilă a fost accidentat, acu' așteptăm rezultatul.

Intră un obisnuit și vestește că l-au prins pe spion fix când fotografia monumentul sfântului Așteaptă, vă dați seama?!

— Dar Samoilă!? exclamă chibiții.

— Eh, s-a dat deja comunicatul, medicul legist a constatat că a murit din cauza *bătăturilor*, pricepeți!?

Oamenii se înfioară; moment de reculegere în care Emil, depănându-și amintirile, realizează că e mai bine dacă se duce acasă. Dă sacoșă și se culcă lângă băiat.

P e sub ușa masivă de stejar venea un aer înghețat, cu iz de mucegai. „Iar am uitat camera de tortură deschisă”, își zise Mihai. Se ridică anevoie din jilțul în care stătea învelit cu o cerga mătoasă și luă de pe masă sfesnicul cu lumânarea arsă pe jumătate.

Ușa scârțâi lugubru. Mihai își târșâi papucii de-a lungul coridorului. Flacăra lumânării agoniza din cauza curenților, aruncând mai mult umbră decât lumină pe tavanul afumat. Dădu colțul și coborî câteva trepte. O ușă mică dar greoaie era dată de perete. Un om de statură obisnuită ar fi trebuit să se aplece ca să poată intra. Dincolo de prag era o beznă compactă. De asemenea, un aer greu, de pivniță neaerisită răzbătea până pe coridor. Curentul era atât de puternic încât aproape stinse lumânarea. Mihai închise ușa cu un bubuit care se reverberă pe coridoarele goale ale castelului.

Înapoi în cameră, se înveli din nou cu cerga și își mai turnă vin. La lumina slabă a lumânării, roșul acestuia părea și mai întunecat. Dădu pe gât jumătate de pahar. Vinul avea un ușor gust de oțet. Îi înjură în gând pe podgoreni, apoi goli și restul. Trânti paharul pe masă, făcând din nou să tresară tăcerea greoaie.

Apăsă un buton al casetofonului și un scheunat înfiorător sfâșie liniștea nopții. Bateriile erau consumate aproape complet, așa că difuzoarele scoteau un tânguit care se îngroșa treptat, pe măsura ce se scurgeau și ultimii stropi de electricitate. Mihai puse capăt agoniei cântăreței tot printr-o apăsare de buton. Apoi scoase o țigară din pachet și, aplecându-se, o aprinse de la o lumânare.

Niciodată nu îi fusese mai clar decât acum ce greșală teribilă făcuse. Ceea ce inițial păruse un post călduț, remunerat la limita decenței și nepunând nici un fel de probleme deosebite, se transformase într-un coșmar. Nu că varianta învățământului ar fi fost mai bună. Nici acum nu se vedea predând istoria patriei unor hoarde de mucosi. Sau, mai rău, unor adolescente expunându-și cu insolentă picioarele prelungi. I se făcea rău numai gândindu-se. Dar nici așa, ca din muzeograf să ajungă un fel de stafie a castelului! Căci, atunci când i se permisese să locuiască — sub titlu provizoriu — în încăperea aceasta ca o chilie de mănăstire, nici prin cap nu-i trecuse că avea să regrete în mai puțin de jumătate de an.

LIVIU BLEOCA

ULTIMUL HUNIAD

Se ridică din jilț (asa îi plăcea lui să îl numească, dar era, în fond, doar un scaun ceva mai vechi, cu două brațe arcuite și lemnul lustruit de atâta folosire) și, cu cerga pe umeri, ieși pe micul balcon oval al camerei sale. Ușa acestuia nu se închidea bine, așa că temperatura dinăuntru era de multe ori mai scăzută decât afară. În întunericul nopții, Mihai, înfășurat în cuvertura alburie, trebuie să fi arătat ca o stafie veghind din înălțime. Din fericire, nu era nimeni să îl vadă, căci, de partea cealaltă, se zărea doar silueta neliniștitoare a unui furnal părăsit. Acesta, ca și castelul, era adâncit în beznă.

De altfel, tocmai de aceea ajunsese Mihai să se folosească de lumânări. După o lungă agonie, Combinatul își dăduse în sfârșit obstescul sfârșit. Deși pe hârtie încă mai exista, în realitate lucrurile erau cât se poate de clare: curentul fusese întrerupt, iar singurii muncitori rămași se ocupau de „conservarea” instalațiilor; un fel de îmbalsămare mai costisitoare și la fel de inutilă.

Când s-au închis ultimele furnale, a rămas în beznă și castelul din vecinătate, cuplat la rețeaua industrială și trăind oarecum din mila Combinatului. Mihai rămase astfel pe întuneric și, ceea ce era mai grav, fără căldura reșoului cu care mai dezmorea cât de cât aerul din chilie.

Dar aceasta nu era singura sa problemă. De la o vreme, salariile începuseră să întârzie în fiecare lună, iar personalul castelului fu redus drastic. Mai rămăseseră doar el și tanti Maria, femeia de serviciu. Nici portari nu mai aveau. În fiecare seară, Mihai trebuia să închie singur poarta principală. Dacă în loc de podul fix ar mai

fi existat podul mobil de altădată, probabil că ar fi trebuit să îl ridice peste noapte.

Intră apoi în cameră. Frigul dinăuntru era mai pătrunzător decât răceala nopții. Își umplu din nou paharul și, din două sorbituri, îl goli. Se învățase deja cu gustul de oțet al vinului ieftin cu care se încălzea. Alcoolul i se urcase binișor la cap, așa că nu putea spune cu certitudine dacă într-adevăr i se făcuse mai cald sau era doar prea ametit ca să mai simtă frigul.

Matei, fratele său, îi propusese să lase totul baltă. Se oferise chiar să îl ajute cu bani. Matei schimba valută la negru și câștiga destul de bine.

— Și din ce dracu' vrei să trăiesc? îl întrebase Mihai.

Matei îi măturisise atunci planul său. Mutarea în oraș nu era decât o etapă provizorie, ca să nu se îmbolnăvească naibii între zidurile alea reci. Cu câțva timp în urmă, cunoscuse un tip care le putea aranja, contra unei sume oarecare, să plece clandestin în Franța. Matei se oferise să îi plătească și partea lui. Mihai ezită să ia o hotărâre.

— Știu ce te trage înapoi și să nu zici că nu-i așa! îi mai spusese frate-său.

Mihai nici nu intenționa să îl contrazică. Recunoscuse deschis că din cauza Evei stătea pe gânduri.

Discuția aceasta avusese loc cu două săptămâni în urmă. Atunci, lucrurile stăteau cu totul altfel. În ciuda frigului și a problemelor de la serviciu, Mihai era destul de mulțumit. Făcea planuri să o convingă pe Eva să se mute împreună undeva și, deși nu spusese asta încă

nimănui, se gândea uneori chiar să îi schimbe numele acela de familie imposibil de pronunțat, plin de accente, ô-uri și ũ-uri. Își umplu încă un pahar, pe care îl goli dintr-o sorbitură. Ieri, însă, Eva îl anunțase că era însărcinată. Mai mult decât știrea în sine, îl speriase tonul ei. Căci, mesajul implicit nu fusese „Ce ne facem?” și nici măcar „Ia-mă de soție!”, ci „Nici să nu te gândești că o să scapi!”. Ceva parcă se frânse în el. Nu era furios pe ea — în fond, era vina lui cel puțin în egală măsură —, dar ceva în interiorul său deveni inert din cauza tonului acela, care părea să ascundă foarte multe lucruri. Pe care nu era sigur că vrea să le descopere.

Când duse la buze următorul pahar, lui Mihai i se făcu brusc rău. Aruncă cerga în lături și se năpusti afară pe balcon. Aplecându-se peste parapet, începu să vomite în pâraul aflat undeva jos, la baza zidurilor. Noaptea răsună de icnetele sale. Când se mai liniști, se așeză în genunchi, cu fruntea sprijinită de piatra rece. Stătu o vreme așa, nemișcat, insensibil la frig.

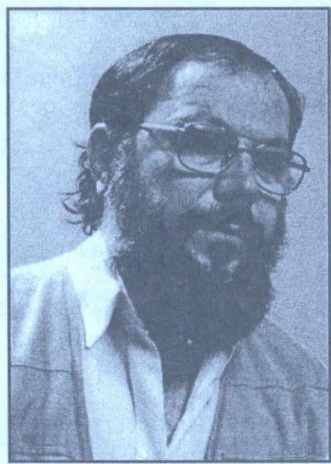
Când reveni înăuntru, hotărârea sa era deja luată.

În zori, poarta castelului se deschise și pe ea ieși un Mihai obosit, deloc sovăitor, ducând în spate un rucsac în care îngrămădisese câteva lucruri. În timp ce, la răsărit, cerul începea să se lumineze, pașii săi răsunară pe podețul de lemn.

Trei zile mai târziu, câteva siluete se furișau protejate de întuneric într-un container din portul Constanța. Înăuntru se mai auziră o vreme zgomote înfundate. Apoi se lăsă liniștea. În zori, când soarele își aruncă primele raze, inscripțiile de pe container deveniră treptat lizibile. Cei dinăuntru nu mai aveau însă cum să le citească. Și deci nici cum să afle că, în loc de Marsilia, tocmai o porniseră într-o lungă călătorie spre... Buenos Aires.

Poarta castelului rămase larg deschisă. Tanti Maria murise subit de inimă chiar în noaptea când Mihai luase marea sa decizie și nici un turist nu dădu târcoale zidurilor cenușii vreme de mai multe săptămâni. Abia un câine vagabond se strecură la un moment dat sovăitor în curtea interioară și, după ce amusină pe la toate colțurile, o porni înapoi de unde venise.

În îndelungata sa istorie, castelul nu era părăsit pentru întâia oară.

ȘTEFAN DRĂGHICI

fizionomii consumate

simt că primesc mai puțin / compromisuri la
reprimarea dorințelor întristat
urmăresc cum crește iedera pe umărul zidului
mușchiul pe un punct cardinal
stânjenit încerc să fac față situației
tensiuni / un acces de mânie
mă opresc să salvez câte-o piesă
bătrânul cal / care cal o mătoagă
refugiul bărcuța lângă apa-n
miezul de noapte istovite
fantomile / ele-s joacă rolul firesc se retrag
la moment comentează teama-n
jurul lor e-un cuvânt nu zeul mării moartea
însăși
în peisajul marin pus prin casă și uierul coasei
se aude prin jur
oboseala inamicul de-o viață monstrul rece
moartea lângă ea e-un model

și ce-i viitorul decât eprubete experiențe
acorduri fizionomii consumate
aiurea frustrări
nemulumiri
inconstante

și ce anume-ar putea fi pân' la urmă
și-ai vrea să te-ntorci spre prima formă a
lucrurilor când imaginația
s-a jucat cu ea însăși și ordinea a fost spartă
de ordine adică
apar simțurile nevoile - plăceri și metodele
expresiile speculațiile comunicarea în care
intra parțial și expresia
sentimentele actele volitionale abilitățile
punctele de vedere
predispozițiile inutilitățile întrebările bolile
crimele și nume s-au dat
tuturor celor care din nimic sau din totul
dinăuntru și dinafară aspre și colțuroase
monotone sau distanțe
exprimare sau doar în imaginația cum c-ar fi
posibilul

era piatra aruncată ținta predilectă
dezordinea aparentă bolovanul
pe care cioplitoru-nrăit îl privește

și nu numai lucruri așa cum le știm și
percepem
și numai ființe așa cum ni se înfățișează în
grafic / dorințe
viziuni conturbații obiectii
resemnări și excese fondul
stimulentele-n mare parte împerecherea
dar de fapt imediatul și-o știm prea bine
bine însă
nu ne simțim

și de fapt un număr de linii
și de fapt un număr de puncte
și uneori așa cum ți-e dat / cât primești și cât
de nestânjenitoare ți-e
ura și cât de mare dorința răzbunării și graiul
și câtă siguranță pe tine
și-ntr-un cuvânt asta e

aproximez și îmi place

și piatra aruncată
și ținta / eu mă îndoiesc cel dintâi
din cutia neagră vibrații / spaima / groaza
lovituri și viziuni
aproximez aflu sume profituri pentru mine
lumea e o cifră uzată
când mă mir o fac prin linii punctate
adun tot adun completez
supraviețuiesc printre factori comuni /

nebulos

moliciunea atingerii / urâtenia durerii sursa de
gânduri dracu' lacu'

mai mult decât atât
contururi unde sonore pâlăiri
dureri / coasta nu locul de unde-a fost smulsa
adaosuri
cochetării și-nțelegeri infirmitățile la vedere
neplăceri indiscreții

mediul meu este sfera acțiunii timpul probabil /
expresii care-ar vrea să-și
ia chiar revanșa
mutări cu iz de-ncurcături și emoții

piese-n
spațiul gol intervalul / neg observații stabilesc
lovituri

propozițiile-mi sunt proprietate / le dezvolt
le divid
le pot face și schița obscurități-inerții
indistincții prind din urmă viața pe drum
indiferent
îmi fac loc mai în față și-s mai vulnerabil aci / oi
avea sorti
de izbândă după ce-oi muta înc-odat'

am urmărit
am exersat / scriu înebunit ce pot scrie zguduit
de-o nesupunere oarbă
și-apoi tăcerea ca un șopron
ca un fond pe care imediatul își lasă urma / oare
cât o mai fi

nu cumva repaosul
nu cumva ecoula ceea ce nici vorba tu
să fi spus
nu cumva obișnuitele

nu cumva spaima / emoția
nu cumva mania ura răzbunarea
nu cumva jongleriile / nu
cumva

expresii - mișcare adaug în grabă deslusiri
superstii
impresiuni - speculații adaug în grabă lovituri-
neplăceri
viziuni-diferențe adaug în grabă deslusiri
inspirații
descoperiri și dorințe adaug în grabă în dezordini
constrângeri
excesive decoruri adaug în grabă întâmplări
rezistente
sursa de gânduri adaug în grabă și tot restu-i
fiesc

solipsism

Pe Dumneata Îngere-Altetă
purător de cuvânt și
purător de tăcere al lui Dumnezeu
Îngere-Altetă care se-ntâmplă să pui
vreun cuvânt bun sau vreo tăcere excelentă în
favoarea mea
uneori te presupun cum acolo
în raiul ceresc
te ajunge rândul să lucrezi în tura de noapte
să te rogi și să cânti încetisor psalmi
în vreme ce noi ceilalți dormim
(încă aici
pe Pământ).

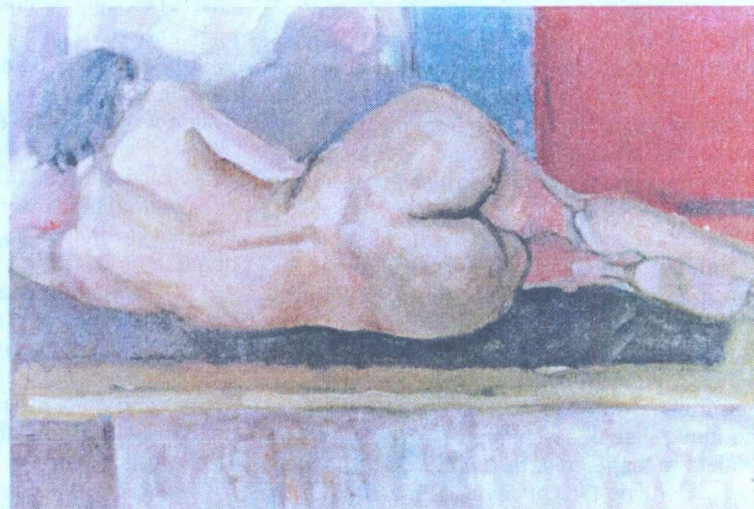
frumoasa ori urâta fără corp

Frumoasa ori urâta fără corp
adică și fără creier (pe acesta desigur
corpul incluzându-l dar
lipsa de corp... pardon...); oricum
fiece frumoasă ori urâtă fără corp
ca regulă trăiește-n
plictisul fastuos al reginelor bătrâne chiar dacă
frumoasa ori urâta fără corp e tânără
obsedată de simbolismul rudimentar al
embrionului (cum

să nască oarecine fără corp
un bebeluș fără corp?... De unde reiese că
pe urâta sau frumoasa fără corp n-o privește
nici umbra fragilă a corpului nici
cătrânita crocantă umbră-a bătrânei regine în
clivajul scrumitor al trecerii focului prin vârste
prin corp. (De obicei
omul în toate ale lui cu corp adică sau
în-corporat în sine
când aude de trecerea focului prin vârste până
la stingerea definitivă a acestuia
exclamă poetic: Hai asfinte
sfinte al continuităților de corporalizare
sub semnul fost magic al roții
în sensul mișcării și vieții...

Da
ce-ar putea exclama cineva fără corp?) O! (ca
să revenim)

frumoasa ori urâtă fără corp
nu știu dacă e cazul să-ți pui scopul de-a depăși
în plictis sau politete
reginele — parcă
ar putea minți mai subtil decât ele
cineva fără corp? Despre

• Nud în oglindă

LEO BUTNARU

ce fel de scop poate fi vorba
frumoasa ori urâtă fără corp spre care —
spuneam
cândva — porni-voi ca-n uitare precum
spre Pământul Făgăduinței în care
s-a transformat corpul tău
frumoasa ori urâtă ajunsă numai suflet?
Despre ce fel de scop?...

pereche de ipoteze

1

Avem suficiente motive să credem că
privighetorilor limba le crește
direct din
inimă.

2

În cazul privighetorilor
genialitatea-i ereditară.

acolo la orizont

Acolo unde se întâlnește cerul cu
pământul... cu pământul — acesta
ca un prag pe care vreo nenorocită de mamă
involuntară
își va depune la ușa îngerilor pruncul
din flori
părăsindu-l
nepăsătoare la plânsul lui planetar...

în cele din urmă

1

Așa
cum îți tot stă umbra cu fața la perete
uneori

la mare necaz
îți vine să-i strigi: „Măinile sus!
Mai sus

mai sus mâinile pe zid!”
și s-o percheziționez
ca să vezi
cam cât și ce poate fura o umbră din
trupul
din sufletul
din nervii

ne-stăpânului ei.

2

Și totuși
o dată (și ultima oară)
propria-ne umbră ne pune
pe la spate

măinile la ochi
întrebând:

„Ghici cine e?”
Ca regulă
nu mai poate răspunde nimeni
oricare

îngenunchind
la temelia zidului
eternei tăceri.

ROBERT BURNS

duncan gray

Duncan Gray veni aici să cucerească inimi
Ha, ha, pețitul ăsta;
În noaptea voioasă de Crăciun, când vinul se
înveselea,
Ha, ha, pețitul ăsta;
Maggie își purta capul sus de tot,
Privea pieziș și foarte semet
Silind pe sârmanul Duncan să stea de o parte
Ha, ha, pețitul ăsta!

Duncan se frământa și Duncan se ruga
Ha, ha, pețitul ăsta;
Meg era surdă ca Alisa Craig;
Ha, ha, pețitul ăsta;
Duncan suspina și pe dinafară și pe dinăuntru,
Și plânse până ce ochii îl durură și i se
împânziră
Spuse cum se va azvârli într-o cascadă!
Ha, ha, pețitul ăsta!

Timpul și norocul nu-s decât undă curgătoare,
Ha, ha, pețitul ăsta;
Dragostea neglijată e dureros de îndurat
Ha, ha, pețitul ăsta:
Oare eu, ca un nebun, spuse el,
Pentru o trufasă fetișcană să mor?
Din partea mea, ducă-se-n Franța!
Ha, ha, pețitul ăsta!

Cum se întâmplă s-o spună doctorii,
Ha, ha, pețitul ăsta;
Meg se-mbolnăvi — pe când el se-nsănătoși,
Ha, ha, pețitul ăsta:
Ceva se frânge în pieptul ei,
Pentru a se ușura, un suspin ea scoate!
Și vai, ochii ei, ei vorbesc lucruri dureroase
Ha, ha, pețitul ăsta!

Duncan era un flăcău milos,
Ha, ha, pețitul ăsta:
Cazul lui Maggie era unul demn de milă
Ha, ha, pețitul ăsta;
Duncan nu putea fi moartea ei
Mila crescândă îi înăbuși mânia
Acum ei sunt veseli și plini de voioșie
Ha, ha, pețitul ăsta!

STELARIANA

Continuăm publicarea textelor poetice traduse în românește de Dimitrie Stelaru, în special din literatura engleză.

În numărul de față vă propunem doi poeți: preromanticul Robert Burns (1759-1796) și necunoscuta mie, Lady Nairn.

Dacă romanticul John Keats (1795-1821) pune accent pe atmosfera medievală și pe cultul clasicității antice, lirica lui Robert Burns își are sorgintea în folclorul scoțian. Ea exprimă, pe de o parte, idealurile de libertate, egalitate și dreptate socială specifice epocii sale; pe de altă parte, transpune, în forme culte și populare, spiritul popular, legendele și miturile scoțiene ancestrale.

VICTOR CORCHES

jean

Din toate locurile din care vântul poate să sufle
Cel mai drag îmi e apusul,
Pentru că acolo frumoasa fată trăiește,
Fata pe care-o iubesc cel mai mult.
Acolo sălbătice păduri cresc, și râuri se
rostogolesc,
Și multe dealuri între ele;
Dar zi și noapte aripa gândului meu
Este totdeauna cu Jean a mea.

O văd în florile înrouate,
O văd dulce și frumoasă;
O aud în păsările melodioase,
O aud încântând aerul:
Nu există floare frumoasă care să înflorească
Lângă fântână, pădurice sau iarbă,
Nu există o pasăre frumoasă care să cânte,
Și să nu-mi amintească de Jean a mea.

O, suflați, voi vânturi de apus, suflați dulce
Printre pomii frunzoși;
Cu adiere îmbalsămată, din dealuri și văi,
Aduceți acasă albinele înecărcate;
Și aduceți fata înapoi la mine
Care este de-apururi atât de curată și
pură:

O clipire a ochiului ei ar izgoni grija,
Atât de încântătoare e Jean a mea.

Câte suspine și jurăminte printre coline
S-au petrecut între noi doi!

Ce fericită întâlnirea, ce dureroasă despărțirea,
În acea noapte când ea a plecat!
Singure Puterile binefăcătoare pot întrezări,
Cărarea inima este de văzut,
Că nimic nu-mi poate fi mai drag
Ca dulcea, draga mea Jean!

john anderson

John Anderson, iubitul meu, John,
Când ne-am cunoscut prima dată,
Șuvitele-ți erau ca corbul,
Sprânceană-ți frumoasă era netedă;
Dar acum sprânceană-ți e lăsată, John,
Șuvitele sunt ca zăpada;
Dar binecuvântări pe capul tău de gheață,
John Anderson, iubitul meu.

John Anderson, iubitul meu, John,
Urcăm dealul împreună;
Și multe zile vesele, John,
Avurăm unul lângă altul:
Acum nesigurele picioare trebuie să ne poarte
jos, John
Dar mână în mână vom merge
Și vom dormi împreună la poale,
John Anderson, iubitul meu!

O, dragostea mea...

O, dragostea mea e ca un roșu, rosu trandafir
Proaspăt îmbobocit în Iunie!
O, Dragostea e ca melodia

Cântată dulce, armonios!

Precum ești de frumoasă, frumoasa mea fată
Asa de adânc sunt eu îndrăgostit;
Și te voi iubi încă, draga mea,
Până ce mările vor seca —

Până ce mările vor seca, draga mea,
Și stâncile se vor topi de soare;
Te voi iubi încă, draga mea,
Cât timp nisipurile vieții vor curge.

Acum adio, unica mea Dragoste!
Acum adio pentru o clipă!
Dar mă voi reîntoarce, Dragostea mea,
De-ar fi și de la 10.000 de mile.

LADY NAIRN

țara credinciosului

Eu dispar, Jean,
Ca zăpada când se topește, Jean
Eu dispar
În țara credinciosului
Acolo nu e durere, Jean,
Acolo nu e nici frig, nici grija, Jean,
Ziua e pururea frumoasă
În țara credinciosului

Tu ai fost pururea credincioasă și sinceră,
Jean,

Sarcina ta a luat sfârșit acum, Jean
Și te voi saluta
În țara credinciosului
Copila noastră frumoasă e acolo, Jean
Pe câtera de cuminte, pe atât era de frumoasă
Vai, noi am părăsit-o cu inimile distruse
În țara credinciosului

Acum uscă-ți ochii plini de lacrimi, Jean
Sufletul dorește să fie liber, Jean,
Și îngerii mă așteaptă
În țara credinciosului
Acum, adio, Jean a mea,
Această grijă pământescă e zadarnică,
Jean;

Noi ne vom întâlni și vom fi fericiți
În țara credinciosului!

Hangarul, din Zona liberă, spațiu vast de schele, draperii și decoruri, cu deschidere spre mare, cu perspectiva „vaporului esuat” de la Costinești și a Peninsulei, cu partea antică a Tomisului, cu mozaicul roman, cu necropole și depozite, toate având centrul de greutate cârciuma lui Herimon, este spațiul ideal pentru filmări, își dă Harvey cu părerea.

Crezând că-i vorba de continuarea filmărilor pentru „Ochiul lui Ulise”, îmi vād, aburit, mai departe, de paharul de pălincă, măcinat de gândul de a arunca totul și a o lua de la capăt.
— Cert este că mă adresez unui adult, continuă, pe același ton provocator.

Mă uit în ochii lui și-i simt ironia. Sunt momente când vecinătatea nu mă atinge cu nimic. Am învățat aceasta de la câinii de rasă. Nu mi-a fost ușor să constat că, un câine suportă agitația și provocarea, mai bine ca mine. Imaginea lui Hasdrubal, câinele lui (P), hăituit de ceata de câini vagabonzi îmi asociază ideea exilului. Brusc, cad în povestea dintre imagini ca într-un spațiu al metamorfozelor.

— Se spune că singura certitudine-n viață este moartea. Așa că certitudinea de a mă adresa unui „adult” începe să se clatine. Și nu e greu să o clătinăm pornind de la faptul că „adultul” e doar o vorbă care ne rupe de ce am avut mai frumos, și curat, copilăria. Răul se trage de la adulți și nu de la copii.

Abia acum îmi dau seama că mă înșelasem. Dominic și Benone îl plimbaseră peste tot. Iscodiseră tot spațiul peninsular și portuar unde se născuse ideea filmului, în timp ce eu credeam că se exersează în cucerit puștoace, vânzându-le iluzia că vor fi vedete în filmul pentru care nu există producător, iar scenariul este doar schitat.

Tocmai îmi pusesem o filă în „caietul inexistent”:

O săptămână de vacanță cu studenții de la arte plastice și regie, a trecut cu plajă, cu

SCARA LUI ESCHER

spațiul și scena

tâmpenii, cu plictiseală și excursii. Nimic nu lăsa să se întrevadă că nu dădusem în bară și de data aceasta. Harvey nu pomeneste nimic de scenariu, iar eu nu-l întreb pentru a nu-și aminti ce pătise data trecută cu cei doi.

— „Răul se trage de la adulți, nu de la copii”, revine, ca un ecou, cu darul de a mă trezi abrupt.

(P) — Trecutul și viitorul sunt parantezele deschise ce-mi presează clipa, singurul punct pe intervalul Timpului meu.

Teseo — Domnișoara (F) va fi Felice?
— Va fi ea însăși. Nu ați înțeles nimic. Există oameni care ei înșiși sunt o poveste. Mărturia lor este o Golgotă a talanților sau o întoarcere a fiului risipitor. Toți fugim de păcatele vameșului și cădem în masca fariseului. Omul este frumos pentru curajul de a se accepta „cel ce este”.

Sloterius — Ce rar facem daruri și ce puțin ne dăruim! Parcă am oprit ceasul memoriei între clipe. Ceasul memoriei? Ațipim în întrebare sau ne învățăm într-un IF, întrezărindu-l pe Kipling.

Dacă aștepti, cu nădejde și nu te răpune-așteptarea, / Dacă minciunii, stăpână pe lume, îi spulberi chemarea, / Dacă asaltul mâniei te lasă senin, fără ură, / Dacă păsești peste dorul de-a fi cel dintâi, cu măsură...

— Unde suntem?

— Pe scara iluziilor, unde orice urcare e coborâre.
— Unde este Scara Scărarului, a iubirii, a Adevărului și a Vieții?
— În viața însăși.

Visătoare ca întotdeauna, privirea i se pierdea aiurea, cu valuri, ca marea băntuită de vântul toamnei, tristă în fața iernii care va veni, cu nostalgia zilelor de vară, cu disperarea de a număra încă o vară risipită. Chiar risipită?

Concentrez totul în „punctul clipei”, reușind să scap de durerea de cap cu care mă trezisem.

— Și Iulia se plângea de migrene, râzând de ele ca de ceva ce-o definește în nesăbuinta de femeie, fu gândul a cărui mărturisire o evit în ultima clipă. Sigur, ratam totul.

Tace și se uită la mine. Parcă ar bănuși ceva. Așteaptă să mă mărturisesc. Exact cum o făcea Iulia. Încerc să evit întoarcerea la ea pentru a nu înnoi o greșală.

— Vorbeste!, mă îndeamnă tăcerea ei.
— Suferințele și fericirea omului sunt, de cele mai multe ori, rezultatul unui răspuns greșit dat Sfinxului ce păzește propriul deșert. Drama apare când omul nu înțelege întrebarea pusă de Sfinx și nici nu aude răspunsul pe care Oedip îl sopteste.

Mă privește și tace, înțelegând că povestea noastră fusese trădată de unul din noi. În sfârșit, se hotărăște să vorbească.

— Te-am așteptat, dar tu l-ai trimis pe Lucian. Mi-a spus că ai plecat în America. M-a dus pe corabia esuată de pe plaja cu suflet. Mi-a compus cântece, ne-am iubit. Eram aproape de ziua când urma să zburăm. Dar, a apărut femeia care l-a luat în casa cu iederă. De atunci nu mai știu nimic.

Tac, ascult, caut, alerg, pentru a învăța verbele și a ajunge la tăcere, ascultare, căutare, alergare... Caut cărarea Pictorului de unde-și lua elan, și, printr-o bătaie hotărâtă, pe o anumită piatră, se înalta în zbor, vizitând înălțimile, căutând însoțirea lui Icar înaintea căderii.

— Dar Icar a căzut.
— Pentru că a fost singur. În singurătate, omul e slab.

Mă trezesc încorsetat de prejudecăți. Iau, atunci, zmeul de hârtie, alerg cu el pe „plaja cu suflet” în căutarea brizei cu care mă înalt la pescărușul rănit de la far. Altădată, mă retrag sub măslinul sălbatec sau mă îmbăt la ospățul celor împăcați cu „a nu fi”. Pentru că, optând astfel, ai șansa a descoperi seninul renunțării la tot și astfel să calci pragul fericirii cu mult înainte de a trece Porțile Timpului.

— Fericit cel ce știe că: „pentru a fi” trebuie să optezi pentru „a nu fi”.

— Cunosc un Poet care nu se lua la hartă cu lumea, nu-și lua niciodată apărarea...

— Cum îl cheamă?
— Eminescu.
— Simt că cineva umblă la cheile harphei mele. De câte ori pun mâna pe paletă, o suflare de vânt, dinspre casa cu iederă cântă pe harpha cu imagini. Știu că vraja bătrânei Circe îl stăpânește încă pe Ulise, atrăgându-l la Caliope și Polifen. Îm dau seama, acum, de ce unei închideri îi răspund cu două deschideri.

— Nu crezi că omul a pierdut esența sa?

IOAN-MIRCEA POPOVICI

SCENA

„Take, lanke și Cadâr”

Fidel politicii repertoriale instituite odată cu asumarea, prin concurs, a postului de director la Dramaticul constăntean, actorul Virgil Andriescu apare la noua premieră a respectabilei instituții profesioniste de spectacol — comedia „Take, lanke și Cadâr” de Victor Ion Popa —, în postura de coregizor alături de fostul manager, actorul Lucian Iancu.

Așadar, tot comedie, o montare reprezentând un remake, întrucât cu ani și ani în urmă, la malul mării, piesa aceasta străbătută de un inefabil fior liric a mai fost reprezentată. După o sarabandă de comedii scrise de autori străini, ori puse în scenă după autori străini (*Hotel, Unde-i revolverul, A înnebunit lumea*), colectivul artistic tomitan a abordat și o lucrare scrisă și reprezentată la începutul celui de al IV-lea deceniu al secolului nostru, dar care își păstrează nealterată actualitatea prin conflictul comic (iubirea juvenilă care nu cunoaște prejudecăți, bariere, false pudori și nu cedează în fața rezistenței cerbice convertite în opoziție aprigă a părinților), prin mesajul de înțelegere și de toleranță interetnică, prin reluarea într-o formă vie, antrenantă, persuasivă, a vibrației luminoase de înaltă umanitate izvorâte din crezul că viața e frumoasă și merită trăită în respectul cinstei, al adevărului și al spiritului de justiție socială.

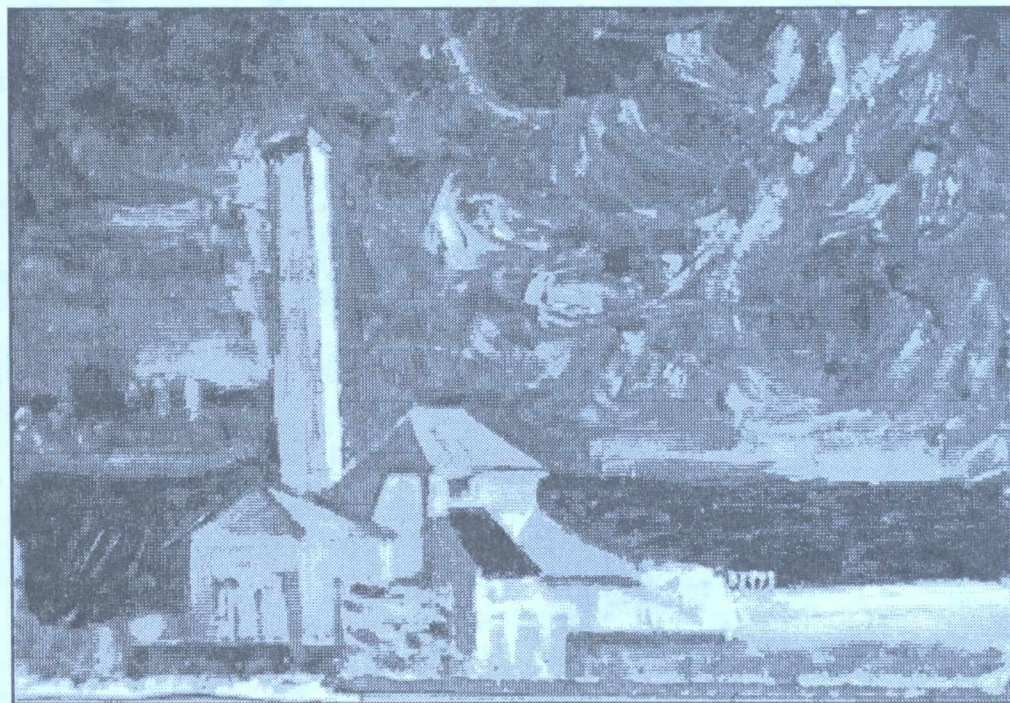
Prestigiosii actori evocați ca regizori și-au unificat viziunea asupra jocului celor șapte

interpreți pe temeiul dulcelui stil clasic, respectând întru totul litera și spiritul mesajului cu care autorul și-a investit lucrarea. În rolul lui Take, Emil Bărlădeanu și-a molcomit verva debordantă, care-i este caracteristică, mimând cu talent o atitudine rezervată, ușor retractilă, echivalentă cu înțelepciunea (*Festina lente*). El a știut cum să întâmpine de fiecare dată, utilizând subterfugii frenatorii subtile, frenetica agitație scenică a partenerului său de dialog, Lucian Iancu, veritabil vulcan în erupție, care etalează o spumoasă, o contaminantă plăcere și o nesecată bucurie de a-l reda, în datele lui esențiale, pe lanke. Fiecare privire, gest, mișcare ale lui Lucian Iancu trădează o stare, o trăire, o intenție, o frântură de candoare, ori de bonomă ironie. O replică strălucită la concurență îi servește Alexandru Mereuță, alias Ilie, negustor angrosist de cereale, aparent emancipat, în realitate un tip egoist, hapsân, malițios, obtuz, de o maladivă invidie, un lăgo provincial care tese diabolic firele unei intrigi odioase, strecurând îndoiala în sufletul lui lanke. Replicile lui Alexandru Mereuță sunt rostite hohotitor, chităit, râgâitor, cu inflexiuni variate, contorsionate, deși, în esență, personajul acesta scâlbant, caricatural, rămâne în memoria noastră ca o fantosă ridicolă. Cât despre Cadâr, interpretat de Iulian Lincu, acesta nu convinge decât ca limbaj. Înfățișarea, atitudinea, reacțiile sale în raport cu celelalte personaje nu par a fi ale unei vârste și ale unei experiențe de viață respectabile, deși turcul e un fel de raisonneur al piesei.

Remarcabilă într-un rol episodic — Clara Ghiuvelechi, ale cărei gesturi schematice și stridente verbale creionează caricatural o prezentă buimacă, ușor fantomatică, iscată parcă de valurile de căldură toridă a verii. Cuplul de îndrăgostiți Ana-Ionel, interpretat de Mirela Klein și Marian Bucur — o prezenta luminoasă în spectacol.

conturată, în tușe sigure, de Gabriela Belu, care conduce interpretarea boieroaicei văduve către stilul indimenticabil și inconfundabil al lui Miluță Gheorghiu în Chirița: vorbă rostită cu fermitate, gesturi revolte energice, autoritate dorită și uneori edulcorată în scenele tandre cu neamțul și în cele materne, cu Marghiolița, personaj mișuit de dor și arzând la flacăra iubirii, care-și află în Ina Tosca o interpretă pe măsură. Și Diana Lupan reconstituie, în datele esențiale, pe Smărăndița, o fată cu nuri, apetisantă, zglobie, visătoare, dar întrevăzând în mariaj o posibilitate de pricopseală nu numai materială. Un alt actor basarabean, Vitali Rusu, conferă căminarului greoi Grigore Pălcu, pe care-l interpretează, alură de grobian, de bătăran, de netot, al cărui calcul egoist, rapace, îl determină să-și dea poalele peste cap în văzul lumii, de-i sare caucul de pe creștet. Dar dintre toți actorii basarabeni cel mai interesant rol îl face, prin proiecția în perspectiva Caragiale, Anatol Pânzaru în comisu Nicu: o combinație ingenios, rațional dozată între Guliță al Chiritei și Rică Venturiano, amantul incurabil aberant în declarații, din „O noapte furtunoasă”. Joc de nuanțe concurat în gestică, priviri, mișcări, ba chiar și în momentele statice. Aduce foarte mult în aparență sa perplexitate, ingenuu afișată, cu Horațiu Mălăele. Remarcabil și dublul rol al actorului constăntean Radu Niculescu (tânărul Nicu și Leonil), actor care stăpânește sigur o variată gamă de procedee și mijloace, jucând natural, dezinvolt, cu sarm.

FELIX MAIOR

• Noapte magică

EDUARD ANDREI:

„Marele dar al unui artist este posibilitatea infinită de a se «multiplica» prin creațiile proprii”

• Cu prilejul expoziției personale din acest an de la Centrul Interarte Constanța, critica a remarcat că pictura ta stă sub semnul verticalității. Ce consideri că a determinat această afirmație?

• Unul dintre motivele care mă preocupă de o bucată de vreme este „TURNUL”. Acestuia îi acord câteva conotații specifice: singurătatea, în general, izolarea artistului, în particular („Turnul de fildes”), singurătatea în doi, turnul ca bastion de apărare a spiritului, axiomă a verticalității — în contextul alienării lumii contemporane. Piesă de rezistență a edificiilor romanice (donjonul), dar prezent sub diferite forme în toată istoria arhitecturii (de la obeliscurile egiptene la „zgârie-norii” moderni), turnul apare în pictură ca element iconografic în decorul construit al scenelor cu personaje, devenind, mai târziu, el însuși „personaj” în pictura metafizică. Motivul nu mă interesează însă într-un sens narativ, el nu evocă lumea romanelor cavaleresti medievale și nici alte epoci, ci este atemporal, edificiu al unui spațiu oniric, a cărui morfologie este dictată de subconștient. Nelocuit și nelocuibil, „turnul” meu este o construcție vidată de prezenta umană, pentru a deveni o carcasă a spiritului, o proiecție a ego-ului, punte verticală între cer și pământ.

• În căutarea unui drum, unui stil propriu, evoluezi spre o pictură de „conceptie”. Prin ce se definește ea?

• Încerc să îmi supun mijloacele de expresie regulilor autonomiei plastice, dar, în același timp caut o soluție picturală care să echiveleze suportul ideatic / afectiv. În acest sens, în lucrările mele, pendularea între materie și spirit, între lumea terestră / sensibilă și cea celestă / suprasensibilă se traduce prin juxtapunerea zonelor „picturale” și „decorative”, prin împăstări ce sugerează o materialitate aproape tactilă și „organizări informale” și, respectiv, epurări ale materiei și formei, prin izbucniri gestual-expresioniste și geometrizări abstracte.

• Un remarcabil plastician îți creiona un profil de artist în paginile caietului-program al amintitei expoziții, menționând: „Eduard Andrei este unul

dintre cei mai înzestrați pictori ai generației foarte tinere din România. (...). Aria de investigații a pictorului merge de la imaginea de tip tradițional pe care și-a însușit-o temeinic și până la imaginea post-modernă plină de neprevăzut și de insolit. În toate cercetările sale pictorul vedește o autentică înzestrare și cultură a mijloacelor”.

• Da, în facultate am avut șansa extraordinară de a fi elevul unui maestru capabil să transmită enorm, un teoretician care printr-un dialog flexibil și inteligent te purta în zonele cele mai elevate ale spiritului, dar și un practician pe măsură, un pictor în sensul cel mai deplin al cuvântului: domnul Marin Gherasim.

• Cum ar trebui să fie, după opinia ta, artistul contemporan?

• Cred că artistul contemporan, acum, la sfârșitul mileniului II, trebuie să combine mai multe calități într-o personalitate complexă. Nu cred în artistul doar senzual, de „impresie”, după cum nu cred nici în varianta opusă — a artistului numai rațional, „conceptualist”. Profilul ideal este, după părerea mea, rezultatul adunării vectoriale a celor două ipostaze.

• Cele două situații în care te afli, de profesor la Liceul de Artă și de pictor profesionist, membru al U.A.P., se reconciliază între ele sau se incomodează reciproc?

• Ipostaza de profesor (care îmi ocupă nedorit de mult timp, riscând „să sufocă artistul”) reprezintă o experiență (încă) inedită, din care, cred că, ies îmbogățit. Relația permanentă cu elevii (printre care unii aspiră la belle-arte) mă ajută să-mi păstrez tonusul, o stare tinerească de spirit. Am avut ocazia să călătoresc foarte mult, să vizitez câteva din muzeele europene esențiale și visez la o vreme în care să îmi pot călăuzi elevii prin sălile de la Louvre, Uffizi, Vatican ș.a., considerând fundamental contactul direct cu capodoperele, în formația artistică a tinerilor, în particular, și în educația gustului estetic, în general, mai ales acum, când largirea granițelor artei, a condus, inevitabil, și la o inflație a kitsch-ului.

• Care este atitudinea ta față de un public posibil, când pictezi? Cum îți percepi lucrările, odată terminate?

• Poate pare ciudat, dar atunci când pictez, nu mă gândesc și la publicul potențial care ar recepta lucrarea. Pictez pentru mine. Cred că picturile își pot „crea” singure publicul, în funcție de afinitățile existente între creator și „consumatorul” de artă. Pictez pentru a mă simți bine în acele momente (e un fel de autoterapie?), pentru că simt nevoia organică să o fac, la fel de firesc cum cineva înjură, exercitând funcția catartică a limbajului. Îmi este imposibil să îmi privesc lucrările ca „marfă”, să le evaluez, pentru că le percep ca pe niște părți din mine, un fel de prelungiri în spațiu și timp. Cred că marele dar al unui artist este această posibilitate infinită de a se „multiplica” prin creațiile proprii.

OVIDIU DUNĂREANU

„CĂSĂTORIE CU BUCLUC”

La interval de numai o săptămână de premiera „Take, lanke și Cadâr” de Victor Ion Popa, colectivul artistic al Teatrului „Ovidiu”, îndrumat de regizorii-actori Diana Cheregi și Eugen Mazilu, a pus în scenă un spectacol-coupée, alcătuit din comedile muzicale într-un act — „Rămășagul” și „Piatra din casă”, reunite sub titlul generic „Căsătorie cu bucluc” de Vasile Alecsandri. Bucluc, care vine în prima piesă din aceea că tot ceea ce femeia dorește, diavolul împlinește, iară bărbatul plătește (altfel spus, trisărea în amor). Bucluc care-și are obârșia în cea de a doua comedioară, garnisită de cuplete muzicale, în panseul zglobiu, de tip boulevardier, și anume că „Orice jivină de amor suspină”, și, de aici, constatarea noastră, recurând la un dicton latin, că „Amor omnia vincit”. Dragostea învinge și gândul becisnic, tănuț, al mamei de a scăpa de fata de măritat, de „piatra din casă”, căreia trebuie să-i găsească un bărbat, pentru ca apoi, ea, cucoana Zamfira, să-și poată alunga văduvia în compania lui Her Frant Birman. Dragostea învinge și tocmeala negustorească în privința zestreii fetei, prejudecățile de castă, dar, mai ales, timiditatea infantilă a bărbatului și fiorii angoasante strecurate psihic și fizic de „zburătorul cu negre plete” — criza puberală, în sufletul și-n trupul zvâpăitei de Marghiolița.

Piese cu pricina ale bardului de la Mircești au subiecte facile, dar se remarcă prin creația de tipuri specifice comediei clasice (bătăranul bogat, soțul încornorat, fata ahtiată după măritis, tânărul neghiob), mizându-se pe comicul de situații, de caracter și, parțial, de limbaj. Veselia nebună a cupletelor satirice și a cântecelor comice aseasonate pe ritmuri moderne, de rock timpuriu, plutirea pierdută în dans a perechilor, ritmul și nervul succesiunii episoadelor generează reconstituirea unei atmosfere de epocă postpașoptistă în vălmășagul căreia coabitează amurgul medieval și bonjurismul saloanelor aristocrate, în care „bal masqué”, soarelele dansante, mersul la teatru sau discuția despre teatru prefatează un dezghet al spiritului. Excelentă ideea celor doi regizori de a recruta în distribuție actori de la Chișinău.

Valentin Ghibaltovski joacă absolut convingător în două registre diferite: particularul bogat Teodoreanu în „Rămășagul”, rol de sottantoso, care nu admite ideea că poate fi trisat în amor, pierzând finalmente pariul cu propria soție și plăind un șal scump de la Miculi; pe dr. Her Frant Birman din „Piatra din casă”, un neamt vorbind o românească stropsită, dornic de însurătoare ca holtei tomnatic ce este și, în consecință, dispus la concesii în raporturile cu cucoana Zamfira, excelent

SIMEZA

ATELIER '35

Este impresionantă apariția noului val al artiștilor dobrogeni care se afirmă cu o forță remarcabilă și o regularitate pe măsură.

Această a 4-a expoziție a grupării „Atelier 35” la Muzeul de Artă Constanța convinge tot mai mult asupra unor „mutații” pe care le încearcă artele vizuale în acest final de secol și de mileniu, iar tinerii expozanți par să le fie promotori. Faptul apare firesc într-o epocă a unor continue cuceriri, în varii domenii, ale științei și culturii. Și cine ar putea purta prin opere — mai bine — semnele înnoirii mijloacelor de expresie și ale conținutului însuși, ale unor redirectionări viitoare, decât tânără generație, mereu purtătoare a noului și progresului?

Și nu contează dacă în acest demers, prin care se întinde (cel puțin în intenție!) mereu mai sus, apar și unele „poticneli”, „expedieri” superficiale, unele teribilisme ș.a., sau dacă se recunosc, ici colo, în unele lucrări, cu oarece ușurință, profesorii care i-au îndrumat!

Important rămâne faptul că în tot acest ansamblu se pot decela calități, viitoare matrice definitorii pentru mulți dintre cei care expun aici. Asemenea „semne” am putut constata parcurgând cu atenție, expoziția. Astfel, un remarcabil „Tors” sculptural al lui Eusebio Spănu; splendidul „Peisaj”, reală compoziție, cu mici elemente stafate central, ca într-un câmp vizual ce se lasă descoperit cu candoare, ca o poveste, semnată de Gabriela Gheorghe; am observat, dramaticul plâns al ploii (evident, figurativ), „dat” de verticalele desenului colorat al Anei Maria Avram; sugestivele, elegantele mișcări ale „Toreadorului”, una dintre cele trei coride ale Daniei Turcanu; apoi interiorul unei camere cu vedere la mare, pretext pentru a-și scruta propriul chip într-o oglindă cu ramă „retro”, un fel de „gâlceavă” a artistului cu sine — Eduard Andrei; calitățile desenului unui „știutor” al consemnării expresivului până la grotesc, sesizant în „Femeia cu pasăre” — Doru Nută; o combinație a tehnicii mixte cu (?) gravura în compozițiile cu accentuată geometrizare (mai puțin portretul), datorate lui Marian Deaconu; „Păsări-strut” surprinse într-un elegant pas de dans (!) de Adrian Dumitru; apoi ciudatele siluete de păsări-om desenate în curbe concave, invers decât „înnotătoarea”, a aceluiași Sorin Farmache; vom putea privi desenul Ralucăi Benera, reală stăpânire a tehnicilor graficii; ne vom opri să contemplăm desenul parțial suprarealist al lui Liviu Marcu (el ne evocă bicicleta pe care însuși pictorul Ștefan Luchian o folosea la finele veacului trecut!); dar și longilinele torsuri înscrise oblic în imagine, sau chiar într-un fel de unghi trapezoidal (!) ale Andreei Cornel; vom mai admira splendidul tors drapat, aluzie la arheologia locală, dar și o demonstrație a științei tratării umbrei și a luminii semnat de Oana Manolescu; și iată un colaj și papier maché în care hazul și grotescul își dispută măsura și locul — Georgiana Ionel; vom întâlni, unite, lumea abisului și a realului — vântul, marea, nisipul, atmosfera — consemnate în mari, reușite, compoziții elegant susținute cromatic, de Alina Tudor; apoi panoul cu pătrate 3+3+3 în tonuri calde, asociate unor ingrediente ce asigură structuri în relief, trădând calitățile unui viitor monumentalist, care este Radu Fulga; vom mai constata siguranța desenului unui designer care știe să transforme în lucrare artistică un obiect umil — Matei Suci; și iată un chip de bătrână de un realism accentuat, ca într-un veritabil desen de Löwendal — (suntem siguri că artista nu i-a cunoscut opera — datorită rarității acesteia), semnat de Andreea Aron; apoi asceza simplă, cu atât mai valoroasă a „Crucificatului” Noricăi Veșca; vom mai privi cele trei portrete-expresie a speculației artei fotografice a Laurei Alexe; o suită de crochiuri-nuduri în mișcare, desen condus de o mână sigură a Marilenei Radovici; un panou vertical în galben, cu „narațiuni” dispuse în registre, ecou involuntar al unei picturi egiptene (sic!) al

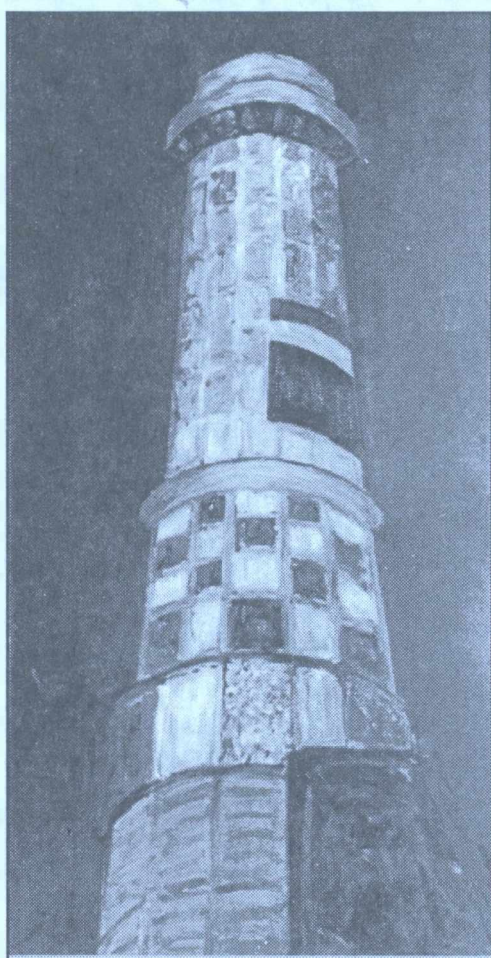
Adinei Cioran; Dana Paparuz expune un monumental portret albastru, profil expresiv, poate chiar un autoportret!; o izbucnire a vegetației, semn al primăverii reale sau a celei din sufletul Elenei Nedelcu?; posibile trasee ale unei ipotetice electrocardiogramă expune Ion Ludascu; iar Tudor Fulga, un desen nefigurativ înscris într-un dreptunghi alungit; și iată doi cai cabrați surprinși într-o încordată mișcare bine condusă de Anca Tutea; un desen cu „cheie” și „chei” — posibil autoportret cu inima „aprinsă” propune Alina Aldea; singurul peisaj „clasic” cu portul Tomis, o acuarelă, demonstrație a unui rafinat laconism cromatic este semnat de Victor Vătămanu; apoi opt propuneri de mici compoziții verticale, variațiuni pe aceeași temă, ce ar putea fi tot atâtea coperti de cărți sau imaginare porți, datorate Alinei Popovici; vom întâlni trei stadii ale unei compoziții bine conduse a „Pestelui în piroane!” semnat de Alexandru Șerbănescu; surprinzător hazoase apar și cele trei portrete, combinație xerox și grafică pură, semnate de George Nechita; 4 schițe, care, deși de mici dimensiuni — unele cu subiect animalier — anunță o știutoare a mânuirii liniei, care este Cristina Tudor; Lelia Rus propune o suită de crochiuri înramate, continuate pe sol, puse sub geam ingenios, în lăzi de fructe, vopsite în albastru intens, ca și ramele; în sfârșit, Mădălina Anton prezintă singura „sculptură” a expoziției, o configurare ca un imens snop de banane! Domnia sa pare să fie și autoarea filei de dicționar care indică 7 termeni de artă „nouă”, dintre care prezentul ansamblu expozițional încearcă să configureze câteva. Și alături, tot Mădălina Anton credem — propune un hâtru inteligent manifest, apel și invitație, deopotrivă, pentru vizitatorii „consumatori de artă”.

Am încercat, noi înșine, în această însiruire de „afirmații” (pe care ni le asumăm, evident), ce pot face trecerea de la „arta care dă de văzut” către aceea „care dă de gândit”, întâmpinând, în acest fel „dicționarul” însuși, dar și, sperăm, o mai lesnicioasă „lectură” pentru privitor, a întregului și obișnuirea lui cu perceperea „simbolurilor” cu care „arta nouă” operează.

Considerăm, de asemenea, aceste rânduri ca un „garant” al unei expoziții ce trebuie semnalată și salutată. Căci ea este un început al unui „altceva” care definește voința de manifestare a noului val de artiști, aceia care vor trebui să demonstreze posibilitatea maturei lor deveniri și manifestări în mileniul care vine.

FLORICA CRUCERU

P.S. Cer scuze, dacă în această foarte lungă însiruire am omis totuși vreun expozant; îl asigur de aceeași, întreaga mea prețuire.

• Între cer și pământ (Turn III)

Probleme ale improvizației și tehnologiei muzicale

Nu există muzică în natură: orice muzică este sintetică, o construcție artificială a ambianței sonore, o oglindă a omului în care acesta se proiectează și trebuie să se recunoască ca în oricare element al culturii.

Un compozitor poate realiza muzică pentru a fi ascultată, sau compoziția se propune drept muzică a zeilor — nimeni să nu între aici dacă nu este muzician pentru a descurca raporturile subtile dintre elemente. În această privință, improvizațiile aleatorii permit, prin simpla introducere a unei legi statistice de repartitie a sunetelor, să apară o ordine perceptibilă. În fața acestei atitudini numai cei care au permis în grădinile Olimpului sunt demni de muzica compozitorului, și dacă acestia nu există ei își pun speranța în ideea că vor veni mai târziu.

Acesta este în mod evident rolul artistic fundamental, rolul creației de inovație chiar cu riscul erorilor, sau mai bine-zis al neînțelegerii. Apare atunci o a treia situație; cea a mijlocitorului, care, eventual, va promova auditorii la rangul de zei sau, mai simplu va aduce muzica zeilor ce cuprinde și improvizația, la nivelul oamenilor. Acesta (sarcina celui care organizează) va codifica muzica, îi va schimba semnificația, datorită cunoașterii legilor formale și a legilor percepției, muzica fiind definită ca o schimbare perceptibilă de elemente sonore ce pot fi recunoscute în mod izolat.

Apariția calculatoarelor nu au lăsat indiferenți specialiști analiști-programatori, ciberneticieni, care studiază sisteme, structuri, legăturile din cadrul acestora și comenzile ce permit în domeniul muzicii analiza compozițiilor; combinarea, fragmentarea acestora; realizarea de improvizații în tonalități diferite etc.

Operația de compoziție se reduce la asamblarea elementelor unui repertoriu simbolic. Simbolurile reprezintă notele gamei, iar combinațiile trebuie să respecte reguli de excludere sau de alegere traducând ansamblul a ceea ce numim legi de compoziție, într-un stil dat.

Impulsul inițial al unui compozitor este echivalentul imaginației sale creatoare rafinată de antrenament și controlată de memorie. Impulsul imaginației poate fi: cu titlu experimental, înlocuit cu un impuls aleator, adică în practică un număr simbolic luat la întâmplare.

În acest punct, schema logică a unui calculator care poate compune muzică se reduce la trei părți. Un *generator* al unei succesiuni de numere aleatorii (fiecare număr simbolizând printr-o codificare adecvată în algebra booleană o notă sau un obiect sonor), o *parte critică*, reprezentând esențialul muncii în programare și o zonă de *acceptare sau de neacceptare*.

Partea critică analizează simbol cu simbol succesiunea notelor propuse de partea precedentă și verifică dacă ea satisface regulile extrem de complexe ale compoziției într-un stil dat. În final fiecare notă examinată este supusă operației de acceptare sau de respingere. Acceptarea se traduce prin reținerea simbolului sunetului corespunzător, iar respingerea printr-un ordin trimis generatorului, spre a reîncepe aceeași operațiune pentru un alt simbol (principiu de feedback). Acest joc al complexității pe care îl realizează experiențele de compoziție prin calculator se dovedește util pentru a analiza, a concepe și, eventual, a modifica însăși regulile de ansamblu a obiectelor sonore asupra cărora studiul convențional al muzicii este exasperant de discret. Dacă acest demers duce la cercetarea relațiilor și a structurilor mai generale ale muzicii, sinteza care rezultă se află la nivelul compoziției abstracte a improvizației și a matematicii.

Rămâne să o realizăm și să o traducem în lumea perceptivă. Pentru aceasta putem, desigur, să folosim „sunete muzicale” convenționale, cum sunt notele orchestrei, ceea ce s-a și făcut într-o perioadă a compoziției muzicale cu ajutorul calculatorului.

Toate acestea uimesc și impun respect fiind cunoscute melodiile „uraliene” (compuse cu URAL-1).

În ceea ce privește analiza și improvizația, plecând de la faptul că în muzică există intervale permise, intervale interzise în armonizare, note

pe care se termină frazele muzicale, o anumită structură a unei bucăți, s-au luat, de pildă, primele 12 fugi din Clavecinul bine temperat de Bach. Analizând cu ajutorul calculatorului regulile statistice de succesiune a sunetelor, de pildă, presupunând toate piesele aduse în tonalitatea *do major* sau *do minor*, s-a notat care este probabilitatea ca după un *do* să urmeze un *mi*, un *sol* sau un alt sunet. S-au calculat astfel de probabilități pentru toate notele etc. Calcule asemănătoare au fost făcute și relativ la durata sunetelor, la elementele de ritmică etc. Odată obținute cifrele statistice, s-a pornit la fabricarea unor șiruri de sunete care să corespundă acestor reguli. Calculatorul „dădea cu zarul” și căuta să respecte probabilitățile pe care le avea notate în memorie, într-o manieră asemănătoare cu cea specifică simulării sosirii vapoarelor într-un port proiectat.

S-a observat că dacă se iau în considerare doar statistici făcute pe succesiuni de 2-3-4 note, rezultau șiruri în general lipsite de interes. Pentru 7-8 note succesive, calculatorul refăcea practic melodiile de la care plecase, iar pentru 5-6 sunete se produceau piese „în maniera” celor originale.

Calculatorul poate să improvizeze de asemenea, lucrări pe care un compozitor le-ar fi putut crea dacă ar mai fi trăit un timp. Luat în analiză Brahms, ispita este mare, dar contraargumentele apar când citești biografia acestuia care arată cu câtă scrupulozitate și-a scris titanul simfoniile și cât a inovat de la o simfonie la următoarea. Brahms nu poate fi redus la o *manieră*, fiind un creator al artei sale, iar epigonii care au compus în „stilul” său, au trecut prin istorie fără a fi reținuți. Oare se va avea brusc nevoie de epigonii electronici ai lui Brahms, epigoni în mod sigur mai puțin dotați cu har decât cei umani? Trebuie subliniat aici că un calculator este fără suflet, el respectă niște legi stabilite cândva de programator cu ajutorul artistului și poate introduce elemente aleatoare sau bine definite, care în final conduc la rezultate nebănuite.

Astăzi, prin multimedia, putem beneficia de toate rezultatele audio prelucrate și stocate de calculator, putem asculta rezultatul dorinței noastre sau creațiile titanilor; putem realiza suprapuneri logice și ilogice, putem combina sunete din natură cu muzică compusă pe calculator etc.

În forma cea mai simplă, multimedia este o aplicație sau o prezentare bazată pe calculator care combină două sau mai multe din următoarele elemente: text, imagini statice, imagini video, animație și nu în ultimul rând sunetul și muzica înregistrată.

Hardul și softul dedicat pentru multimedia interactivă, permit accesul profanilor și specialiștilor în lumea fascinantă a creației, unde milioane de informații sunt stocate pentru a permite celor interesați să consulte biografii, să asculte fragmente audio tipice pentru diferite curente sau compoziții integrale, să compună prin utilizarea instrumentelor prezentate de computer, să înregistreze sunetele emise în fața unui microfon sau chiar de calculator etc.

Pentru toți cei interesați de aplicațiile multimedia pentru muzică este obligatoriu să existe o unitate CD-ROM, o interfață pentru acesta și o placă de sunet de 16 biți cu o limită de 44 KHz pentru fidelitatea sunetului.

În prezentările multimedia putem discuta despre trei tipuri de sunete: discuri CD audio, fișiere cu versiuni de sunete înregistrate ce pot fi citite de calculator (fișier WAVEFORM, WAV) și fișiere MIDI care conțin date despre muzică pe care un sintetizator de genul celui inclus în majoritatea plăcilor de sunet, le transformă în muzică.

În orice caz, în linii mari, cu sunetele MIDI se lucrează astfel:

— Fișierele MIDI constau dintr-o serie de instrucțiuni care controlează modul de redare a muzicii.

— Muzica MIDI conține piese multiple, fiecare redând alt instrument prelucrat la sintetizator. Compozitorul atribuie instrumentul fiecărei piste.

— Fiecare pistă se reglează cu precizie la redare modificând volumul tempo-ului și tonalitatea.

Pentru a crea muzică MIDI se renunță la placa de sunet de 16 biți, fiind utilizate plăci care pot lucra cu dispozitive MIDI de genul claviaturilor.

Totuși, indiferent de nivelul la care se lucrează un instrument, MIDI este un SEQUENCER. Softul SEQUENCER este utilizat pentru editarea fișierelor MIDI făcându-le să sune mult mai bine.

EUGEN COJA

LEGEA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL DE LA TRADIȚIE LA IMPERATIVUL ACTUAL (2)

Iată că au trecut aproape 10 ani și suntem, în sfârșit, în fața unui *proiect de lege privind patrimoniul cultural național mobil*, care se dezbate în comisia de specialitate a Camerei Deputaților. Sunt în pregătire alte două proiecte cel puțin la fel de importante — cel al *Legii monumentelor istorice* și cel al *Legii patrimoniului arheologic*. Dacă după aproape 10 ani se discută primul proiect, cât va mai dura până la adoptarea celorlalte două?

Ce s-a întâmplat într-un deceniu de grave carente legislative (ca să nu spunem vid legislativ în domeniu) e greu de apreciat. Cu siguranță, multe bunuri de patrimoniu au părăsit țara. Dacă nu-i acuzăm de rea-credință pe cei datori să nu fi lăsat atâta vreme statul român fără una din legile sale prioritare și pentru care generațiile viitoare ne vor judeca aspru, în timp ce legi mult mai puțin urgente tineau capul de afiș al dezbaterilor parlamentare săptămâni și luni întregi, ca la scurt timp după adoptarea lor să fie modificate printr-o simplă Ordonanță sau Hotărâre de Guvern, nu putem să nu-i bănuim măcar de incapacitatea de a discerne ce este într-adevăr prioritar la un moment dat, în domeniul legislativ.

Un exemplu despre cele întâmplate în județul Constanța, numai în domeniul patrimoniului mobil, este, cel puțin în parte, relevant.

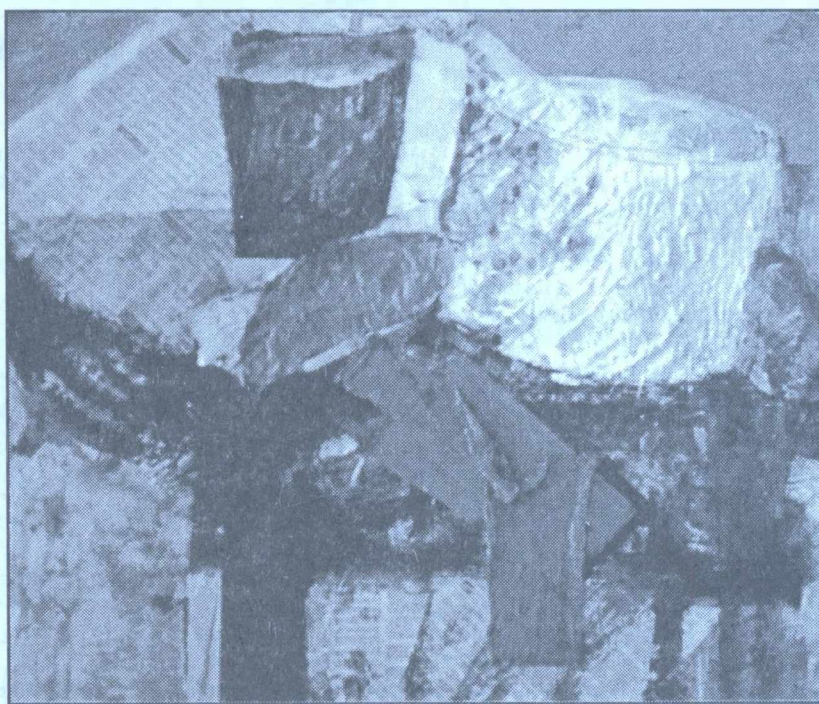
În martie 1992, la punctul de frontieră Vama Veche au fost reținute de la un cetățean din Tulcea, organizator de frecvente excursii în Turcia, două icoane pe lemn foarte valoroase — bunuri de patrimoniu — pe care încerca să le scoată fraudulos din țară (a pretextat că dorea să le ducă sorei sale, căsătorită în Turcia). Codul vamal în vigoare atunci prevedea confiscarea în situații similare a bunurilor curente, care făceau obiectul atâtor infracțiuni mai mult sau mai puțin grave. Presa și televiziunea se întreceau în a prezenta confiscările frecvente de rulmenți, caiete, creioane, cascaval, câte și mai câte asemenea produse — uneori în cantități impresionante — operate la punctele vamale românești; altele erau pur și simplu abandonate în preajma frontierei, pentru ca deținătorii lor să nu suporte rigorile legii.

În privința bunurilor de patrimoniu cultural, Codul vamal prevedea că în cazul încercării de trecere frauduloasă a acestora peste hotare, se aplică prevederile Legii nr. 63/1974 privind ocrotirea patrimoniului cultural... lege care — din întâmplare (sau poate nu!) fusese abrogată! Bine informat asupra gravelor carente legislative în domeniu, cetățeanul în cauză a întreprins demersurile necesare la Ministerul Culturii care, împotriva opoziției oficiului județean al patrimoniului, a dispus restituirea icoanelor, ceea ce s-a și realizat, la 6 ianuarie 1993. Iar cazul nu este singular! În timp ce creioanele și cascavalul erau confiscate cu mare vâlvă, bunurile de patrimoniu cultural erau restituite traficantilor și afaceriștilor. Cu siguranță, icoanele în cauză au părăsit de mult țara...

asceză și desfrâu

În *Asceză și desfrâu*, carte semnată de matematicianul Adrian N. Voinoiu, credeam că voi întâlni un roman poetic-filosofic. Din păcate, orgoliul i-a jucat autorului o festă, aruncându-l în didacticism și, astfel, vâlm poetic s-a uscat în asceza din titlu, nesuținută de mediul mănăstirii de maici de „rit Him”. Mai mult, mistica de aici se sprijină pe o teodicee și nici o filozofie nu poate să ducă la Dumnezeu lui Avraam. (Vezi strigătul lui Pascal). Desfrăul este dat de numeroasele atingeri ale textului cu contextul, rana principală a autorului fiind comunismul cu toate malformațiile acestuia. Preaplinul autorului tâsnește direcțiile unei curbe plină de tepi. Acesta este graful epicului care se structurează pe pânzele unei funcții multiforme de subiecte pe care autorul, de pe poziția celui care deține adevărul, odihnește în compania personajelor care dihotomizează prea echilibrat.

Evident, autorul caută ieșirea din „angoasa vrajei totalitarismului” pentru a uita totul. Dar pentru aceasta, simte nevoia unei totale mărturisiri. Din acest punct de vedere, apropii conținutului acestei cărți de cel al romanului „Estetica morții” al lui Mihai-Mircea Ciobanu, apărut tot la editura „Mașina de scris”, a căruia reeditare este așteptată.

● Natură statică

Mai mult, pentru că știau duritatea legilor din țările lor în domeniul patrimoniului și nu bănuiau vidul legislativ de la noi, unii traficantii din Italia și Turcia și-au abandonat în vamă bunurile de patrimoniu pe care încercau să le treacă peste graniță (icoane și artă decorativă), ele intrând, astfel, în posesia instituțiilor muzeistice de profil.

O lege privind protecția patrimoniului cultural mobil este de o importanță deosebită și de o urgență maximă pentru România. Protecția patrimoniului cultural este stipulată și în Declarația Națiunilor Unite asupra mediului înconjurător, asumată și de țara noastră, care precizează: „cele două elemente ale mediului — cel natural și creația umană — sunt indispensabile vieții, sunt parte integrantă a drepturilor omului, înțelegând prin aceasta chiar dreptul la viață”.

Potrivit proiectului, patrimoniul cultural mobil va fi clasat în două categorii juridice: a) **Fond**, alcătuit din *bunuri culturale cu valoare deosebită* și b) **Tezaur**, alcătuit din *bunuri cu valoare excepțională*. Deși proiectul nu prevede, se subînțelege și existența a unei a treia categorii — *bunuri culturale comune*. Regimul de proprietate cunoaște două tipuri: cel public și cel privat. Fapt demn de remarcat — prin lege nu se aduce nici o atingere proprietății private, mai mult chiar, se precizează că „statul garantează proprietatea și protecția bunurilor ce fac parte din **Patrimoniul Cultural** și asigură, potrivit legii, baza materială și resursele financiare necesare descoperirii, cercetării, expertizării, evidentei, clasării, conservării, restaurării, protejării și punerii în valoare a acestor bunuri”.

Un loc important este rezervat reglementărilor privind exportul definitiv și temporar, care se poate face numai în condițiile impuse de lege, pentru fiecare categorie de bunuri în raport cu natura proprietății și cu respectarea prevederilor convențiilor internaționale pe care statul român le-a ratificat.

Sunt prevăzute obligațiile autorităților publice, proprietarilor, titularilor altor drepturi reale, precum și ale titularilor dreptului de administrare asupra bunurilor ce fac parte din **Patrimoniul cultural**, de a le proteja împotriva actelor comise sau omise care pot duce la degradarea, distrugerea, pierderea, sustragerea sau exportul ilegal al acestora.

MIHAI IRIMIA
ANCA RUXANDRA MOGOȘANU

Restul de critică, după ce-mi voi câștiga libertatea pentru a reuși detașarea de criticism. Până atunci, înțeleptului îi sunt suficiente câteva rezonante din zona operatorilor, cei care operează între spații și care le caracterizează uneori mai bine decât propriile lor interioare, tocmai datorită privirii complete din interior și exterior în același timp (Logica lui Hermes).

Parafrazându-l pe Herman Hesse, spun: „Vezi tu, Gură de Aur, de scopul meu țin și aceasta: orice aș deveni, dascăl sau matematician, critic sau altceva, niciodată n-aș vrea să ajung în situația de a întâlni un om puternic, valoros și deosebit și de a nu-l putea înțelege, de a nu-l putea cunoaște și de a nu-l putea încuraja”. Numai că, drumul până la a deveni liberi și eu, cel care am de încurajat, cât și cel întâlnit, este încă lung. (Închid cercul cu încă două trimiteri, pentru a-mi defini exact poziția. Plotin: „Numai uitând totul și concentrându-te în tine însuși atingi libertatea...”. Pascal: „Nu înțelegi nimic din lucrarea lui Dumnezeu dacă nu iei ca principiu că El a vrut să-l orbească pe unii și să-l lumineze pe alții”).

Să recunoaștem că noi, cei care scriem, suntem uneori cei luminați de dragoste și, alteori, cei orbiti de mânie.

I.M. P.

PAGINI DE ISTORIE VECHĂ

Aspecte ale vieții culturale în Scythia Minor — sec. IV-VII (2)

Seria episcopilor cu identitate certă, din cetatea Tomisului, ni se relevă în anul 369 p. Chr. mai întâi, cu numele lui *Bretanion* (sau *Vetranion*), cu prilejul conflictului iscat între el și împăratul Valens. Ultimul, trecând prin Tomis după confruntările cu goții în nordul provinciei, se izbeste de cerbicia episcopului tomitan *Bretanion*. Acesta își apără dreapta credință — în spirit niceean — față de arianul împărat, care dorea să impună cetății erezia sa. În urma aprinsei dispute, Împăratul, surprins, îl pedepsește, dar imediat îl grațiază pe cel ce l-a înfruntat într-o biserică, și-i îngăduie să-și păstorească în continuare enoriașii, în credința sa. „Fără îndoială, se spune că din această pricină și scitii (locuitorii Dobrogei de atunci) au rămas la vechea lor credință. Neamul acesta are multe orase, sate și cetăți. Capitala este Tomis, oraș mare și bogat, pe țărmul mării, pe malul stâng pentru cine pluteste cu corabia în Pontul numit Euxin. Și până în ziua de azi stăpânește acolo vechiul obicei ca biserica întregului neam să aibe un singur Episcop. În timpul acela se oblăduia *Bretanion* și Împăratul Valens a venit la Tomis. Intrând în biserică, și îndemnându-l, cum obisnuia el, să se unească cu cei din secta potrivnică, *Bretanion* a discutat cu mult curaj în fața stăpânitorului despre dogma de la Sinodul de la Niceea, apoi l-a părăsit și s-a dus în altă biserică, iar poporul l-a însoțit... Valens a îndurat cu greu această înfruntare. Și prinzându-l pe *Bretanion*, a poruncit să-l ducă în exil, iar nu mult după aceea a dat ordin să fie adus din nou (la locul său). Căci după cum cred eu, vedea bine că scitii sunt supărați pentru exilarea episcopului și se temea să nu pună la cale o răscoală...”

La Sinodul al doilea ecumenic de la Constantinople, din anul 381, participă un alt prelat tomitan, *Gherontie*, pe care împăratul Teodosie cel Mare (379-395) îl îndemna să păstreze credința adevărată în Scythia Mică.

Îl urmează *Teotim I*, pe care Fericitul Ieronim în 392 ni-l prezintă drept *Scythiae Tomorum episcopus*. Eminent teolog și filosof, înzestrat cu nemărginită evlavie monahală, Teotimos se așază în rândul ilustrelor personalități ecclesiastice în Tomis. Poartă corespondență cu Sfântul Ioan Gură de Aur, pentru care a intervenit cu autoritate atunci când marele teolog constantinopolitan a fost acuzat de origenism. În anul 403 se va împotrivi Patriarhului Teophil al Alexandriei pentru atitudinea sa ostilă Sfântului Ioan Gură de Aur, în disputa aprinsă asupra substăntei noii teorii teologice — dispută care implică o atitudine pioasă din partea înaltului prelat tomitan față de Origene.

Fericitul Ieronim îl amintește spunând că „Teotim, episcopul de Tomis din Scitia, a scos scurte tratate sub forma unor dialoguri în stilul vechii credințe. Cred că el scrie și alte lucruri”.

Într-adevăr, scrie omiliile în grecește și latinește. Este preocupat de viața morală a credincioșilor, el însuși fiind un exemplu. Se remarcă printr-o pregătire intelectuală aleasă, stabilește legături cu personalități ilustre din epocă, între care îi amintim pe Sf. Grigorie din Nyssa și pe Evgharie Ponticul — toți fiind adepți ai sfintei comuniuni cu Dumnezeu prin contemplație și asceză.

Aceluiași mare episcop i se datorează acțiunea de convertire la creștinism a hunilor, prezenți atunci în regiune, cărora le câștigă încrederea și simpatia și pentru care devenise „Zeul Românilor”.

Între participanții la Sinodul ecumenic de la Efes din 431, îl aflăm pe Timotei, care semnează: „*Thimoteus episcopus provinciae Scythiae Tomitanae civitatis subscripti*”. Apoi, pe episcopul Ioan, implicat în controversa teologică din epocă — prilej pentru a spune despre el că era „unul dintre cei mai buni teologi ai timpului” și unul dintre „cei mai aprigi adversari ai nestorianismului și eutihianismului” (monifizismul), dovedește o fermă credință ortodoxă.

În anul 449, în fruntea bisericii de la Tomis este Alexander, care semnează și actele Sinodului ecumenic de la Calcedon din anul 451: „*Alexander reverentissimus episcopus Tomitanorum civitatis provinciae Scythiae*” — deși nu participase propriu-zis la lucrări. Mai departe, în 458, aflăm în scaunul episcopal pe Theotimos II, și el angajat în apărarea ortodoxismului, de sorginte niceană, așa după cum reiese din scrisoarea sa, în limba latină, trimisă Papei Leon II (457-476), prilejuită de disputele din epocă.

Actele Sinodului de la Constantinople din anul 520 sunt semnate de episcopul Paternus, care ocupă tronul eparhial între anii 492-520. Cu același prilej, la alegerea Patriarhului ecumenic *Epiphanius*, semnează: „*Paternus misericordia Dei episcopus provinciae Scythiae metropolitanus*”. Astfel se atestă ridicarea Tomisului la rang de mitropolie și funcția sacerdotală supremă va fi deținută de Paternus. De altfel, poate mai înainte, numele său este implicat într-o dispută aprinsă cu renumiții „călugăriști” din provincia noastră, cărora refuză să le recunoască așa numita formulă „theofaseta”, potrivit căreia „unul din Sfânta Treime a păținit prin trup”. Fiindcă mitropolitul Paternus își declină părerea asupra semnificației date de această propunere eretică, va fi reclamat Împăratului Iustinian.

Pe marele taler de argint curat descoperit în 1912 într-un mare tezaur (circa 400 de piese) la Malaia Perescepina, lângă Poltava, în Ucraina, care provine după toate constatările dintr-o biserică tomitană (catedrală?), citim inscripția: „*Ex antiquis renovatum est per Paternum reverentissimum episcopum nostrum. Amen*”. (Talerul — a fost făcut din nou prin grija lui Paternus, prea cinstitul nostru episcop. Amin).

Între anii 550-553, ne este menționat un ultim episcop tomitan: *Valentinian* — și acesta un cărturar cu întinse relații în lumea bisericească de atunci. Întreține corespondență cu Papa Vigilius, căruia îi adresează o scrisoare.

Episcopia și apoi Mitropolia Tomisului avea paisprezece eparhii sufragane constituite în conformitate cu legile de organizare bisericească promulgate încă din vremea împăratului Zenon, din anul 480 (Cod. Iust. I, 3, 35) și asupra cărora stăruie unele izvoare de mai târziu. Dacă la sfârșitul sec. V și începutul celui următor decretul nu poate fi aplicat în Scythia Mică din cauza tulburărilor grave, provocate de invazii, mai târziu, în condiții mai avantajoase, vom asista la o bună organizare ecclesiastică. În Cod. Iust. I, 3, 35, se menționează: „(Împăratul Zenon Augustul)... Decidem ca fiecare oras (...) să aibă în orice caz un episcop deosebit și propriu care să se îngrijească de treburile bisericești. Nimănui să nu-i fie îngăduit în niciun chip (...) să priveze un oras de episcopia sa proprie sau de teritoriul care i-a fost atribuit sau de oricare alt drept și să-l facă dependent în această privință sau în oricare alta de alte orase (...) dar am avut înainte și situația preasfintelor bisericilor aflate sub oblăduirea orașului Tomis din eparhia scitilor, pentru faptul că aceste preasfinte biserici sunt zdruncinate fără întrerupere de incursiunile barbarilor, ori de altfel sunt chinuite de sărăcie și nu pot fi ajutate în alt chip, decât prin mijlocirea iubitorului de Dumnezeu episcop de Tomis, care este și orașul de reședință civilă: hotărâm ca acestea să fie scoase de sub prevederile prezentei legi, și să nu

ADRIAN RĂDULESCU

continuare în pag. 14

JUSTIȚIE ȘI INJUSTIȚII

ROMÂNI DISPERAȚI ÎN CANADA

Montréal are două milioane și jumătate de locuitori. Este situat într-o zonă muntoasă. Aerul curat și briza de aici mă trimit cu gândul la Sinaia. Locuiesc la rude, în cartierul select Outremont. Românii sunt prezenți la tot pasul. Pe strada Van Horne, lângă Sanctuar, descopăr o clădire care poartă denumirea de Dacia Felix. Într-un alt imobil, mai periferic, cu 112 apartamente, citesc numele a 12 familii de români. În cartea de telefon sunt înscrise 38 de persoane cu numele Popescu.

Într-o seară, după ce vizitasem Muzeul de Arte Frumoase de pe strada Sherbrooke și ascultasem un concert coral cu lucrări de Palestrina, Messiaen și Felix Mendelssohn, la Catedrala Crist Church de pe Union Avenue, relaxat, urmăresc obșnuitul telegen. Războiul din Iugoslavia și rezultatul alegerilor din Israel sunt capetele de afiș. Aștept interesanta emisiune „Le Point”. Cu un ton neutru, crainica anunță că la bordul navei „Conmar” au fost găsiți doi tineri români morți prin asfixie. Ei se adăugă altor 12 tineri din România ascunși în containere și decedați în ultimele luni, în aceleași condiții.

Discut la telefon cu cunoscutul avocat constantin Lucian Grigore, stabilit în Canada, și cu alți prieteni originari din România despre tragicul eveniment. Deși sunt obișnuiți cu asemenea știri, în această seară sunt și ei marcați de cele întâmplate. A doua zi știrea este reluată de radio și ziare. Se dau noi amănunte. În ultimele luni au încercat să intre în Canada peste 100 de români, care au fost descoperiți ascunși pe nave maritime.

În seara de 20 mai, la emisiunea TV, de la orele 22, Bazil Gliga, președintele Federației Asociațiilor Românilor din Canada și președintele Centrului Român de Comerț din Canada, redactor șef al revistei lunare „Tribuna noastră”, om de afaceri, cu studii juridice și economice, arată, cu sobrietate, în cunoștință de cauză, că tinerii români își părăsesc țara, riscându-și viața, datorită sărăciei. În numărul pe luna mai al revistei pe care o conduce, Bazil Gliga prezintă drama tinerilor români referindu-se la un caz anterior: „Aprilie 1999. Patru tineri români debarcă într-un port canadian și solicită statutul de refugiat. Au coborât pe picioarele lor după un voiaj clandestin într-un container. Dar nu sunt singurii. Alți trei sunt pe năsalie. Lipsiți de sfaturi competente, nu au avut prudența de a se asigura cu cele necesare și, în containerul unde se ascunseseră, lipsa de aer proaspăt i-a ucis, pe cei care plecaseră din România tocmai pentru a putea respira”.

Articolul poartă titlul „Tineret — mândria țării”. Îl vizitez pe Bazil Gliga la sediul firmei sale „Inter Pallass Voyages” de pe strada Sherbooke Quest, care mă primește cu amabilitate și-mi oferă un exemplar din colecția revistei „Tribuna noastră”. Peste alte câteva zile, când cumpăr un album de artă de la librăria Muzeului de Arte Frumoase, la un pret cam piperat, o doamnă mă întreabă, din curiozitate, de unde sunt. Îi răspund că din Europa. La insistențele ei, îi spun că sunt din România. Mă

eminescu...

urmare din pag. 5

frantuzită, aceste lepădături ale pământului, această lepră a lumii și culmea a tot ce e mai rău, mai mincinos și mai las pe fața întregului univers face politică și fanfaronadă prin gazete și se gesează de reprezentanții unei nații ai cărei fii aceste stăpînituri nu sunt și nu pot fi, tot pe atunceă soldatul nostru umblă gol și desculț, flămând și bolnav... Și tot în această vreme vezi greci obraznici în mijlocul Bucureștilor, refuzând de a-i primi în cartier”. Pamfletul devine furibund, tonul și invectivele prevestesc mult mai cunoscutele și celebre versuri din *Scrisoarea III*. Adăugarea elementelor alogene vine să structureze teoria de „om și om”, pe care o aminteste spre sfârșit, astfel: „dorobanții” vs. „grecotei, venituri, bulgăroi”. Urmează mai sus amintita sintagmă ce încheie pamfletul, când situația este prezentată iarăși polarizant: „călăi” vs. „victime”.

Dorobanții este un pamflet model — am putea spune — pe această temă. Nu este însă singurul articol unde Eminescu prezintă situația dezastruoasă a oștirii române aflate în război. Cuvântul vitriolant, antiteză, ironia sprijină intenția publicistului de a pune în mișcare conștiințele pentru a dovedi că, de fapt, discursul său are o finalitate: destinatarul, lectorul. Această „dialogizare interioară” (V. Bochtin, M. — *Probleme de literatură și estetică*, 1982) este cea care declanșează comunicarea. În felul acesta, la nivel afectiv, distanța dintre emițător și destinatar se

privește cu compasiune. Probabil că se gândise la concetățenii mei morți în condiții tragice în calele vapoarelor transoceanice.

Într-un apartament luxos din Montréal, apoi într-o vilă, cum vezi numai în filme, pe vârful unui munte, departe de marea metropolă, mi se cere să explic gestul disperat al românilor care își riscă viața pentru a ajunge pe pământ canadian. Cunoșcându-mi interlocutorii — oameni culti, inteligenți, de bună credință, dar prea bogați — îmi dau seama că orice argumente as aduce, că orice fapte le-aș relatea n-aș putea fi în stare să-i fac să înțeleagă drama românilor și refuz să fac vreun comentariu. Singurul care intuiește realitatea este Marc, un tânăr canadian cu o imaginație și o curiozitate neobișnuite, care îmi confirmă că, acaparată de business, operează mental cu cifre. Îi vorbesc despre un personaj al lui Camil Petrescu, care în alt context, spunea că vede idei. Marc și-a propus să viziteze România peste doi ani. Până atunci se informează prin Internet. A doua zi după amiază urmează să plece la New York, cu vaporul propriu, împreună cu familia. Copiii tocmai încheiaseră excelent anul școlar și erau fericiți.

Răsfoiesc ziarul „La Presse” din 9 noiembrie 1998 și ochii îmi cad pe articolul „Avocată vinovată de a-și fi înfundat propriul client”. Din el reiese că românul Traian Toader a fost găsit într-un container și a cerut statut de refugiat, pe motiv că în România ar fi persecutat politic și pentru că este homosexual. Pentru a-i apăra interesele în fața autorităților canadiene, Toader a angajat-o pe avocata Anca Olariu. Când cazul a ajuns la tribunal, Toader a renunțat la serviciile doamnei Olariu și a angajat un alt avocat. Imigrantul a declarat că avocata l-ar fi îndemnat să fure, pentru a face rost de bani să plătească onorariul. Avocata, după ce l-a apărut în fazele inițiale, l-a reclamat pe Toader, susținând că cererea de azil se bazează pe fapte ireale, că în România a fost condamnat pentru furt. Cazul a avut ecou în presa canadiană. Și revista „Tribuna noastră” a condamnat fapta avocatei Olariu. Ea a fost suspendată din barou, până la soluționarea procesului declanșat împotriva sa. În Canada se respectă statul de drept.

mai, 1999, Montréal

TITUS RUSU

• Natură statică

CULTURĂ ȘI SEXUALITATE

Cele mai vechi relatări le datorăm lui Herodot care a călătorit în anul 448 î.Cr. în Egipt pentru a vedea orasele templelor de pe Nil. Cu această ocazie trebuie să fi vizitat și acele taverna care, pe vremea marelui faraon Keops (circa 2500 î.Cr.), aveau rolul de localuri de amuzament. Egiptenii, temperamental și iubitori de viață, considerau neimportant faptul că dragostea a devenit o meserie. De ce n-ai cumpăra o femeie ca pe o bere sau un vin de smochine, dacă așa ti-e gândul. Pentru o fată simplă era oricum mai plăcut să aștepte clienți într-o tavernă decât să lucreze pe câmp, în ferme sau în cariere de piatră. Multe fete își cunoscuseră în astfel de taverna viitorii soți. Herodot relatează și câteva legende, spre exemplu: Regele Ramses și-a obligat propria fiică să se stabilească într-un tavernă și să accepte bărbații ce vor veni, dar să-i oblige, când le oferea farmece, să-i povestească fapta lor cea mai reprobabilă.

Acestui rege, nouă necunoscut, i se furase tezaurul coroanei și își folosi întreaga perspicacitate să găsească hoțul. Dacă a avut succes și cu câți bărbați a trebuit să se culce printea până să descopere hoțul sau dacă tatăl ei a renunțat, nu ne spune Herodot.

O altă legendă, devenită celebră, relatează despre problemele financiare ale regelui Keops, care începuse construcția cunoscutei piramide și, ca mulți alți megalomani, a fost depășit de costurile crescânde.

Secat de cheltuieli, s-a dat la aceeasi nerusinare de a-și trimite propria fiică într-o tavernă poruncindu-i să pretindă de la toți mesterii o anumită sumă de bani. Fata însă nu executa numai porunca tatălui, pentru că vroia și ea să lase ceva în urmă. De aceea solicita fiecărui client și o piatră pentru propria-i lucrare. Din aceste pietre, i-a spus un preot lui Herodot,

s-a ridicat piramida mijlocie.

Este o poveste tipică de ghid de turism, chiar dacă născocită de un preot.

Despre taverna Herodot știa câte ceva și din orașul său de baștină. În Atena și Corint existau nenumărate localuri, amenajate cu circa 100 de ani în urmă, când Solon a reorganizat relațiile economice și sociale. Solon, cunoscut din cărțile de istorie ca „legiutorul Atenei”, se preocupase nu numai de politică și economie, dar și de toate amănuntele vieții în stat. S-a preocupat și de o anumită ordine în domeniul pietii iubirii.

Atena era un oraș cu o dezvoltare rapidă, zguduit de crize, în care trăiau soldați, marinari, sclavi eliberați, atenieni liberi și mulți străini din toate popoarele Orientului Apropiat, într-o amestecătură colorată. Ideea încazării fetelor nu i-a venit din considerente morale, ci practice: numai o clară compartimentare, bazată pe stări sociale asigură dreptatea socială.

De la vizitatori se încasau taxe de intrare, independent de pretul pentru fete. Atenienii erau încântați de măsurile lui Solon, deoarece fixase tarife mici, așa că doar prin reglarea pretului s-a calmat piața iubirii și favoarea fetelor era accesibilă. Mai puțin încântate erau acele fete care-și făcuseră singure prețul pe piață și acum erau confruntate cu o concurență neplăcută.

Fetele din casele nou înființate se numeau „dictieriade”; fetele ce dansau și cântau la ospete „auletride” (aulos=fluiet) și, în sfârșit, cele care aveau o educație mai bună decât celelalte și care se numeau „hetaire”. Dufour, clasicul istoriei prostituției, scrie: „Primele erau, într-un anumit fel, sclavele, următoarele erau ajutoare iar cele din urmă regine”. Această categorisire corespundea întrucâtva societății elene în general și prostituția oglindea societatea din Atena ca și pe cea din Babilon, Susa, Heliopolis sau Ninive, împlinindu-și funcția de „ventil”.

Dictieriadele erau în supravegherea statului, în principal prin faptul că trebuiau să plătească impozit asupra veniturilor. Tavernele erau concesionate către întreprinzători pentru ca statul să poată conta pe sume fixe la buget prin delegarea efortului de încasare a impozitelor.

Impozitul, în greacă „pornikotelos”, era așa de important pentru bugetul Atenei, încât orice plecare a unei dictieriade era o pierdere sensibilă. Fetele trebuiau, când vizitau vreo rudă la țară, să obțină o aprobare specială și să ofere garanții că se întorc. Beneficiau, însă, de un avantaj ca toți vizitatorii: nu puteau fi scoși nici de poliție și nici de creditori. Taverna se bucura de imunitate. Romanii au preluat de la greci serviciul de impozitare a prostituției, devenind atât de normal, încât și Vaticanul l-a menținut. Contra acestei practici s-a revoltat călugărul reformat Martin Luther care, în mod cert, nu cunoaștea tradiția istorică.

G.M.T.

(fragmente dintr-o carte în pregătire la editura CONSTANT)

reduce până aproape de eliminare.

Ne putem întreba, iarăși, în finalul articolului nostru: a fost Eminescu împotriva intrării României în războiul din 77-78? Categorie, da! Cu o nuanță, însă, una deductibilă, căreia istoria i-a dat parțial dreptate, într-o luare de poziție din 3 ian. 1878, „Presa” reproduce: „Intrară în război, fapt care se putea foarte bine aproba și sprijini, dar intrară cu o armată nepregătită cu nimic, grație ineptiei și culpabilității lor administrației și fără nici o convenție stipulând și marginea sacrificiilor și întinderea beneficiilor pentru români...”.

un eseist justițiar

urmare din pag. 7

hermeneutică este cel al modei de a aborda o operă ca un tot al unor intenții ascunse și nu ca un obiect structurat și conceptualizat la lumina zilei, fapt asupra căruia atenția a fost atrasă de Georges Poulet și, pe urmele lui, de Eugen Simion, pe care Florian Bratu îl urmează fără rezerve în demersul său, ceea ce nu înseamnă că personalitățile îl inhibă până la a le conspecta în stare de hipnoză. Astfel, lui G. Bachelard pentru care are un adevărat cult, eseistul ieșean îi reproșează, în consonanță cu Jean Burgos, că nu se apleacă suficient asupra naturii imaginii și a funcției creatoare a acesteia, ci le inventariază și trimite la o trăire simpatetică a lor, dându-se mereu drept cititor și nu critic care să ne inițieze în text și să ne lase pradă visului, urmând „oniric” căile profunde ale labirintului textului.

Bachelard e un fantezist ce întreține confuzia dintre mecanismele creatoare ale textului și cele ale lecturii. În ceea ce privește limbajul lui Bachelard, se ridică întrebarea dacă nu cumva savantul raționalist nu-i face cumva deservicii poetului-filozof, imaginația creatoare având cu totul alte funcții decât cea reproductoare, printre care și una a irealului.

Eseul consacrat lui Camus are în prim plan *Mitul lui Sisif* și se constituie ca pledoarie pentru încadrarea autorului *Ciume* în corpurile filozofilor, chiar dacă algerianul și-a refuzat toată viața acest titlu. Se invocă drept argumente faptul că eseistul și romancierul francez e prezent în toate creșterile de texte filozofice care apar în Franța în anii din urmă. Camus poate fi privit ca un filozof fără paradigmă, neavând un sistem elaborat, dar excelând în aforism și eseu, vocația sa fiind cea de gânditor fără frontiere, plecând de la individual către general, adică de la propriile-i mituri și obsesii având drept constantă fundamentală invenția, desăvârșirea sa artistică stând tocmai în nedesăvârșire. Sisiful camusian nu mai are nimic grecesc în el, voința sa de a lua totul de la capăt fiind o sfidare a destinului. Coborârea lui de pe munte se face cu bucuria că destinul îi aparține, el înfrunghind imaginea Omului cu un surplus de vitalitate, actul său fiind unul creator, iar înțelegerea destinului apărând ca o expresie a libertății.

Cărțile lui Florian Bratu se citesc cu plăcere și interes și ele impun un stil — cel al onestității intelectuale, pirateriei mascate de idei fiindu-i preferat citatul autorizat și claritatea terminologică, chiar dacă aceasta se învecinează uneori cu

pedanteria orgolioasă a profesorului care, furat de fascinația ideilor sale, uită că s-a sunat de ieșire.

aspecte al vieții culturale...

urmare din pag. 13

fie deloc supuse constrângerii ei, ci să rămână cu organizare proprie”.

Odată depășită această stare precară din provincie, în sec. VI apăruseră deja paisprezece episcopii: Axiopolis, Capidava, Carsium, Callatis, Constantiana, Histria, Tropaeum Traiani, Noviodunum, Aegyssus, Salsovia, Halmyris, Zaldapa, Dionysopolis (ultimele două pe teritoriul de azi al Bulgariei) și Tomis. Documentele literare și epigrafice, ne mai aduc stiri despre episcopul Arian, *Auxentios* discipolul lui *Ulfilas* și mai târziu de *Dulcissimus*. Pentru episcopia de la Callatis, o inscripție din sec. VI pe o cruce de calcar, ne păstrează numele lui *Stephanos*. Mai știm, de asemenea, că și alte basilici, de exemplu, basilica de marmură de la Tropaeum Traiani și altele care aveau baptisterii sau construcții caracteristice constituiau sedii episcopale. La Tomis, organizarea bisericească la nivel superior, este de lungă durată: o regăsim datată în sec. X-XI, ca arhiepiscopie. În acest sens, amintim un document din timpul împăratului Heraclius (610-641), *Notitia lui Epiphanius*, care menționează Tomisul ca reședință arhiepiscopală, în ciuda masivelor distrugerii avaroslave și apoi bulgare; iar pentru sec. VIII *Notitia Episcopatum* confirmă trăirea vieții creștine, desigur, în condiții vitrege.

LABIRINT

• **Cronica** nr. 5 publică un interviu cu profesorul francez Jean-François Mattéi. Referitor la modul de a filosofa specific secolului al XX-lea, profesorul întrevede o criză generalizată a sensului: „Putem spune despre sens că omul nu l-ar fi negat cu o asemenea furie, în epoca noastră, dacă nu simțea înăuntrul său că l-a pierdut”. Bogdan Mihai Mandache glosează pe marginea celei mai recente cărți a profesorului, intitulată **Barbaria interioară** ('99).

• **Din Calende** (nr.2) ne-au atras atenția: fragmentul de roman semnat de Dumitru Ungureanu, articolul despre Brâncuși al Cătălinei Novac, florilegiul de poezie americană tradus de Ileana-Silvia Ciornei.

• **Jurnalul literar** nr. 7-10 se arată preocupat de „cazul” Caraion. Contribuie după puteri la eventuala lui elucidare: Geo Șerban, Vintilă Horia, Sanda Stolojan, Mariana Sipoș, Ion Solacou, Ileana Corbea, Nicolae Florescu. Foarte interesant ni s-a părut interviul cu Valentina Caraion.

• **Poezia**, nr. 7, revistă „de cultură poetică” publicată la Iași, este pur și simplu impresionantă. Cele nu mai puțin de 250 de pagini, sunt o adevărată desfătare pentru iubitorul de poezie.

• În **Familia** nr. 4 Luca Pițu, acest „pipe-line al logosului”, în stilul care l-a consacrat, îi face cu ou și cu oțet pe profesorii Universității Al.I.Cuza, și nu numai pe ei. Cine să-l ia în seamă pe căldurile astea?

• În **Ramuri** nr. 5-6, D.Tepeneag, întrebat dacă a citit un anume articol semnat de M.Cărtărescu, afirmă negrupe alb: „Casă fiu sincer, nu l-am citit, desi eu am scris despre el, și l-am și ironizat într-un sotron”.

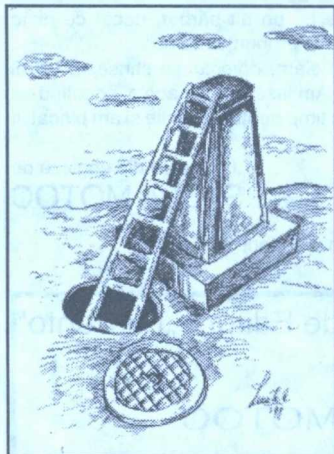
• Din **Paradigma** nr. 7 ne-au atras atenția câteva inspirate poeme de Liviu Ioan Stoiciu, două articole solide despre opera poetului semnate de Stefania Mincu și Marin Mincu, un fragment de roman semnat de Lucio Klobas (**Gândirea extremă**).

• **Convorbiri literare** rămâne în topul celor mai bune reviste literare românești. Spicuim din sumarul numărului 5: interviurile cu Bujor Nedelcovici și Ion Cristoiu, articolul lui Dan-Silviu Boerescu despre „mândra lume veche...” în viziunea lui Zigu Ornea, articolul lui Cristian Livescu despre ultima carte a lui Petru Creția, cronica ideilor susținută de Adrian Dinu Rachieru.

• **Dacia literară**, o revistă cu un profil aparte, mai puțin implicată în torentul vieții literare, cu o înfățișare grafică un pic cam ternă — ilustrațiile sunt alese parcă din vechi manuale de română — beneficiază de colaboratori de prestigiu, în special din rândul universităților ieșene.

În numărul 33 citim cu interes câteva file din istoria Teodorenilor, depănate cu vervă de Constantin Ciopraga, articolul Elvirei Sorohan despre Călinescu și programul „Jurnalului literar”, însemnările lui Constantin Cioroiu despre reeditarea din 1982 a Istoriei Literaturii... Într-o corespondență din Paris, Doina Lemny face o inedită incursiune prin biblioteca lui Brâncuși. Petru Ursache se apleacă asupra tratatului de estetică publicat de Al.Dima în 1947. Am citit cu încântare evocările unui fost primar al Iașului, Mihai Negruzzi, scoase la lumină de Olga Rusu. Milică Dincă cercetează cu acribie „trecutele vieți” ale celor din familia Pogor. Pe Al.Husar îl interesează „Eminescu și teatrul”, iar pe Constantin Parascan „Condiția biografiei literare”. Și, în sfârșit, Daniel Corbu, hodoronc-tronc, se arată convins (noi nu suntem) că Angela Marinescu e „un mare poet european”; poemul „Parcul”, de pildă, ar fi comparabil „prin forță, imagerie, structură” cu „The Waste Land” a lui T.S.Eliot!!

ARIADNA

• În perioada 22 mai-6 iunie o delegație a Uniunii Scriitorilor din România a vizitat China la invitația Uniunii Centrale a Scriitorilor din această țară. Din grupul scriitorilor români, alături de prozatorul Constantin Novac, redactor șef al revistei „Tomis” și secretar executiv al Filialei „Dobrogea” a U.S., au mai făcut parte: criticul literar Gabriel Dimisianu, director adjunct al revistei „România literară”, poeta Doina Cetea — secretar executiv al Filialei Cluj a U.S., criticul literar Ioan Holban, directorul Teatrului Național din Iași, criticul literar, prof.univ.Eugen Negrici. Aceasta este prima invitație adresată unei delegații române din partea Uniunii Centrale a Scriitorilor. Grupurile de scriitori români care au vizitat până în prezent China au fost invitate doar de Asociațiile scriitorilor din diferite provincii.

• În perioada 25 aprilie-1 iunie, scriitorii: Denisa Comănescu, redactor șef al Editurii „Univers” și Nicolae Motoc, membru în Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor, au fost oaspetii Asociației Scriitorilor danezi, unde au avut numeroase întâlniri cu: Kurt Wilby, directorul „Asociației”, cu membrii Comitetului Internațional al Scriitorilor danezi. Au vizitat: Colegiul Popular din Borup, Biblioteca Municipalității din Lyngby-Taarbæk, Parlamentul danez, Municipalitytea din Balerup, Muzeul de Stat de Artă, Muzeul din Louisiana, Institutul de Cultură danez ș.a.

• O delegație formată din: Constantin Cioroiu, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S., director adjunct al Bibliotecii Județene Constanța, Ovidiu Dunăreanu, membru în Comitetul Filialei „Dobrogea” a U.S., redactor la revista „Tomis” și profesorii Culicea Vanghele și Stefan Iordache, șefi de birou la Biblioteca județeană Constanța — a participat, în perioada 3-7 mai, la cea de a 5-a ediție a „Zilelor Bibliotecii «Ovidius» din Chișinău. Pe durata vizitei în capitala Republicii Moldova, grupul constăntean s-a bucurat de o primire caldă, frățească. Alături de el, la prezentările de carte, simpozioanele științifice, întâlnirile cu reprezentanții unor edituri, la sedinta cenaclului „Ovidius”, în vizitele la bibliotecile din cartierele Chișinăului, s-au aflat prietenii ai Constanței, scriitorii, oameni ai bibliotecii, de o remarcabilă deschidere: poetul Ianoș Turcanu din partea Departamentului de

Schimb cultural

Între marile orașe-porturi din lume cu care Municipiul Constanța se înfrățește, se numără și orașul Turku din Finlanda. În cadrul schimburilor culturale periodice cu această frumoasă metropolă a nordului Europei, Constanța l-a avut ca oaspete, în ultima decadă a lunii mai, pe domnul Sandor Tóth, reprezentantul Comitetului de Cultură al orașului finlandez. În programul vizitei sale s-a aflat și o întâlnire cu directorii instituțiilor de cultură și artă din municipiul nostru. Dialogul, oraganizat de Biroul de Relații Internaționale și protocol al Primăriei, reprezentat de d-na Liliana Panaitescu, la Muzeul de Artă Populară, s-a bucurat de o largă audiență și de un real interes. Au fost prezenți: Ana Maria Munteanu și Francisc Strănad de la Teatrul de Balet „Oleg Danovski”, Maria Magiru — Muzeul de Artă Populară, Alice Dinculescu — Fondul plastic al U.A.P., Simona Rusu — Muzeul de Artă, Ovidiu Dunăreanu, Revista „Tomis”, Costin Antonescu — Centrul Județean al Creației Populare. După schimbul de opinii și idei și după vizitarea sălilor de expoziție ale muzeului, oaspetelui și invitaților le-a fost oferit un scurt spectacol de jocuri și muzică populară susținut de soliști, orchestra și dansatorii ansamblului „Plaiurile Dobrogei”. La această reuniune, d-nul Sandor Tóth a fost însoțit de d-nul consilier municipal Octavian Axente, șeful Comisiei pentru cultură a Consiliului municipal și de plasticianul Bella Czitrion, un bun cunoscător al limbii române și prieten al Constanței, care a îndeplinit și misiunea de translator.

OIDIU DUNĂREANU

Cultură al Primăriei Municipiului Chișinău, Lidia Kulicovski, director Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu”, Larisa Căslaru, director adjunct al aceleiași instituții, Elena Butucel, director Biblioteca „Ovidius”, scriitorii Leo Butnaru, secretarul executiv al

VIAȚA FILIALEI

Filialei U.S.R. de la Chișinău, Nicolae Rusu, director al Fondului Literar al scriitorilor din Moldova, prof.Valeriu Scifos de la Institutul de dialectologie din Chișinău.

• Scriitorul Florin Slapac s-a întors recent din Spania, unde, beneficiind de o bursă „pentru merite literare”, a avut ocazia să lucreze timp de o lună la noul său roman.

• La a treia întâlnire a scriitorilor români de pretutindeni, organizată la Neptun între 1-7 iunie, de Uniunea Scriitorilor din România, din partea Filialei „Dobrogea” a U.S. au participat: Nicolae Motoc, Arthur Porumboiu, Ovidiu Dunăreanu, Florin Slapac, Sorin Roșca, Dan Perșa și Emilia Dabu.

• Radio România Cultural a realizat, în luna mai, trei emisiuni cu membrii Filialei „Dobrogea” a U.S. Una a fost dedicată revistei

de cultură „Tomis”, la care au participat: Constantin Novac, redactor șef, Nicolae Motoc — redactor șef adj. și Florin Slapac — redactor. Alte două, sub genericul „Viața cârtilor” au prezentat microinterviuri cu scriitorii: Florin Slapac, Ovidiu Dunăreanu, Dan Perșa și Nicolae Rotund privind noile lor aparate editoriale.

• În sala „Nicolae Grigorescu” a Muzeului de Artă, luni, 24 mai, scriitoarea Cristina Tamaș și-a lansat volumele „Teatrul” și „Fenomenul Baudelaire și poezia română modernă”. Cuvântul de început a aparținut directorului Editurii „Ex Ponto”, Ioan Popișteanu. Prezentarea studiului critic a fost făcută de Ovidiu Dunăreanu și de prof. Ileana Mihăilă (Universitatea „Ovidius”). Volumul de teatru, ce include piesele „Omul din cerc” și „Tata nu mai e ministru” a fost prezentat de regizorul Dan Puican — cel care a realizat versiunea radiofonică a primei piese din volum. Actori Diana Cheregi și Mircea Pânzaru au citit un fragment din „Omul din cerc”.

• Poetul Arthur Porumboiu și-a lansat joi, 6 mai, la Casa Armatei, în cadrul sedintei Cenaclului literar „Mihail Sadoveanu” noua sa carte de aforisme, cugetări și poeme gnomice **Înțelepciunea ascetului** (Editura „Ex Ponto”). Despre semnificația acesteia și despre activitatea literară a autorului a vorbit Ovidiu Dunăreanu.

SANDA GHINEA

EPIGRAMA

Cristina Tamaș debutează în dramaturgie cu volumul „Omul din cerc” și „Tata nu mai e ministru”

Spunea făcându-l pe magistrul „Omul din Cerc”: „Auzi, monn cher”, n-o mai fi taică-său „Ministru”, dar ea „se tine cu-n Bancher!”

pragul parlamentar crește

Cei care ne-au slujit cu drag, sacrificându-se, în plus, fiind încurajați de prag, poate-or vedea Pragul de Sus.

dicție

Ca să-nțelegem ce-i cu tara, și să pătrundem câte sunt, ca „Purtător de clar cuvânt”, s-ar potrivi acum — Ciumara!

CALENDAR DOBROGEAN

iunie

5.06.1917 — S-a născut Marius Ralian, poet
6.06.1965 — S-a născut Valentin Busuioc, poet
8.06.1911 — S-a născut Nicolae Papatanasiu, poet, prozator (m.2.06.1967)
8.06.1984 — A murit Constantin Scrima, poet (n.20.09.1918)
14.06.1943 — S-a născut Carmen Tudora Chehiaian, poet, critic literar
15.06.1909 — S-a născut Virgil Teodorescu, poet (m.24.06.1987)
15.06.1941 — S-a născut Dan Culcer, critic literar
17.06.1902 — S-a născut Romeo Alexandrescu, muzicolog
17.06.1925 — A murit Anghel Saligny, inginer, om de știință (n.14.05.1854)

18.06.1914 — S-a născut Al.Raicu, poet, prozator
20.06.1962 — A murit Victor Papacostea, istoric literar, filolog (n.21.01.1900)
21.06.1906 — S-a născut Cristea Grosu, artist plastic
23.06.1909 — S-a născut Ovidiu Papadima, istoric literar, folclorist
25.06.1862 — S-a născut Petru Vulcan, poet, prozator (m.5.02.1922)
25.06.1920 — S-a născut Ar.G.Bogassian (Bogdan Căuș), poet, publicist, compozitor
26.06.1927 — A murit Vasile Pârvan (n.28.09.1882)
27.06.1916 — S-a născut Liuben Dumitru, poet (m.4.02.1983)
29.06.1913 — S-a născut Lola Stere-Chiracu, prozator
30.06.1936 — A murit Ion Borcea, om de știință (n.13.01.1879)
30.06.1938 — S-a născut Constantin Cioroiu, prozator, publicist
? .06.1939 — S-a născut Mariana Filimon, poet, publicist

GELU CULICEA

JOHN ALLEGRO ciuperca sacră și crucea plante și medicamente

Deoarece viața derivă din sământa divină, rezultă că cel mai puternic medicament ar fi sământa pură a zeilor.

Se credea că unele plante au seva sau rășina asemănătoare zeilor, „puritatea” și „sanctitatea” lor fiind măsurată în funcție de puterea lor de a ucide, vindeca sau intoxica. În limba sumeriană există același cuvânt pentru „a trăi” și „a intoxica”, TIN, iar „copacul vieții”, GESHTIN, este vita de vie. În mod similar grecescul *oinos* și ebraicul *yayin* au aceeași rădăcină sumeriană IA-U-NU, „sământă”.

Folosirea numelui Iisus (în greacă *iēsūs*) ca o invocare a înșănătoșirii, este corectă și potrivită. Cuvântul original ebraic *yēhoshūa*, Joshua, provine din sumerianul IA-U-ShU-A (ShUSh), „sământă care salvează, vindecă”. Evreii elenizați foloseau pentru „Joshua” cuvântul grecesc *iasōn*, Jason, „vindecător” și verbul aferent *iaomai* „a vindeca”. Ca o ironie, în Noul Testament, prin mențiunea „Doctore, vindecă-te singur!” (Luca 4:23), se face aluzie directă la semnificația numelui, pentru că, cu siguranță numele lui Iisus se leagă de titlul „Mântuitor”, grecescul *sōtēr*, al cărui primele element reflectă cuvântul sumerian ShU, „a salva”, deci pe bună dreptate este folosit în limba greacă pentru cel care salvează de boli, rău, primejdie, și este un epitet comun al lui Zeus și al regilor.

Zeul fertilității Dionis (în greacă *Dionusos*), a cărui emblemă de cult era falusul în erecție, era de asemenea, zeu al vindecării și numele lui, IA-U-NU-ShUSh, este aproape identic cu cel al lui Iisus.

Zeitatea fertilității, apoi, a apărut în toate ființele, dar în unele mai mult decât în altele. Acele plante înzestrate cu puterea de a vindeca sau ucide, au devenit obiectul de studiu al doctorilor-vrăjitori, profetilor și preoților lumii antice și cunoștințele lor au fost predate mai departe doar colegilor de breaslă, fiind păzite și nefiind divulgate celorlalți. Pe lângă denumirea și identitatea plantelor, ei au ținut secret și numele demonilor bolii și ale îngerilor protectori de a căror putere era nevoie pentru a păstra în siguranță prețioasele medicamente. Mai mult, o parte esențială a „vindecării” sau a redării vieții era cunoașterea structurii psihologice și filozofice ale pacientului și a gradelor „spiritelor luminii și întunericii” cu care a fost dotat de către soartă încă de la naștere. Aceste trăsături de caracter și ale constitutiei fizice puteau fi determinate prin metode astrologice, ca atare doctorii antici erau și astrologi. Ei erau și profeti, și cei care fac pronosticuri. Artele vindecării și religiei erau inseparabile.

CAPITOLUL V

Numele plantelor și misterele ciupercii

În secretul care învâluie colectarea și transmiterea prescrierilor medicale vechi apar începuturile cultelor misterioase din Orientul îndepărtat. Dacă vrem să le descifrăm secretele, trebuie să descoperim într-un fel numele ingredientelor lor principale, plantele și medicamentele pe care le preparau profetii și doctorii. Noi avem cel puțin avantajul cunoașterii limbii celei mai vechi vorbită în acele locuri, și în multe cazuri putem să descifrăm numele plantelor, ale îngerilor și demonilor corespunzători. Dar trebuie să recunoaștem că, dintre toate domeniile cercetării vieții lumii antice, identificarea denumirilor plantelor este una dintre cele mai dificile.

Vechii botaniști erau la fel de conștienți de această problemă ca și cercetătorul modern. „O dificultate în plus în botanică” scria Pliniu acum 1900 de ani, „este varietatea denumirilor date unor plante în diferite locuri”. Cu cât este mai ciudată iarba medicinală, cu atât sunt mai demne de observat caracteristicile lui, cu cât este mai mare numărul denumirilor populare. Dioscorides, de exemplu, dă 40 de nume mătăgunei, faimosul afrodisiac cu ajutorul caruia Lech a obținut o noapte de fericire absolută alături de Iacob (Gen. 30:14 ff.) și ale cărui proprietăți narcotice nu au fost suficiente pentru a-l adormi pe Othello.

Până destul de recent, botaniștilor le lipseau metodele adecvate de clasificare, așa că plantele erau grupate pe baze pe care noi le-am numi astăzi caracteristici secundare.

Astfel, vorbind despre primul-de-pământ, Pliniu afirmă că „o a treia varietate are același miros și ca atare, același nume”. Chiar și acum, inexactitatea denumirilor plantelor locale este o problemă pentru botaniști. Pliniu se simțea foarte frustrat: „Motivul pentru care multe ierburile medicinale nu sunt cunoscute”, scrie el, este pentru că, cunoașterea lor este limitată la folclor, căci tărâni sunt singurii care trăiesc lângă ele. Mai mult, când întâlnești doctori peste tot, nimeni nu îi caută. Multor plante simple, de asemenea, le lipsește denumirea, deși proprietățile lor sunt cunoscute... Motivul cel mai dezagreabil pentru aceste cunoștințe insuficiente este acela că cei care le posedă, nu îi învață și pe alții, ca și cum ar pierde ceva dacă și-ar împărtăși cunoștințele cu alții”.

traducere de
JEAN DRĂGAN

JOSÉ LUIS REINA PALAZÓN

peisaj invizibil

Cerul a avut dintotdeauna un albastru dificil
Copacii au crescut la întâlnire cu hazardul lor
cubicii auriti hibernali însetați
Înflorirea lor a fost mereu un efort al zăpezii

Munții liniștiți sau încinși de furtună
erau păsune pentru liniște...

Depărtarea lor — percepție înaripată —
cu vârfuri ce strălucesc în cioburi de oglindă

Rămânea vântul. Ochiul care stie tot
traversându-se, care invadează realitatea și dorința. Cine împarte sau apropie lumea (de noi)?

Nu există suflet fără un adevăr al său
cristal fără foc.

Dincolo de spirit amintirea de ieri e *acum*-ul uitării. Umbra corpului tău

nisip viu ce diluează prezentul

Vezi distanta visului, imaginea care îți penetrează inima

neîndemânatică
Sunt doar un semnal scurt pentru a-ți halucina timpul. Ingrat este gongul său.

Decantează-ți vorba apa care te trăiește
este încă iluzie în fața ochilor tăi strălucitori. Fără teamă sau compasiune.
Conștientă de visul tău. Pură realitate.

Viața e mereu un peisaj care survine dintr-o clipire.

eros orb

Prezentă,
oră și lumină:
corpul tău.

Dă-i un sărut.

Împărțit
în inimă izbucnește trupul

Mută
surdă carnea
închide vorbele
care te pot orbi

Îți încui surâsul
între mâinile mele
Arde în nebunia mea
deziluzia ta

Visez.
Ce voce dezaprobă
corpul. Nimeni
nu-l aude. Dacă
n-ar schimba careva
nici strigătul tău nici focul meu
în monede

Să ne ogindim într-o vizită
goi-goluți pe fața mortii.

when I am alone I am happy

„The crimson phalloi of the
sassafras / leaves”
(William Carlos Williams)

Ceea ce tu privești și nu simți
nu e mai tare decât dragostea. Aerul rece.

Cerul rănit.
Venele ecarlat

Tu nu închizi
ușa

În spate ți-a rămas inima
Ea nu aude strigăte
nici nu îmbătrânește

Lumina sa
trece prin frunze

și tristetea
îți aprinde pupila

Ea speră
în pasiunea ta

Let us see, let us see!

Tu nu ești singur, Williams,
în stacojiul *sassafras*-ului
strălucește
singurătatea lumii.

vise, zile

*Motto: „Senza rimedio il tempo si e
rivolto verso i suoi giorni”
(E. Sanguineti)*

Trecere...
trecută
de o pustie durere...
rebeliunea orbită a minții tale
în lumina cernită
sosește.

Viața
e umbră
halucinație a ființei tale
redându-te jocului
care minte și dezmințe
zilele și numele

Neantul
o clipită albă, albă
o alunecare rece:
precum o barcă albă
spre malul întins al mortii

Moartea — un soare chior

opasiune ciuntită în chiar zâmbetul
ei fidel

În ea prinde eternitate
efemerul galop

Singurătatea lumii fără lume
uitarea a tot ce ar fi fost
o prezentă grăbită în ochii timpului

În această altă memorie
locuiește un zbor
o aripă de-a inocenței
gata pentru corpul visat
care singur se minunătește
între ariile liniștii

Acolo se întinde imperiul
dragostei
nimic mai puternic decât o singură
vorbă
o teribilă amintire a ceea ce poate
a fost

ciudătenia unui om, zorii
cântecului său
imposibila puritate a unui
sentiment liber

De aceea el este renașterea unei
amintiri despre lumină
un izvor de uitare, o memorie
îți cercetează, îți dezleagă
blândetea spiritului

traducere de
RODICA DRAGHINESCU

Articolul din ziar mi-a atras imediat atenția și m-am hotărât să-l citesc cu voce tare „soției” mele. Eu și Lily făcuserăm temerarul salt abia cu sase luni în urmă și cuvântul încă îmi suna străin, așa că o să mă înțelegeți — deși ea se arată deja iritată când încerc să-i citesc ceva.

Îmi place să-i citesc — mici picanterii care o fac uneori să rădă scurt, sau să-i ofer informații din lumea largă pe care altfel nu le-ar afla. Cititul cu voce tare a fost pentru mine unul dintre motivele determinante pentru ca eu și Lily să devenim sot și soție.

Deseori, când fac asta, Lily se arată atât de agasată încât își pune mâinile la urechi. Atunci eu încep să strig dar nu sunt sigur dacă aude ce spun.

În legătură cu articolul de față, văzând că „citea” ceva pe ecranul televizorului, m-am simțit îndemnat să încep.

„Hei, Lily, ascultă aici” am declarat cu voce sigură. Învătasem deja că o femeie nu trebuie lăsată niciodată să creadă că te temi.

„Arată-i dosul palmei din când în când” mi-a spus în ajunul nunții Margaret, mama mea, „și o să fie bine pentru amândoi”.

„Asta o să te intereseze”, am continuat. „Un tip a fost găsit ieri vinovat...”

„Gavin, nu înțelegi”, a răspuns pe ton categoric. Și-a dat capul pe spate și ochii ni s-au întâlnit. Lily are ochi frumoși dar în momentul acela nu mai simteam nimic pentru ea.

„O să-ți ia doar un minut”, m-am încăpățânat. „Un bărbat a fost găsit ieri vinovat...”

„Pentru numele lui Dumnezeu, Gavin, nu vezi că mă uit la televizor?”

„Cred că faci o mare greșeală. Pun pariu că acest articol o să te intereseze”.

Lily n-a răspuns. A continuat să „citească” pe ecran. Privind-o am avut unul dintre acele sentimente încercate adesea. Lui Lily nu i le împărtășisem. Le tineam în secret de teamă să nu le interpreteze greșit. Că se întâmplă — când discutăm ceva în contradictoriu, simt că dintr-o dată Lily îmi devine străină ca să zic așa. Nu e tocmai explicația potrivită, dar nu găsesc alte cuvinte pentru a reda acest sentiment săcăitor. Săde acolo iritată și tăcută și prezența ei în bucătărie devine tot mai neverosimilă, pare să nu aparțină acelui loc. E ca și cum cineva ar fi venit și ar fi plantat-o acolo, în casa mea, când, de fapt ar fi trebuit să se afle în altă parte. Mă chiorăsc la ea și mă întreb ce caută acolo. Până la urmă fac un gest oarecare și situația redevine normală.

Ca să-mi reiau povestea, Lily „citea” și m-a vizitat sentimentul acela deja descris.

„Ai putea învăța ceva”, am continuat, „cu mult mai important decât așa-zisul tău citit pe ecran”.

M-am gândit că trebuie să fiu tranșant, nu că m-aș fi așteptat la vreo apreciere din partea „soției” mele. Gura lui Lily a început să facă *lucrul* acela pe care îl face adesea. E, de altfel, o fată atrăgătoare, dar când gura ei face lucrul de care vă vorbesc, arată, cum să vă spun,

și trebuie să-mi cer scuze, ca fundurile acelea roșii pe care ți le arată maimutele la grădina zoologică, atunci când le faci semne cu mâna. Ei nu i-am spus asta, încă. Am să-i spun mai târziu, nu știu când, dar sunt convins că într-o bună zi Lily trebuie să aibă un șoc, s-o trezească la realitate.

„Pentru numele lui Dumnezeu”, a repetat ea. A ridicat capul, dar numai pentru a-și da părul pe spate cu o smucitură, fâști! Pentru felul în care face asta îmi vine s-o plesnesc peste bot. Fâști!

„Dar taci odată, nu înțelegi?”

În ajunul nunții noastre, tată lui Lily, Derek, m-a amenințat că dacă îi voi da vreo scatoalcă fiicei lui, „mă termină”. Derek, după cum cred că ați ghicit deja, e un gangster, dar îi place să-și imagineze că este un fel de gentleman. Ha! Ha! El și soția lui, ca un robinet defect, Pam, locuiesc în acea maimutăreală de casă stil Tudor, cu o cărare de prundiș pe care Derek o greblează de dimineata până seara. Am întotdeauna grijă să las

Lily. Lily nu vrea nimic. Am eu grijă de asta. Nu, micile lucruri care mă fac suspicios ar fi trecute cu vederea de alții. Sau nici n-ar fi observate. Dar eu observ, asta e. Dacă într-o undeva și ceva nu e la locul lui, n-am liniște până nu pun la loc acel lucru. Ca să mă întorc la Lily, nu acuz numai comportamentul ei muț, deși cu greu găsești pe cineva să suporte asta timp îndelungat. Când deschid gura să-i vorbesc, reacționează de parcă aș fi întrerupt-o de la ceva hotărât. Nu că așa vrea o moară stricăță, aici, în casă, dar există o limită a tăcerilor, mai ales când acele tăceri îl fac pe un bărbat să se simtă străin în propria lui casă. Și nu e vorba numai de tăceri, ci de întregul ei fel de a fi. Ca și cum ar face totul numai pentru ea. Nu vreau să insinuez că e egoistă. Ar fi exagerat. Dar vreau să înțelegeți că face astfel lucrurile ca și cum ar fi destinate unei persoane pe care o iubește. Și persoana aceea e ea însăși. Înțelegeți acum? Nu spun prin asta că Lily nu mă iubește și pe mine. De ce s-ar fi măritat?

RACHEL CUSK

fumătoreea

urme adânci de frână când îi vizităm, ceea ce nu se întâmplă des, cum probabil deduceți. Casa are în față trei becuri puternice care se aprind pe neașteptate când vreun „țăran”, ca mine, pune piciorul dincolo de poartă. Te simți ca un hot sub luminile acelea.

„Tată tău”, am zis, continuându-mi cu voce tare firul gândului, „este răspunzător pentru tot. El ți-a vârat în cap ifosele astea. Nu e vina ta. Dar într-o bună zi va trebui să iei act de faptul că nu mai ești mica printesă a lui Derek”. Am făcut o pauză. „Și ziua aceea nu e departe”.

Poate găsiți că sunt prea dur cu Lily. Dar, desigur, nu puteți ști câte opoziții am întâmpinat de când m-am însurat cu ea. Cum discutăm nu demult cu Margaret, cineva trebuie să ia taurul de coarne. Vedeti, femeile au început să se schimbe și bărbații ca mine trebuie să suporte costul. Asta încerc eu să vă explic. Ele nu mai sunt ca Margaret. Femeile ca Margaret sunt pe cale de dispariție. În ziua de azi tu trebuie să cheltuiești ultimul ban pentru ele și apoi ele îți întorc spatele. Sunt independente. Nu sunt proprietatea nimănui. În fine, poate că nu zic chiar așa, dar o fată ca Lily trebuie să-și bage mintile-n cap și să fie fericită când o ajuti să afle...

Cu cât stăm mai mult timp împreună, cu atât mai puțin știu ce se petrece în capul ei. Nu că n-aș avea încredere în ea. Să nu mă înțelegeți greșit. Lily nu m-ar trăda niciodată. Știe că așa omori-o. Dar sunt mici gesturi, lucruri care n-au nici o legătură cu mine. Bine, o să ripostați, în vremurile noastre nu mai poți spera ca femeile să stea în umbră. Vor mai mult. Nu e cazul cu

„Puțini bărbați ar suporta acest tratament”, am amenințat-o. „Crezi că mă poți înfășura pe degetul tău mic ca pe grăsanul de taică-tu?” „Las-o baltă, Gav”, a zis.

A zis și apoi a făcut lucrul acela. Și-a deschis poșeta cu neobrăzare și și-a scuturat părul. Fâști! Vă puteți întreba pe bună dreptate de ce Lily își ține mereu poșeta la îndemână.

„Ce ai acolo?” o întreb adesea în glumă, „documente strict secrete, te-a rugat primul ministru să ții ceva sub pază?”

De ce nu arunci o privire, vă aud întrebându-mă. Poate că are droguri. Sau o armă. Dar Lily nu o pierde din vedere nici o secundă. Ar trebui să mă lupt cu ea, s-o trântesc la pământ, s-o rănesc chiar și asta mi-ar atrage dojana și săpuneala lui Derek.

Așadar, cum vă spuneam, chiar în mijlocul unei discuții ea își deschide prețioasa poșetă.

„Oprește-te! am strigat, ridicând bratul ca un politist. Cu viteza unui fulger și-a scos pachetul.

„Încetează!” am repetat.

„Renunță, Gav” a răspuns *obiectul* mișcându-se în sus și în jos în gura ei. Când îl ține în colțul gurii, devine impasibilă.

„E ultimul meu avertisment” am tunat. I-am văzut bricheta. Când ține bricheta în mână și *obiectul* în colțul gurii, ochii ei par închiși. Nu suport această expresie, e o expresie sexy și, ca să fiu sincer, mă îndoiesc să existe vreun bărbat care să admită această expresie fără ajutorul lui. Mă pregătesc să aud clicul. Voi fi sincer cu voi. E întotdeauna un moment după clicul brichetei

când cred că-i va exploda capul. Nu vreau cu adevărat să-i explodeze, mă credeti, dar pe de altă parte asta ar merita. Uneori chiar aud explozia, în gând, și în minutul următor e fum peste tot. Îi văd ochii prin fum și cred că atunci m-aș bucura să văd explozia. Și o urăsc cel mai mult pentru expresia feței ei când trage primul fum în piept. Trage și închide ochii.

„Mă dezgusti”, i-am zis.

„Haide, iubite!”.

Fiind numit iubit după primul fum, nu mă impresionează deloc. După primul fum pare o cârpă și nu mai simt nimic pentru ea.

„Dă-i drumul!”

După ce-și face damblaua începe să se gândească și la mine. Pare ușor îngrijorată, mă alintă un pic. Dezgustul e cuvântul exact pe care trebuie să-l folosesc pentru astfel de situații.

„Dă-mi pace”, am răspuns tușind.

„Nu face fașoane” a zis ea. „De ce nu-mi citești știrea aceea?”

„Care știre?”, zic, prefăcându-mă că am uitat.

„Cea din ziar. Dă-i drumul. Citește-o”.

Mă calcă pe nervi când se poartă așa, de parcă m-ar considera complet idiot.

„În regulă”, am zis zâmbind, lăsând-o să creadă că am iertat-o. Am ridicat ziarul și l-am foșnit semnificativ. „Ești gata?”

Obiectul se află din nou în gura ei așa că a dat din cap afirmativ. Flirtul ei îmi făcea greață.

„Un bărbat a fost găsit ieri vinovat”, am citit nepăsător, de omucidere cu circumstanțe atenuante după ce a mărturisit că a fost împins la crimă de soția lui, prin fumatul ei neîntrerupt. Brian Ferret a declarat curții că soția lui, Carol, de 30 de ani, a refuzat sistematic să abandoneze fumatul chiar după ce el a amenințat-o cu divorțul. Am privit-o pe Lily cu atenție. Asculta pur și simplu. „Avocatul apărării, Richard Bleak a relatat juriului cum Ferret, lăptarul, venea obosit din peregrinările lui și-și găsea soția fumând la masa din bucătărie. A acuzat-o că-și pierde toată dimineata fumând în timp ce el trudește din greu”. «Se închidea în lumea ei», a explicat dl. Bleak — «o lume de dependentă întunecată, de mizerie și viciu. O lume în care însuși sotul ei nu avea loc».

În furia lui, Ferret a lovit-o în cap cu o sticlă de lapte. Ea și-a pierdut conștiința și a murit ceva mai târziu, la spital. În sinteza dezbaterilor, judecătorul Thomas Boar a îndemnat juriul să manifeste clementă. «Fumatul e un obicei oribil», a continuat, «e preferabil pentru un sot să fie înșelat de soție cu un alt bărbat, decât cu niște tigări». Sentința se va pronunța mâine”.

În timp ce încheiam, *obiectul* se stinsese. Lily îl ținea între degete. Am lăsat-o așa, acolo, socotind că are nevoie de ceva timp pentru reflecție și am plecat la treburile mele.

traducere din engleză de
STELA MOTOC

(din vol. **The Catch**, London, 1997)

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto”

◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

● Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC ● Redactor șef adj.: NICOLAE MOTOC

Adresa: Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, tel. fax 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 Tiparul: INFCON S.A. Constanța ● Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995. Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București, România ● Redactor de serviciu: OVIDIU DUNĂREANU